

TRIBUNA

FOTOGRAFIJA **BIBA KOŠMERL**

NASLOVNICA **ISTVAN DAVID**

2

3

4

5

open-access onkraj digitalnega

Navajeni smo, da ob omembi besede *open-access* zastrže del naših čutov, rezerviran za digitalno, računalniško in geekovsko. Prek branja tekstov in podob v tej kategoriji lahko poskušate tudi ostale vzgojiti v detektorje, večje prepoznavanja praks odprtosti. Tako historično kot na področju materialne proizvodnje in družbenega lahko najdemo številne primere, ki ne zapirajo izdelkov za nadaljnje uporabnike in ki distribucije ne vzpostavljajo na temeljih recipročne (blagovne) menjave. Spoznajte hekerje vsakdana in vsakdanjo shekanost. Naj se vam sheka. Hek hek hek.

Izidor Barši
Protestirati in postati demon-strant

Jasmina Šepetavc
Biopunk

Tetičkovič, Kolar
Mala šola ŠOU

Mudwig von Lises
O libidinalni kalkulaciji v socialistični družbi

Na dolgi rok smo vsi gotovi ...

... je ugotovilo ljudstvo, združeno v razpršeno mrežo jeznih. Vlada-joči se ne regulirajo sami niti na dolgi rok. Potem ko smo prebrali vse možne interpretacije, ostaja ključno vprašanje – kako graditi na jezi in kakšno infrastrukturo potrebujemo za (kako?) radikalne spremembe? Alianse se bodo lomile na odnosu do nasilja in predstavnštva. Teksti so vaši, odločitev je skupna.

Jurij Smrke
Reportaža s Haipa

Kaja Kraner
Delo, delovanje, lastnina in umetnost

Izidor Barši
Protestirati in postati demon-strant

Tetičkovič, Kolar
Mala šola ŠOU

Sami Al-Daghistani
Open the crap, the access, the what?

hack-act-interact-progress

Vse, kar ste kadarkoli želeli vedeti o piratstvu, digitalizaciji knjig, teoriji, hekerjih in hrani, a ste se bali vprašati. Posebna sekcija poroča, recenzira in haipa Haip, festival javne knjižnice aktualne prihodnosti.

Simona Jerala
Marcell Mars, intervju

Robert Bobnič, Jurij Smrke, Jasmina Šepetavc
Monoskop, intervju

Kaja Kraner
Delo, delovanje, lastnina in umetnost

Tina Dolinšek
Zakaj shekati kindla

Jurij Smrke
Reportaža s Haipa

Moč odprtosti in odprtost moči

V kolikšni meri odprtost poseže v pomembnejša družbena razmerja, ki tvorijo koordinate naših življenj? V kolikšni meri izzove obstoječe pojmo- in delo- vanje lastnine, vednosti in proizvodnega načina? V kolikšni meri lahko rečemo, da se boljša prihodnost že udejanja znotraj lupine starega? In kako lahko preprečimo, da kapital napredka ne izrabi za to, da se še globlje zarije v družbeno tkivo?

Tibor Rutar
Digitalno delo in teorija vrednosti: Marx 2.0?

Andrej Tomažin
Kratek uvod v protiigranje

Mudwig von Lises
O libidinalni kalkulaciji v socialistični družbi

Lana Durjava
Petdeset let slepote in norosti

Daniel Sheppard
Rdeča Ostriga

Borut Trpin
Ali Androidi sanjajo električne evre?

Goran Bečirevič in David Potočnik
Hipertrip

Goran Bečirevič in David Potočnik
Založništvo

ISSN
0041-2724

UREDNIŠTVO
Robert Bobnič, neodgovorni urednik
Jasmina Šepetavc, urednica
Jurij Smrke, urednik
Nejc Prah, likovni urednik
Aljaž Košir – Fejzo, urednik ilustracije

Kersnikova 4, 1000 Ljubljana
3. nadstropje, prostor 306
Telefon: +38614380263
Mail: urednistvo@tribuna.si
Spletni naslov: www.tribuna.si
Twitter: www.twitter.com/trobilo
FB: www.facebook.com/casopis.tribuna

PROGRAMSKI SVET
Tomaž Gerdina, dr. Študentske založbe
Bojan Anđelković, odg. ur. Radia Študent
Miha Lobnik, višji svetovalec na ŠOU v Lj
Robert Bobnič, neodgovorni urednik zbune
Aleksander Šmitran, pomočnik predsednice ŠOU LJ

LEKTURA
Anita Jurič

TISK
Tiskarna Premiere, 5000 izvodov

ČRKOVNA DRUŽINA
Tribunal (Aljaž Vindiš)

CREATIVE COMMONS
Tribuna izhaja pod licenco Creative Commons, ki nas avtorsko zaščiti, hkrati pa omogoča, da določimo po-

goje, pod katerimi dovolimo uporabo naših del. Uporabo del tako dovoljujemo ob priznanju avtorstva po principu Ime Priimek / Tribuna za nekomercialno rabo in v nespremenjeni obliki. Iz Creative Commons licence so izključene cerkovna družina Tribunal in gostujoče cerkovne vrste.
www.creativecommons.org

IZDAJATELJ
ŠOU v Ljubljani
Kersnikova 4, 1000 Ljubljana
Telefon: +38614380200
Spletni naslov: www.sou-lj.si
ZA IZDAJATELJA
Rok Šotlar, direktor
Ana Pleško, predsednica

Programski sklop Rob demokracije je sofinanciran s strani MIZIKŠ. V programski sklop Rob demokracije so vključene ilustracije na straneh 2, 6, 11, 12, 13, 14, 16, 18, 20, 22, 28 ter naslednji članki:

- Marcell Mars, intervju (Simona Jerala)
- Ali Androidi sanjajo električne evre? (Borut Trpin)
- Protestirati in postati demon-strant (Izidor Barši)
- Digitalno delo in teorija vrednosti: Marx 2.0? (Tibor Rutar)
- Delo, delovanje, lastnina in umetnost (Kaja Kraner)
- Reportaža s Haipa (Jurij Smrke)

Protestirati in postati demon-strant

PIŠE IZIDOR BARŠI

Če sledimo etimologiji izraza »protestnik«, ugotovimo, da se v njem skriva razmerje treh pozicij, ki jih povezuje akt pričanja, tj. pričanja nekoga o nečem nekemu, in nezainteresiranost ene od pozicij. Nezainteresirana tretja oseba je enkrat lahko sama priča, ki je naključno videla nek dogodek, drugič pa je lahko nezainteresiran naslovnik pričanja, torej javnost ali nekdo, ki jo predstavlja (sodnik).

V izrazu »demonstrant« pa je skrito mnogo na prvi pogled celo nasprotujočih si pomenov, kakor sta »božansko znamenje« in »pošast«, a ti pomeni sovpadajo v skladu z ambivalenco zgodnjih božanstev. Izpostaviti velja tudi zgodnjo pomensko sorodnost z mišljenjem, ki se kasneje manifestira v navezavi na učenje, argument in dedukcijo. Demonstracija je tako lahko vse to: učenje z zgledom; s pomočjo argumenta pokazati resnico; svarilo ali znak vladajočim, da so gotovi; vzpostavitev (nečesa drugega); božansko znamenje za nekatere in pošast ali objekt groze za dan sistem; spomniti se ali biti pozoren do tistih, ki so deprivilegirani; in končno lahko pomeni tudi mišljenje – stanje vzbujenosti uma.

Protesti

V zadnjih letih smo bili lahko priča velikim socialnim nemirrom po celem svetu, ki pa niso presenečenje glede na globalno ekonomsko recesijo. Kar je presenečenje, je oblika, v kateri so se nekateri od teh protestov pojavili. Protesti na trgu Tahrir v Egiptu, španski indignadosi in gibanje *occupy* so vsi pokazali določene poteze, ki jih ločijo od drugih manifestacij kolektivne nejevolje. Mislim, da lahko te poteze posplošimo v dve kategoriji, ki obsegata odgovora na kdo in kako, tj. kdo so tisti, ki so konstituirali masovna telesa protestov, in katere so bile taktike, uporabljene za zagotovitev njihove skupinske solidarnosti in s tem možnosti kolektivnega upora.

Kdo so torej bili ti protestniki? Ni nobene identitete, ki bi jih zadostno predstavila. Velika disperzija identitet je osnovna narava teh kolektivnih teles: prečila sicer jasne meje, od religioznih do generacijskih in ideoloških. Odsotnost identitete, ki bi poenotila vse prisotne, ni vidna le v širokem razponu ljudi, ki so se protestov udeležili, ampak tudi v odsotnosti voditeljev, konkretnih zahtev, koherentne ideologije ali centralizirane in hierarhizirane organizacijske strukture. Vsi protesti so bili močno kritizirani, ker niso imeli jasne agende, ampak španski protestniki, katerih transparenti so sporočali le »NE!«, so dobro vedeli, da ne gre za to, da bi predlagali alternativno možnost, ampak za izražanje totalnega nestrinjanja s sedanjim sistemom, in ne za jasno izjavo, ampak za zavrnitev vsiljenega reda izjav, ki od njih zahteva elucidacijo. Kritiki so vsi zgrešili poanto: če bi se ti protesti združili pod enim vodjo, eno idejo ali definicijo, bi njihova moč splahnela. Kako to?

Vsi smo potrošniki

Svetovni kapitalistični sistem funkcionira skozi sofisticirane metode izključevanja in vključevanja, deljenja in združevanja; po eni strani začrtava črte delitve med samim sabo (neoliberalna doktrina, parlamentarna demokracija, univerzalne človekove pravice) in svojim »drugim« (imigranti, muslimanski fundamentalizem, Bližnji vzhod, komunizem itd.) ter tako demonizira tega drugega z namenom, da vzpostavi istovetnost lastne identitete, po drugi strani pa aplicira metode vključevanja na podlagi potrošništva: produkti, ki jih lahko kombiniramo na vse mogoče načine, tako da lahko konstruiramo vedno nove individualne identitete. Vse te posamezne identitete so temeljno vpisane v kapitalistično strukturo, vse imajo svoje lastne, imanentne in nezavedne »načine vedenja«, predoločene režime občutkov in obnašanj, svoje lastne prostore in večina jih je celo dostopna v obliki priročnikov, ki ljudem govorijo, kako biti mame ali moški. Kakšen

moški pa si, če ne uporabljáš določenega deodoranta? Ne gre za to, da bi mi, avtonomni in svobodni subjekti, izbirali med nešteto produkti; ne, mi sami smo postali produkti, identitete blaga, tako da nismo mi tisti, ki izberemo produkte, ampak se v njih prepoznamo, tako rekoč oni izberejo nas.

V tem je prepoznati strukturno nasilje, ki je obenem simbolno in fizično, saj eno podpira drugo: simbolno nasilje opravičuje in legitimira fizično, ga dela za normalnega, medtem ko fizično nasilje uničuje obstoječe socialne forme ali njihove potenciale, zato da pripravi teren za simbolno. Nadzor nad stvarmi omogoča univerzalno komodifikacijo: imobilizacija stvari kot pogoj neskončne mobilnosti kapitala.

Tukaj je mesto, kjer se *disciplinarne družbe* 18. in 19. stoletja in njihove tehnike, o katerih je govoril Michel Foucault, preigravajo z novimi *družbami nadzora*. Če so prve delovale s pomočjo organizacije časa in prostora, ju racionalno delile v segmente in vezale posameznike v te segmente, da bi omogočile najvišjo produktivnost pod danimi pogoji, pa slednje ne funkcionirajo na temelju organizacije specifičnih prizorišč in časov (npr. delo – prosti čas), ampak prek vseprisotne instance kontrole, ki ves čas preži za našimi hrbti in nas opozarja, da je vedno še nekaj več za storiti in da nismo še končali: »*Bravo, ampak lahko bi naredil bolje!*« V družbah nadzora lahko vedno »naredimo bolje«, kar pomeni, da lahko vedno naredimo več, vedno smo lahko bolj produktivni. Disciplina je način, kako nas pripeljati najbližje idealu, medtem ko nadzor opusti vse ideale in aplicira konstantni pritisk ne glede na uspeh posameznika – univerzalna mera ne obstaja več. Z Deleuzovimi besedami: »*Confinements are molds, different moldings, while controls are a modulation, like a self-transmuting molding continually changing from one moment to the next, or like a sieve whose mesh varies from one point to another.*« Deleuze to imenuje metaprodukcija: kupujemo končane produkte ali jih sestavljamo iz delov, prodajamo usluge in kupujemo aktivnosti. Tovarna je bila vedno tovarna, ampak podjetništvo je vse in povsod: v privatnih zaporih postane kaznovanje biznis; privatno zdravstvo služi od boleznin in še posebej njene preventive, izobraževanje pa je postalo naložba. Marketing, pravi Deleuze, je zdaj instrument socialnega nadzora. »*A man is no longer a man confined but a man in debt.*« Enako lahko rečemo za identitete. Izbrati si je treba življenjski stil, to, kar mi smo, kot bi izbirali konzervirano juho s police, na kateri je stotine pločevink. A izbire se med sabo izključujejo: družina ali služba? Izbira pomeni označitev sebstva in obenem sprejetje vnaprej programiranih kodov delovanja, načinov vedenja, ki nas v trenutku postavi jo v dolg – *dolžni smo biti mi sami*.

Deleuze poudari, da v družbah nadzora vladajo kode ali gesla, ki omogočajo ali branijo dostop do informacij ali določenih prostorov. Na primer pri intervjuju za službo ni dovolj biti kompetenten za opravljanje določenega dela, ampak je treba vedeti, kaj za intervju obleči in kako se vesti (obvladati celo pravilne obrazne izraze) – v odvisnosti od tipa podjetja in pozicije, za katero se prijavljam; ali drug primer, videonadzor javnih prostorov operira tako, da avtomatično prepozna potencialne grožnje na bazi gest in gibanja posameznikov skozi prostor, pri čemer jih primerja z določenimi modeli, ki naj bi razkrivali »načine gibanja« teroristov, komunistov, ljubiteljev živali in nosečnic. Kodiranje je za posvečene vseeno največkrat implicitno, deluje na nezavednem nivoju in ponavadi šele nepoznavanje pravih kod omogoči zavest o njih. A problem niso toliko kode same, saj je socialno polje vselej oblikovano s serijami kod, ampak »univerzalno nadkodiranje«, ki ga Deleuze in Guattari povezujeta z modernimi družbami Države. Država je tako zmožna socialnemu telesu vsiliti rigiden red: na eni strani vpeljuje linije razdelitve, ki to telo ločujejo na različne dele, in na drugi strani spravlja te dele v sozvočje, homogenizira jih pod en princip ali simbolni red Države. To je način, na katerega so v poznem kapitalizmu celo identitete, ki so razvite za namenom spodkopanja sistema in ki naj bi predstavljele potencial emancipacije, hitro subvertirane v še eno nišo profitabilnosti. Ameriška hip-hop kultura z vso svojo jezo proti sistemu je postala serija potrošniških dobrin, ki se jih prodaja ravno na temelju tega nezadovoljstva. Gre za perverzno zvezo med kapitalom in Državo, kjer slednja zagotavlja dobro definirano igrišče za prvega: centralizirano, hierarhično in segmentirano.

Zdaj se zdi, da kot potrošniki končamo v zanki, iz katere ne moremo, da smo vezani na opisano realnost brez možnosti odpora, saj je vsak poskus takoj sabotiran in vprežen s strani kapitala. Ampak dan opis je le opis ene možne realnosti oziroma ene, četudi mogoče najmočnejše, tendence, ki se

manifestira v sodobni družbi. A naša vsakdanja realnost je mnogo bolj kompleksna, celo do te mere, da jo je nemogoče primerno reprezentirati ali interpretirati, saj je vsaka reprezentacija najprej selektivna, a tudi redko zavestna svojih mej. Interpretacije, ki imajo namen odkrivanja »celote« družbe ali biti našemu pogledu, so zato vzporedne abstraktnim strojem, ki jih uporablja Država. Ampak poanta je v tem, da »*there is always something that flows or flees, that escapes the binary organization, the resonance apparatus, and the overcoding machine: things that are attributed to a "change of values," the youth, women, the mad, etc.*« Življenje vedno pobegne, stvari vedno tečejo v nasprotne si smeri, celo hip-hop kultura je živa in zdrava, a razpršena po različnih prostorih, žanrih, razredih in dejanjih in obenem pokopana pod njenimi mnogimi slabimi reprezentacijami. Na molekularnem nivoju, v mikrosocialnih odnosih, z vsakdanjimi taktikami potrošnikov, če uporabim pojem Michela de Certeauja, se ves čas dogajajo stvari, ki ne sledijo redu, ta pa se vsiljuje kot univerzalen. Zato se resnična moč nahaja tukaj, v molekularnem, ki pa je bolj ali manj pregnano iz kolektivne domišljije. Zdaj je jasno, da v uporopodjetniškemu redu alternativna identiteta (reprezentacija) ne bo dovolj, saj bo sčasoma diskreditirana, marginalizirana ali pa transformirana v nekaj prav nasprotnega od prvotnega namena. Zato bi morali iskati nove metode – metode, ki se tičejo molekularnega.

Produkcija brez produktov

Mislim, da obstajata vsaj dve možnosti: prva bi bila produkciranje vedno novih identitet, hitreje kot so lahko sprejete, potrošene, zaužite, to je tako hitro gibanje v mreži označevalcev, da nas nikoli ne najdejo na mestu, kjer naj bi bili; in druga bi bila, da sploh ne predstavljamo nobene identitete, da se ne pojasnjujemo tistim, ki zahtevajo elucidacijo. Ti dve metodi v resnici nista tako različni, saj se vežeta na domnevi *produkcije*, katere rezultat so lahko različne identitete, ali pa lahko služita kot proces, okoli katerega se zbere kolektivno telo brez enotne identitete. Čeprav ima beseda »produkcija« ekonomsko konotacijo, je tukaj njen pomen precej širši: gre za produkcijo socialnih odnosov v molekularni domeni, proces, ki se tiče konstantnega gibanja, produkcijo produkcije brez statičnih produktov, kjer so vse stvari (identitete, teksti, stoli in srajce) le stranski produkti, ki se lomijo s socialnih produkcijskih linij. Drugo ime za to bi lahko bilo tudi *socialna infrastruktura*, torej nabor pogojev, ki družbene odnose šele omogočajo, pri čemer je pomen besede »infrastruktura« tako klasičen v smislu tehnoloških pogojev življenja, kot so voda, hrana, bivališče, ceste, dostop do interneta itd., kot tudi razširjen na polje jezikovnih, pomenskih in vedenjskih praks ter tehnik, ki se na prvi pogled ne zdijo materialne, a nedvomno spadajo v to sfero.

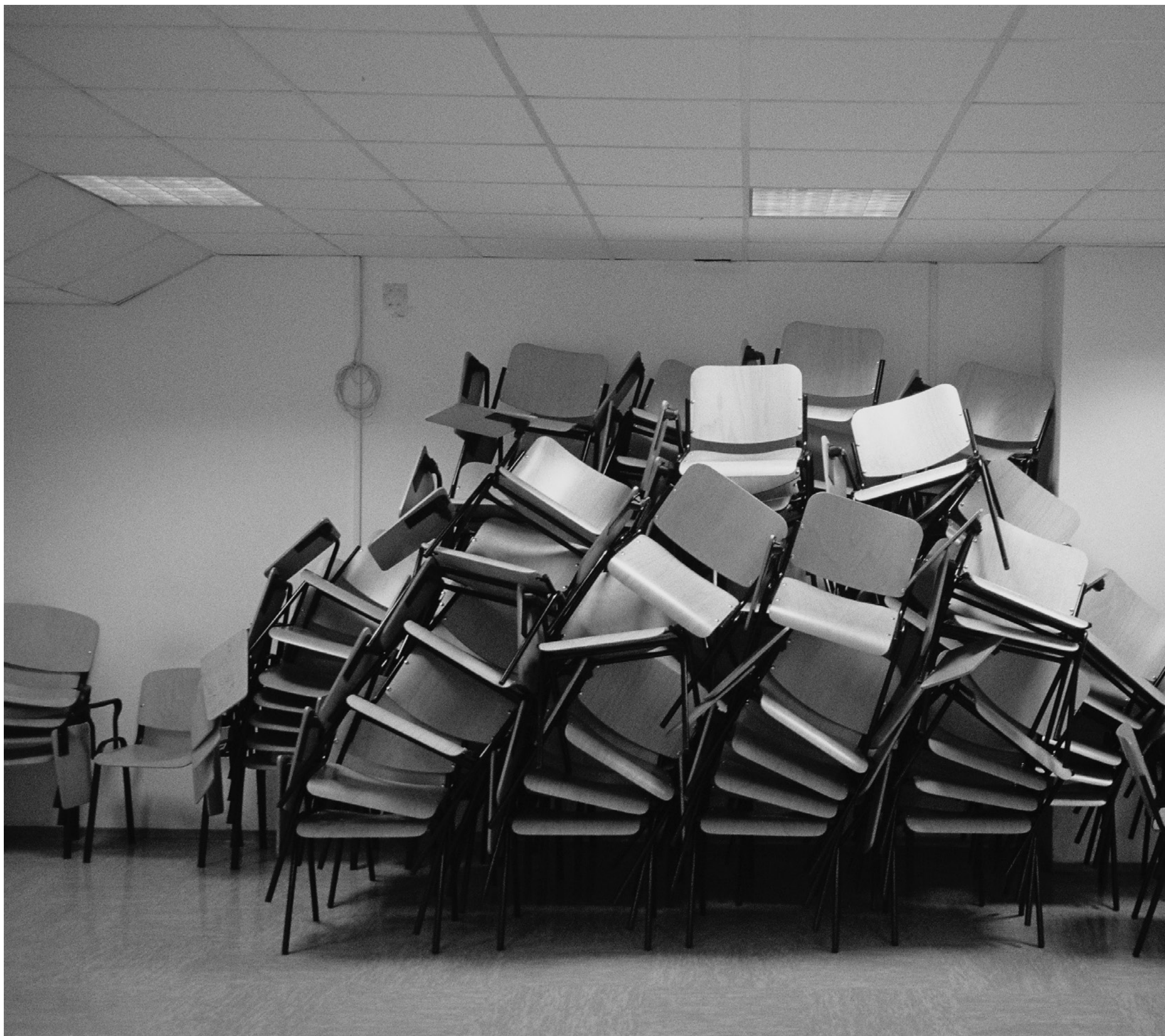
Odgovor na vprašanje konkretnih zahtev gibanja *occupy* bi sedaj moral biti jasen: ustvarjanje resničnega odpora ne zahteva vzpostavljanja opozicije znotraj obstoječega simbolnega ali političnega reda, ampak namesto tega odpor takemu redu nasploh, spodkopavanje njegovih predpostavk z izumljanjem novih produkcijskih procesov, različnih od kapitalističnega. Naša skupinska solidarnost je tako lahko vzpostavljena v dvojnem smislu: z negacijo realnosti, ki je ne želimo (španski »NE!«, in s pozitivno silo, ne posebno identiteto, kot sem poskušal pokazati, ampak s procesom socialne produkcije, katere del postanemo ne s prepoznavanjem, ampak s *participacijo*. Tukaj lahko negativno služi le kot sprožilec in v teku dogajanja mora biti podprto, spremljano ali celo zamenjano s pozitivnim virom solidarnosti. Zasedba nekega prostora in vzpostavitev le-tega kot skupnega in s tem dostopnega vsem je pri tem bistvena. Geografska lokalizacija, ki je del socialne infrastrukture, je bistvena za vzpostavitev družbene produkcije, saj tako omogoča fizičen dostop komurkoli, kar služi razbitju prej omenjenih kod, ki selekcionirajo posameznike pri dostopu do določenih prostorov. Kar še vedno ne pomeni, da kod ni več, ampak le to, da se ne ujemajo več med sabo, da niso več del neke velike zaprte sheme kodifikacije. Vse skupaj bi torej lahko imenovali *odprtokodna socialna infrastruktura*. ∞

Mala šola ŠOU v Ljubljani

PIŠETA **BOŽIDAR KOLAR IN LUKA TETIČKOVIČ** FOTOGRAFIJA **KLEMEN ILOVAR**

Študentska Organizacija Univerze v Ljubljani (ŠOU) je v javnosti zaznamovana kot korumpirana institucija, ki v prvi vrsti streže svojim lastnim interesom. Bralci se gotovo spominjajo škandalov, kot je nakup jadrnice, svetovalnih pogodb za več deset tisoč evrov glede nakupa kopališča in podobnega. Marsikdo je zato mnenja, da je avtonomno študentsko organiziranje izgubilo vsako legitimnost in bi ga bilo še najbolj smotno popolnoma razpustiti ter njegove pristojnosti prenesti na pristojne državne institucije. Eden takšnih poskusov je svoj čas že bilo uvajanje zakonodaje o malem delu, ki je želela ukiniti študentsko delo ter tako neposredno vplivati tudi na vire financiranja študentskega organiziranja. V tem članku se sprašujemo, ali je mogoče študentsko organiziranje res tako enoznačno ožigosati za leglo korupcij, ali pa je to – kot vsaka podobna organizacija – zaznamovano z notranjo entropijo in strukturnimi napakami. Prenekateri kritik namreč pozablja, da študentske organizacije kljub naštetemu nastopajo kot upoštevanja vreden partner pri pogajanjih z vlado, omogočajo pa tudi delovanje večjega števila nekomercialnih projektov, ki brez tega pokroviteljstva ne bi mogli obstajati. Takšna je na primer alternativna destinacija za žure - priljubljen klub K4, inkubator za računalniške geeke - Kiberpipa, legendarni Radio Študent, Študentska svetovalnica, ki je prenekaterega

študenta rešila pred mlino birokracije, in nenazadnje časopis, katerega vrstice pravkar prebirate.

Kaj je ŠOU?

Če se danes sprehodimo po Kardeljevi ploščadi ali med študentskimi domovi Rožne Doline in tamkajšnje sprehajalce vprašamo, ali vejo, kakšna sta vloga in namen študentske organizacije, bomo dobili mešana mnenja, ki pa kažejo na temeljno neseznanjenost študentov z institucijo, ki naj bi zastopala njihove interese. Kaj torej je študentsko organiziranje danes?

Študentska organizacija svojo finančno podlago črpa iz koncesijskih dajatev - torej študentskega dela. V tem pogledu so študentje davkoplačevalci, ki svojo organizacijo financirajo iz dohodnine. Študentska organizacija je stanovska organizacija vseh slovenskih študentov, strukturno razdeljena na krovno Študentsko Organizacijo Slovenije (ŠOS), ki je sestavljena iz svojih univerzitetnih članic Študentske organizacije Univerze v Ljubljani (ŠOU), Študentske organizacije Univerze v Mariboru (ŠOUM) in Študentske organizacije Univerze na Primorskem (ŠOUP) ter zveze študentskih klubov Slovenije (ŠKIS).

Študentska organizacija v Ljubljani, na katero se omejujemo v tem članku, je torej država v državi, ki v sebi združuje vse ljubljanske pripadnike študentskega stanu. Deluje po na-

čelu parlamentarne demokracije; ima svoje davkoplačevalce, študentski zbor (najvišje politično telo ŠOU), vlado (predsedstvo), 5 študentskih ministrstev (resorji). Analogno z državo je namen organizacije razdeljevati javna sredstva in poskrbeti za nekomercialne interese študentov, torej premostiti vrzel, ki je ni napolnila v dobiček usmerjena zasebna interesna sfera. Tukaj pa se vselej pojavi politično vprašanje, kako upravljati s skupnim in kako vrednotiti to, kaj je vredno financiranja.

Največji očitek ŠOU gotovo leti na slabo volilno udeležbo študentske populacije. Najbolj obiskana fakultetna volišča dosežejo zgolj 40-% udeležbo, najmanj obiskana pa pogosto ne presežejo 5-%. Pri študentski politiki se torej srečujemo s skrajno politično apatijo. Le-to za svoje interese izrabljajo tako državni politiki kot tudi študentski funkcionarji. Poslanci državnega zbora v nizki volilni udeležbi prepoznavajo nepomembnost ŠOU, študentski funkcionarji pa z domnevno študentsko lenobo legitimizirajo svoje početje, saj naj bi bili na svojih mestih zato, da opravljajo delo, ki večine študentov tako ne zanima.

Vendar v tem članku zagovarjamo ravno nasprotno stališče. Študentska politična apatija ni vzrok za slabo delovanje struktur, ampak simptom, prvič: politične perversije in, drugič: strukturne zmede.

Kaj je politično? - politična perversija apolitizacije list. Apatija kot simptom prvič.

Študentski politični prostor ima sam sebetza apolitičnega. Gre za škodljivo retoriko, ki predpostavlja, da je tržna logika neoklasičnega kapitalizma naravna in zdravorazumska ter kot taka univerzalna in zunaj pojma političnega. Na vprašanje, kako eden izmed študentskih poslancev vidi umeščenost svoje stranke v politični prostor, smo dobili odgovor, da njegova lista *“ni stranka, je skupina – stranka se res ukvarja s politiko, mi pa ne delamo politično..* Vendar je poslanska funkcija bistveno politična. Poslanci namreč odločajo o tem, kateri projekti so vredni izvedbe ter kako bodo ti projekti upravljani in vodeni. Na podlagi poslanskega interesa so tako nekateri projekti zavrjeni, tisti, ki so realizirani, pa so vodeni skozi politični interes študentskega zbora.

Anekdota, ki se je piscu tega članka dogodila pred Fakulteto za kemijo in kemijsko tehnologijo, ko je na vprašanje kandidatu za študentskega funkcionarja *“kam se tvoja lista politično umešča?”* ta dejal, da so apolitični, je nadaljnja ilustracija zavanja ali pa globokega nepoznavanja pojma političnega, ki je bil medtem indoktriniran v tehnokratsko neoliberalno ideologijo.

Kandidatne liste si tako lahko privoščijo, da v pogovoru z novinarjem izrečejo, da se na bistveno in zgolj politič-

no funkcijo potegujejo kot popolnoma apolitični, hkrati pa seveda nimajo nobenega programa, s katerim bi predstavili svoje interese v ŠOU, saj domnevno tako nimajo interesov. Vsaj ne drugih kot tistih, ki so po njihovem mnenju naravni, apriorni in nujni – to pa so bili v preteklem kontekstu ŠOU predvsem profitabilnost, podjetnost in komercialno privlačni žuri, ki se jim je sedaj pridružila potreba po finančni stabilizaciji – žal takšni na račun javnega. Po njihovem mnenju je torej partikularni segment študentov - študent-potrošnik - edini segment študentske populacije, ki je upravičen do denarja ŠOU, čeprav so ravno potrebe študenta-potrošnika v veliki meri zadovoljene s strani trga in čeprav v blagajno ŠOU prispevajo vsi delovno aktivni študentje.

Takšen odnos kaže na bistveno nepoznavanje pojma političnega. Politika v svojem bistvu pomeni tisto, kar zadeva državljanje. Grška beseda politikos namreč pomeni tisto, kar je v odnosu do meščanov polisa. Gre torej za urejanje skupnega dobrega. Nemški jurist in politični teoretik Carl Schmitt pojem političnega postavi kot osnovno področje vsake eksistence. Politično je po Schmittu eksistencialna baza kateregakoli subjekta, saj je vsak subjekt že subjekt z interesom. Subjekt skozi pojem političnega druge eksistence v skrajnih primerih vrednoti po principu prijatelj/sovražnik in kakor hitro vznikne družbeno-civilna eksistenca, ta vznikne v odnosu do eksistencialno drugačnega, ki se ji v skrajnem primeru kaže kot sovražnik. Osnovni interes eksistence je namreč samoohranitev, ki jo lahko ta drugi uniči. Tako nobena lista ni in ne more biti apolitična, saj deluje vsaj v interesu samoohranitve in lastne dobrobiti. Da se kot apolitična predstavlja, kaže na ideološki zasuk v desno, kjer prostotržno libertarno gospodarjenje postaja dojeta kot popolnoma zunanpolitično - apriorno, obče in univerzalno. Naravno in dobro. Tako ekonomsko dandanes evidentno določa tudi domeno moralnega. Na tak način torej vse, kar skozi trg ni pokrit, oziroma deluje v antagonizmu s prostim trgom, postane moralno slabo. Tako se vsaka vrsta političnosti, ki je sedaj nujno različna od te logike, kaže kot slaba, saj je v neskladju z domnevno naravnim redom stvari. Kandidati za poslanska mesta večkrat rečejo, da ne bodo ne lev, ne desni, da bodo delali dobro. A njihovo dobro pomeni zgolj tržno dobro.

Študentska politična apatija torej ne more biti vzrok za slabo delovanje političnih struktur, saj le-te same sebe deklarirajo v nasprotju z njihovim načinom delovanja in študentu vsako vrsto političnega predstavijo kot moralno sporno.

Strukturna zmeda volitev. Apatija kot simptom drugič.

Volitve v študentski zbor potekajo na način, da vsak študent voli predstavnike svoje fakultete, število teh predstavnikov pa je odvisno od velikosti fakultete in variira med enim in dvema poslancema. Akademija za gledališče, radio, film in televizijo - AGRFT – denimo dobi tako enega poslanca, Filozofska fakulteta pa dva. V samem procesu volitev pa pride do kardinalne napake. Študent namreč nima nujno možnosti voliti kandidata, ki bi mu politično ustrezal, saj neka politično ustrezna lista nima kandidatov na tej fakulteti. Študent Pedagoške fakultete je recimo med predvolilno mrzlico na anketo Radia Študent o pomembnosti volitev dejal: *“Ne vem, kako široka izbira se nam odpira, če sta na voljo le dva tabora, kjer ima eden za ponuditi žur v Cirkusu, drug pa v Companerosu.”* (vir: www.radiostudent.si/) Liste, ki se ponašajo s samodeklarirano apolitičnostjo, tako ne utemeljujejo svoje kandidature za poslanska mesta z nobenim programom. Pravijo sicer, da jim je v interesu delati dobro, ampak nimajo artikuliranega političnega stališča, ki bi uokvirjal ta njihov pomen dobrega. Študenti tako niso nujno apatični, ker se jim ne bi ljubilo brati političnih programov, ampak morda zato, ker teh programov preprosto ni.

Še eden izmed kardinalnih problemov je neenakost v zastopanju. Poslanec AGRFT-ja tako zastopa okoli 150 študentov, poslanca Filozofske fakultete pa vsak več kot 3000 študentov. Glas študenta AGRFT-ja ima torej mnogo večjo moč od glasu študenta Filozofske fakultete. Bizarno je, da lahko na manjših fakultetah zmagajo kandidati, ki so zbrali enomestno število glasov, teoretično bi do stolčka v Študentskem zboru lahko prišel kandidat tudi s samo enim glasom, če ne bi imel protikandidata. Študentski poslanci v svoji poslanski funkciji sicer nimajo nobene obveznosti do matične fakultete. Če se torej razdvojijo funkcije mest predsednikov Študentske organizacije visokošolskega zavoda - ŠOVZ – s poslansko funkcijo, kot se je zgodilo v prejšnjem mandatu, ni več nobenega razloga, da bi morali poslanci prihajati iz vseh fakultet. To je sicer tudi kontraproduktivno, saj nekateri izmed izvoljenih poslancev sploh nočejo delovati na tej funkciji in jim gre zgolj za funkcijo predsednika ŠOVZ.

Realne implikacije teoretskih in strukturnih pomanjkljivosti. Zakaj finančna stabilizacija ŠOU.

Pretekli mandat obdobja 2010-12 ŠOU v Ljubljani je v veliki meri zaznamoval upad sredstev iz koncesijskih dajatev študentskega dela. Ta trend se bo predvidoma nadaljeval tudi v prihodnjih letih, saj predvidevamo, da se bodo letošnja konce-

sijska sredstva z zdajšnjih slabih 5 milijonov evrov zmanjšala kar za tretjino. Hkrati s tem pojavom je taisti mandat z absolutno zmago liste zelenih (dobili so kar 28 poslanskih mest od skupno 45) v Študentki zbor prišla tudi poudarjeno neoliberalna naracija. Sledi transkript intervjuja hišnega medija ŠOUVizija s tedaj novopečenim predsednikom ŠZ Markom Hozjanom. Novinarka ŠOUVizije: *“Ali lahko v prihodnosti pričakujemo kakšno družbo z omejeno odgovornostjo (d. o. o.)?”*

Marko Hozjan: *“Tega seveda ne izključujem, če bomo na predsedstvu in če bo študentski zbor ocenil, da je to dobro za ŠOU, tega seveda ne morem izključiti.”*

Novinarka: *“In zakaj bi naj to bilo dobro za ŠOU?”*

Hozjan: *“V tem primeru izključno zaradi ekonomskih razlogov”* *./...“Dejavnostim, ki so manj blizu poslanstva ŠOU, bomo morali dati manjšo težo. Žal druge izbire nimamo, ker smo zelo omejeni.”* [Intervju z Markom Hozjano, na začetku njegovega mandata kot predsednika ŠOU; 31.12. 2010)]

Pod besednimi zvezami, kot sta *omejenost denarnih virov* in *finančna stabilizacija* ŠOU, se seveda skriva tehtna implikacija. Hišo ŠOU so v preteklih mandatih namreč zaznamovale privatizacije dobičkonosnih dejavnosti - v obdobju 2002-04 se je na ta način razkosalo podjetni Zavod za mladinski turizem, v obdobju od 2005-08 pa se je odprodalo zanesljiv finančni vir - Borštnikov študentski servis, kar je ŠOU oropalo precejšnjih proračunskih virov. Od telesa študentske organizacije je zaradi procesa privatizacije (povsem analognega tej na državni ravni) kmalu ostal samo še skelet nekomercialnih dejavnosti pod pristojnostjo zavodov ŠOU, kar mnogi dojemajo kot eno poslednjih legitimizacij te organizacije. Trend upadanja denarja iz študentskega del, pa je tudi te podvrgel logiki profitne marže. ŠOU se v tem narativu nenadoma spreminja iz strukture, ki z javnim denarjem financira dejavnosti v interesu študenta-davkoplačevalc, v strukturo, ki odgovarja izključno partikularni publiki - študentu-potrošniku. Za to sicer ne gre v takšni meri kriviti konkretnih posameznikov, ampak prej splošno vzdušje, ki v zadnjih letih preveva mlajše generacije in se ga lahko konkretno ponazori s populističnima parolama: *“V javnem sektorju tako nihče nič ne dela.”* in *“Levica in desnica sta dve krili iste roparice.”* Kot smo že omenili, so za stranke v ŠOU značilno tudi pomanjkanje kontinuitete in mladi neizkušeni poslanci, ki v zbor pripištoljirajo z revolucionarnimi idejami o spreminjanju obstoječih struktur ter dejavnosti zavodov, ne da bi se točno zavedali, kaj ti počnejo in kako delujejo. Zaradi tega vsak dvoletni mandat delno prekliče celotno politiko ŠOU in popolnoma premeša karte, s katerimi novopečeni poslanci ne znajo igrati in so zato dovzetni za manipulacijo patronov, ki so organizirali barvne liste, na katerih so kandidirali.

Po mnenju vsaj dveh aktivnejših poslancev preteklega mandata pa so njuni kolegi tudi zelo neaktivno brali dokumentacijo, ki spremlja seje študentskega zbora, in zaradi tega niso razumeli vsebinskih debat na sejah zbora. Verjetno se tudi zato praviloma ne glasuje na podlagi vsebine, temveč na podlagi kupčkanja (*“Jaz glasujem za tvoj projekt, če lahko pričakujem tvoj glas pri svojem.”*)

V preteklem mandatu je kot minister za študentske organizacije visokošolskih zavodov to nazorno artikuliral Dejan Roljič. Med poskusom sprememb aktov o ustanovitvi zavodov, ki bi odprli vrata privatizaciji, saj bi v svetovih zavodov dali večino politično imenovanim svetnikom, je na redni seji 22. septembra 2011 poslancem navrgel, da sploh ne razumejo, kako delujejo in kako se financirajo zavodi, očital pa jim je tudi, da so na prejšnji seji - raje kot debatirali o gledali prenos košarkarske tekme. Po njegovem mnenju, bi zato o tako pomembnih vprašanjih morali odločati odgovorni ljudje in ne posamezniki, ki so prejšnji dan nezmerno žurali, nato pa se bodo odločali o delovnih mestih ljudi, ki se resno ukvarjajo s študentsko problematiko. S temi besedami bi lahko članek že zadovoljivo zaključili, vendar moramo bralca še enkrat spomniti, da je ŠOU organizacija, ki razpolaga s študentskim denarjem in je kot takšna odgovorna do svojim davkoplačevalcem. Naslovnik pravične jeze zato ne bi smel biti sam koncept, ampak pomanjkljiva struktura in manjkajoča zavest o poslanstvu organizacije.

Odgovori na problematike

Če smo dosledni pri zaključkih, potem politični aspekt ŠOU ne potrebuje nič manj kot politizacijo študentskega prostora. Preiti je treba ali na strankarsko (programsko) organizirane liste, neodvisne od fakultet, ki bodo odkrивale študentske interese in jih bodo lahko zaradi te javne podpore dosledno zastopale v pogajanjih z vlado ter tako razbremenile ŠOS, ta mora namreč trenutno (in verjetno vedno znova) z mukotrpnim zbiranjem podpisov iskati podporo za to, da ga vladna stran sploh jemlje resno, ali pa razmisliti o inovativnih shemah, kot je na primer likvidna demokracija - oblika spletne neposredne demokracije, ki bi se med generacijo, ki ni poznala sveta pred internetom, morda uspešno prijela. ŠOU pa je prav tako eden redkih primernih akterjev, ki razpolaga tako s finančnimi sredstvi, kot s strukturno potrebo, da to realizira. ∞

Hipertrip: Ljubljana - Mozfest 2012 - puščava

AVTORJA GORAN BEČIREVIČ & DAVID POTOČNIK

SEZNAM TOPIK/SIEDEBAR: (FREQUENT TAGS)

#mozfest (18, 60.0 %)
#festival (12, 40.0 %)
#hekerspejs (6, 20.0 %)
#trip (6, 20.0 %)
#žur (5, 16.7 %)
#open (4, 13.3 %)
#linkeddata (4, 13.3 %)
#ljudje (3, 10.0 %)
#hypertrips (3, 10.0 %)
#teorija (3, 10.0 %)
#peripetije (3, 10.0 %)
#cht (2, 6.7 %)
#splošno (2, 6.7 %)
#mozilla (2, 6.7 %)

ix (3,3 %): #bolnica, #web3, #data-novinarstvo, #vizualiziranje, #hypermedia, #univerze, #themostboringplaceever, #fail, #spime, #totalizem, #bienale, #arhitektura, #okolje, #znanost, #tehnologija, #dizajn, #protest, #projekt, #mišn, #projekti, #hipermediji, #odprtakoda, sSplošno, #sorodno, #data-otaku, #bizarro, #Lanzarote, #muska, #novinarstvo, #data, #contra-uni, #od-prta-koda

FREQUENT PEOPLE

- +jeff (3)
- +SamTheTechie (2)
- +christo (2)
- +Philo (2)
- +alvaro.graves (1)
- +Michael, (1)
- +Caytria: (1)
- +Bruce (1)
- +Jeff.Warren (1)
- +buckminster.fuller (1)
- +Moon.Duo (1)
- +Michel.Houellebecq (1)
- +brian.king (1)
- +joi.ito (1)

FREQUENT PLACES

@Goldsmiths (1)
 @Ravensbourne (1)
 @MIT @MIT-Media-Lab (1)
 @London-Hackerspace (1)
 @Tate-Modern (1)
 @CHT1 (1)
 @Metalab (1)
 @Ljudmila in @Kiberpipa. (1)
 @London-Brixton. (1)
 @Benetke (1)

#TRIP

#MIŠN

Tako rekoč vsak popoldan sva pozno v noč sedela in delala na Ljudmili v Ljubljani. [ljudmila.org](#)

Bil je konec oktobra, postajalo je premrzlo za kolo in nisem imel denarja za avtobuse. David je že tri mesece crashal v Ljubljani, brez stanovanja.

David ima bivanjski hekerspejs na Lanzaroteju, Kanarski otoki, Španija. Futuristični laboratorij je bil trenutno nenaseljen.

Torej: zapustiti Ljubljano z minimalnimi sredstvi je postala neizogibna naloga. In postopoma nekako pristati na Lanzaroteju.

Problem: vsesplošno pomanjkanje denarja. Shekat je bilo treba: poceni potovanje (trasiranje postankov, spanje na letališčih, tlačenje ročne prtljage), kasneje poceni bivanje.

#SPLOŠNO

#HYPERTRIPS

Kam letijo najcenejši avioni?
--> Odpri [skyscanner.net](https://www.skyscanner.net). »Ljubljana to everywhere«. Obkljukaj »whole month«.
Kje želiš biti?
--> Odpreš [lanyrd.com](https://www.lanyrd.com) in počekiraš seznam dogodkov. Odpreš [Last.fm](https://www.last.fm) in pod »Events« pogledaš seznam koncertov.

V Londonu bo Mozfest na Ravensbourne faksu in Moon Duo v Corsica studios! Sweet! Na Lanzarote greva torej čez London iz Benetk, ker v Benetkah poteka arhitekturni bienale.

Če nabereмо nekaj prijateljev z arhitekture in delimo avto, smo za dabe tam. Iz Benetk se zelo poceni pride v London. Kontaktiram Mozillo in sporočim, da sem novinar in da bi rad poročal o dogodku. Takoj mi odpišejo, da sem na press listi. That was easy.

6. november #BIENALE #ARHITEKTURA @BENETKE

Arhitekturni bienale v Benetkah. 1 dan. Spet presska. S preverjanjem so zelo u izi. Pokažem pressko Radia Študent in dekle, ki v kiosku prodaja karte, jo komajda pogleda. Bre kompliciranja dobim press vstopnico za vse dni, ostali re-čejo, da so študentje, in niti ne preverjajo njihovih izkaznic. To si je treba zapomniti in naslednjič ponovno šekirati. Vodilna tema bienala so skupna tla, Common Ground. Za- stavlja aktualno, pomembno vprašanje: kaj določa skupna tla – skupna civilizacijska/kulturna izhodišča? Na primer: Kako naj v svetu, kjer je izobraževalni sistem ob soočenju z medmrežjem postal preživeta institucija, na novo oblikuje- mo seznam nujnih, osrednjih znanj za 21. stoletje? Kakšna bo v tem času usoda Bildung? Kako na kateremkoli podro- čju sploh začrtati skupno?

#CHT	#TOTALIZEM
------	------------

Kiberhipitalistična razmišljanja o ustvarjalnih prostorih. Soba Normana Fosterja v arzenalu, po temnici potujejo oblaki besed. Narediti moramo vizualiziran realnočasovni tok idej v prostoru. Na bienualu veliko sorodnih razmišljanj novih arhitekturnih in bivanjskih tipologijah.

7. november: Pristanek @LONDON - BRIXTON + CHRISTO

Problem: vsespšno pomanjkanje denarja. Naloga: najdi nekoga za zastonj prenočišče. Splošna naloga: poznati nekoga v vsakem relevantnem mestu. Drugače surfaj po kavčih. David pozna Christa iz orkestra Glenna Brance. Zastonj bajta Brixtonu. Ena od teh identičnih bizarnih londonskih hišk v spalnih naseljih z majhnim vrtičkom za kuhinjo. Ne plačuje je nihče, ker s to za lastništvo neka firma tožari z državo. Skratka, Christo, Steve in Barry imajo zastonj hišo sredi Londona! Brez ogrevanja čez zimo. In razpada. V glavi špila komad The Guns of Brixton od Clashov iz spomini na poročanja o izgrediv (Brixton riots 2011) avgusta lan

#MOZFEST #HEKERSPEJS

#SPLOŠNO

Kaj sploh so hekerspejsi? In kdo sploh so hekerji?

Hekerji so podvrsta ljudi, ki se ustvarjalno loteva reševanja kakršnihkoli problemov in je motivirana s potrebo po razumevanju načina delovanja stvari. Odgovor na probleme ponavadi najdejo v tehnologiji, skozi izživiljanje nespečnosti v temnih podzemnih prostorih, njihovem naravnem habitatu. Hekerspejsih.

Zares relevantne informacije o tem najdeš na:
hackerspaces.org!!!!!!!
hackerspaces.org/wiki/List_of_Hacker_Spaces

@BOSTON

+JEF

Pirate Ship
»See pirateship.com for some nonsense which may or may not be useful.« Menda edini neprofiten in najbolj čudaški ter alternativen hekerspejs v Bostonu. Vsaj tako pravi Jeff.

@LONDON

The London hackerspace oz. londonski hekerspejs.
london.hackerspace.org.uk
Philo in Sam naju povabita v londonski hekerspejs. Čudiva se, kako je to lahko edini tak prostor v celem Londonu.
»Londonski hekerspejs je neprofiten spejs v centru Londona, ki ga upravlja skupnost. Omogočamo prostor, kjer lahko ljudje pridejo delat stvari in delijo orodja in znanja.«
Članom odprt 24 ur na dan.
Sorodno v Ljubljani: @Ljudmila in @Kiberpipa.

@DUNAJ +MICHAEL, samooklicana »data diva«.

Tip: ustanovitelj hekerspejsa @Metalab na Dunaju dela pri izjemno kul fundaciji OKFN, »fundaciji za odprto znanje«. Napisal velik del odprtega priročnika za ravnanje z dato: schoolofdata.org.

Debatiramo o tem, zakaj je eno temeljnih pravil hekerspejs-
sov, da se v njih ne spi in prebiva, četudi so odprti 24 ur na
dan. Zakaj so to izključno prostori za prosti čas? Iz kakšneg
ideološkega ozadja in produkcijske organizacije prihaja
delitev dela na službeno in tisto v prostem času? Ob branju
vzorcev dizajna (Hackerspace patterns) na splošnem wikiju
o hekerspejsih gre za šibak, neutemeljen antizakon. Micha-
el: »V hekerspejsih se ne živi. Preprosto ne, kmalu boste
ugotovili, zakaj.« David reče, da hekerspejs ne more imeti
za radikalne institucije, dokler bodo podpirali klasičen sis-
tem delitve budnega življenja na delo v službi, ki vzdržuje
obstoječe družbene relacije, in prosti čas – na katerega se
izolirajo tradicionalni hekerspejsi.

Zato delava na totalističnem sistemu (prostori CHT).
Pogovor zaplava v znanstvenofantastične vode. Michael
predlaga branje knjig, kot so The Diamond Age, Synthetic
Phylee, Oracle in Acellerando ...

@LANZAROTE

Pisca tega članka sta prebivalca @CHT1, naseljenega hkleba sredi pušave na Lanzaroteju, Kanarski otoki, Španija. CHT je teoretična in praktična kontrakulturna platforma. Vzpostavlja serijo prostorov, ki raziskujejo novo tipologijo bivanjsko-delovnega prostora: sobivanja ljudi in idj, v okviru realnosti futurističnih tehnologij. CHT ni le »odprt 24 ur na dan« - je celostna, radikalna institucija, v kateri se brišejo meje med subsistenco, prostim časom in delom. S tem nastopa proti enemu temeljnih, neprevprašanih aksiomov hekerspejsov, ki ga najdemo na hackerspaces.org wikiju (»Anti-Roommate Patter«).

<http://totalism.org>

@LONDON

@TATE-MODERN

#OPEN

#CHT

Javni muzeji in galerije so v Londonu zastoj. Za vstop vanjih torej ne potrebuješ denarja. Kar je pač carsko. In neobičajno.

Pripeljeva se s podzemno na Davidovo najljubšolLondon-sko postajo Embankment (glej: Woody Allen, Match Point), prečkava Temo, in se sprehodiva do Tate muzeja moderne umetnosti.

Ko s pametnimi telefoni beleživa dela, besedila in imena, ko so nama zaradi takšnega ali drugačnega razloga pomembna, razmišljava skozi prizmo naših projektov.

Kako oblikovati najboljši možen prostor za razmišljanje in ustvarjanje?

M MOZFEST #FESTIVAL #LJUDJE #PROJEKTI

Mozilla Festival: Ravensbourne, London, 9--11.november. Trije dnevi izjemno zanimivih workshopov, predavanj in poznanstev + party vLondonskem filmskem muzeju + vožnja s clipperji po Temzi + zastonj alkohol.

#SPLOŠNO	#HYPERTRIPS	#SORODNO	#FESTIVAL	#OPEN
----------	-------------	----------	-----------	-------

Seznam festivalov oziroma »kam ii?, kaj delati?«:

- * Mozilla festival, november 2013
- * OKFestival (OKN/ Open Knowledge Foundation), september 2013
- * Haip, bienale (Ljubljaa/ Kiberpipa), 2014
- * 29C3 (Chaos communication congress), 27--30. december 2012, Hamburg (Chaos Computer Club)
- * Over the Air (Mobile Monday London, september 2013)

Vč: glej Lanyd!!

#OPEN	#DATA	#NOVINARSTVO	#LINKEDDATA
-------	-------	--------------	-------------

Seznam kul zadevščin s področja novinarstva (data journalism itd.), predstavljenih na festivalu:

- * Data driven journalism: dataadrivenjournalism.net
- * School of data: schoolofdata.org
- * Data journalism handbook: datajournalismhandbook.org
- * Emergency Journalism: emergencyjournalism.net
- * EJC Online Journalism Community: ejc.net
- * Mozilla Open news: mozillaopennews.org
- * View Source: source.mozillaopennews.org
- * The Tiziano Project: tizianoproject.org

Ko se sprehajaš po festivalu, Guardian, BBC, La Nation ... predstavljajo svoje projekte podatkovnega novinarstva.

+PHILO	@GOLDSMITHS	@LONDON - HACKERSPACE
#HYPERMEDIA		

Tip: študent na Goldsmiths faksu v Londonu, režiser, uporabnikLondonskega hekerspejsa. Ukvarja se s hipermediji (predvsem hipervideom) in umetno inteligenco. Razvija platformo za filme, katerih potek bi se spreminjal v interakciji z internetnim občinstvom.
Twitter: @phill_chill

+JEFF.WARREN	@BOSTON	#LINKEDDATA
--------------	---------	-------------

Samooklicani»'SparQL queue«'. Tip: študiral na MIT, član edinegabBostonskega nekomercialnega hekespejsa (Pirate ship,, na čelu Public Laba. Ukvarja se z open design, open innovation, open source. In hekanjem okoljskih problemov. unterbahn.com/

+JOLITO	#CONTRA-UNI	@MIT	@MI -- MEDI -- LAB
---------	-------------	------	--------------------

Direktor MIT Media La--a. Massachusetts Institute of Technology je med top 5 ameriških univerzai, in njihov Media Lab je ena izmed najbolj kul institucij na svetu. V govoru se spominja svoje preteklosti samouka, ki je v predmestju Detroita skozi adolescenco eksperimentiral z računalniki, in poudari potencial situacije današnje generacije, ki ima odprto dostopne neizmerne količine znanja na internetu. »Go buy a sex pistols album and raise your fist, Joi tells us. He cites Lessig's argument that code is law. Coders often don't want to be political. But we can't escape it.«
Več: civic.mit.edu/blog/natematias/the-cinema-games-and-politics-of-webmaking-mozfest-sunday-morning
media.mit.edu/

+BRIAN.KING	#MOZILLA	#ODPRTA-KODA
-------------	----------	--------------

Mozilla EU skrbnik za skupnost. Scout za njihov WebFWD, kjer pomagajo odprtokodnim projektom v razvoju. Irec, ki živi na Dolenjskm, in je prideloval cviček. brian.mozdev.org/

+SAMTHETECHIE	#LJUDJE MOZFEST LONDONHACKERSPACE
#ŽUR	#BOLNICA

Tip: osrednji možgani tehnološkega oddelka londonskega Occupy!, razvija komunikacijsko platformo za protestno

kibernetiko Sukey. Aktivist, heker, mejer. Organizator kryptopart--jev. Dumpster diver (oziroma v Londonu temu pravijo»'skippin«'). Natanko preden se namenimo»'potapljat v smetnjake,' se David z glavo zabije v okvir vrat in si jo razbivo. Kri šprica po londonskem hekerspejsu. Noč preživimo v bolnišnici.

#PROJEKT	#PROTEST	+SAMTHETECHIE
----------	----------	---------------

SUKEY: opensukey.org»«Ohranja demonstracije varne, mobilne & informirane«»

Samov projekt odprtokodne platforme za organizacijo in realnočasovno koordinacijo protestov. Zadeva crowdsouea informacije sTwitterja in drugih virov, ki jih nato preverja in strukturira ter vrača protestnikom. Deluje skozi zbiranje opazovanj protestnikov in decentralizirane skupine podpornikov, ki za ekrani računalnikov raziskujejo, preverjajo, kurirajo in strukturirajo dato o dogajanju na protestu. Platforma za organizacijo protestnega političnega telesa akcije in refleksije.
Trend: Kontekstualne mobilne tehnologije kot podlaga za ljudsko protestno taktično inteligenco.

#HIPERMEDIJI	#MOZILLA	#ODPRTA KODA
--------------	----------	--------------

Na festivalu predstavijo dva prostokodna projekta s področja hipermedijev: Zeega in Mozilla Popcorn Maker sta orodji za enostaven remiks in šeranje videvo, slikovnih in zvočnih vsebin, ki jih nabiratm po interneua. alpha.zeega.org/
mozillapopcorn.org/
Trend: Ustvarjalno opolnomočenje slehernega na internetu. »Read-write Web«, »Open Web«.

+ALVARO.GRAVES	#LJUDJE	#WEB3	#LINKEDDATA
#VIZUALIZIRANJE	#DATA-NOVINARSTVO		

Alvaro na delavnici vizauliziranja podatkov predstavi svojo učno platformo, ki temelji na povezani odprti dati, Visualboxu. Laufa s SparQL-om. Alvaro je doktorski študent kognitivne znanosti na Rensselaerjevem politehničnem inštitutu.»«main research areas are Semantic Web, Linked Data, Web Science and cognitive aspects of the Web«»

Brskamo po Dbpediji, ki je Wikipedia, pretvorjena iz teksta v obliko tripartnitnih dejstev, s katerimi lahko operirajo računalniki (subjekt-predikat-vrednost, na primer, »Norman Foster - je avtor - 30 St. Mary Axe«). Začetne faze faktičnega učenja bodočih inteligentnih strojev.

Vsaka skupina ustvarja svojo vizualizacijo. Nek model iz Visualising Palestine na zemljevidu vizualizira vojaške konflikte med poljubnimi državami in ob tem slišim Alvara reči:»«That's it, you use data, make a point & show a piece of reality«»

orion.tw.rpi.edu/~agraves/mozfest
visualizingpalestine.org
Trend: Nove oblike podajanja informacij z večjo povednostjo od besed in slik.

#OPEN	#DIZAJN	#TEHNOLOGIJA	#ZNANOST
#OKOLJE	+JEFF	#ŽUR	

Z Jeffom spet zažuramo zadnji dan festivala. Krešnemo v njegovi sobi v Plazi, ki jo plača Mozila/ Knight Foundation. +Jeff vodi Public Laboratory for open technology and science: <http://publiclaboratory.org/>»«Javni laboratorij za odprto tehnologijo in znanost (Public Lab) je skupnost, ki razvija in aplicira odpro-kodna orodja za raziskovanje in preiskovanje okolja. Z demokratizacijo poceni in dostopnih 'naredi-sam' tehnbk ustvarja kolaborativno mrežo ljudi, ki aktivno spreminjajo človeški odnos do okolja. Jedro Public Laba je osredotočeno na 'civilno znanost', s pomočjo katere raziskujemo odpro-kodna hardware in software orodja ter metode za generiranje znanja in deljenje podatkov o okoljskem zdravju skupnosti.«

#TEORIJA

#UNIVERZE	@GOLDSMITHS	@RAVENSBOURNE
-----------	-------------	---------------

Povsod po festivalu srečujeva študente iz Goldsmithsa in Ravensbounea. Kakšno vlogo imajo te institucije v odnosu do interneta, v konfliktu z internetom, ki v osnovi deluje

na principu odprtosti? Kaj nismo soočeni z zgodovinsko nalogo postavitve nove infrastrukture, ki bo sposobna vrednotiti zaenkrat formalno nevidna znanja in dosežke internetnih samoukov?

#DATA-OTAKU	+BUCKMINSTER.FULLER
-------------	---------------------

Eno najpomembnejših pravil podatkovne etike, ki postaja vse pomembnejše z odpiranjem možnosti v kontekstu digitalnih tehnologij, je: ne izgublaj date! Posnemi, zapiši, dokumentiraj in uredi čim več podatkov o stvareh, ki jih vidiš, slišiš, čutiš. O stvareh, ki se dogajajo okoli tebe in v tebi. Model: najbolj dokumentirano človeško življenje v zgodovini? Zankrat morda nepreseženi Buckminster Fullerjev Dymaxion Chronofile. 63 let nastajajoči dokument, 80 m visok kup papirja. Fuller vsakih 15 mint brez selekcije vsebin popisuje svoje življenje.

#SPIME	+BRUCE STERLING	#LINKEDDATA
--------	-----------------	-------------

Koncept SPIME (space + time). Zgodovinsko nova vrsta objektov, ki jih počasi začenja proizvajati človek. Če se trenutno še nahajamo v času gizmov, ko so industrijsko proizvedeni produkti množične potrošnje,, opremljeni z virtualno prezenco na internetu, ta še vedno deluje okrnjeno in po marketinških načelih. Skratka, ne sporoča pravih, nujnih informacij o predmetu proizvodnje. Če vzamemo v roke steklenico vina, se lahko o njej vprašamo: od kod je potovala na to polico? Koliko ogljikovega dioksida in izpušnih plinov je bilo s tem proizvedenih? Iz natančno katerih sestavin je narejeno vino in kakšna so razmerja med njimi? Kako in od kod material za embalažo? Pod kakšnimi pogoji za delavce je proizvedena? Kolikšne so natančne cene proizvodnje? Itd. Možnosti za nov odnos človeka do proizvodnje in potrošnje predmetov so z digitalnimi tehnologijami na dlani. Sterling opisuje ekstenzivno zbiranje in odpiranje date o proizvodnji in proizvodih, skozi katero predmeti v prvi vrsti postanejo skupki relacij in šele sekundarno konkretni predmeti, instanciacije digitalno, realo-časovno biranih podatkov.

Nasploh se vse bolj razvija nek»'data drive«' odnos do sveta, idej, predmetov in soljudi. Ali se s tem ne zastavlja vprašanje izjemnega pomena, ki presega marketinško manipulirano ponudbo računalniških igrack na policah trgovin? Koliko kapacitet procesorske moči, spomina in diska danes in v prihodnosti potrebuje vsak posameznik? Bi ta številka kot brezpogojna potreba v novi organizaciji produkcije in življenja človeških teles ter z njimi izdelanih predmetov in človekovega odnosa do sveta ter samega sebe morala postati del temeljnih človekovih pravic?

Čtivo: Bruce Sterling, Shaping Things (2005). Odprta, piratska verzija knjige je dostopna na: libgen.info

@LONDON #PERIPETIJE #ŽUR

+PHILO	+JEFF	+CAYTRIA:	@MOZILLA-HEADQARTERS
--------	-------	-----------	----------------------

Pijani uletimo na Mozilla headquarters. In trolanje se začne. Situacija je precej»'ne-pod-kontrol«'. Gre za habitat umirjenih geekov in Mozillinih prostovoljcev, ki takrat ravno gledajo nek film. Marcos zatem potwita: #themostboringplaceever. David se v istem placu naslednji dan udeleži konference na temo časovnih bank in »sharing economy«, npr. projekt shmoneymoney.org.

MUSKA	#LANZAROTE	#BIZARRO	+CHRISTO
+MICHEL.HOUELLEBECQ	+MOON.DUO GIG.		

Po koncertu z Davidom pričrčujeva modelko Sanae Yamado, naj prideta špilat na Lanz- -- gig v puščavi, če pogledaš otok na Google mapsih, deluje kot lunina površina. Zaradi puščav in vulkanov. In pri Houellebecqu, v romanu Možnost otoka, je Lanzarote kraj, na kateremu v času Daniela 1. (izvora naslednjih generacij njegovih klonov) neka sekta gradi ambasado zaeElohimsko naselitev Zemlje. In Elohimmi so kreatorska bitja iz vesolja, ki so presegla smrtnost in lahko potujejo v času..

#HYPERTRIPS	#FAIL
-------------	-------

Zjutraj zamudiva letalo. Letiva na Tenerife in s trajektom več kot deset ur potujeva med Kanarci do Lanzaroteja. ∞

Kratek uvod v protiigranje

PIŠE **ANDREJ TOMAŽIN** FOTOGRAFIJA **KLEMEN ILOVAR**

Čeravno so videoigre popolnoma presejale vsakdanjik posameznika, bodisi je ta nekdo neposredno povezan z njimi, je *gamer*, ali pa je ta oseba nekdo, ki ga videoigre spremljajo na skorajda vsakem koraku – reklame, otroci, sosedge, poročila o nasilju, kjer tema o njegovem vzroku vedno znova vznikne na plan in postane centralno dejstvo medijskega vlačanja po zobeh – je njihov status kulturnega artefakta v današnjem času še zmeraj vprašljiv in – se zdi – vse premalo izpostavljen. Kot »krivca« za takšno stanje James Newman (*Videogames, 2004*) ponuja dva možna razloga: (1) videoigre so razumljene kot otroški medij, torej kot nekaj, kar je treba »prerasti« in v odrasli dobi pustiti za seboj, pa vendar tovrstno umevanje ne pojasni, zakaj – denimo v luči raziskovanja mladinske literature itn. – obstoji manko kritičnega in akademskega zanimanja za to temo; (2) bolj prepričljiv razlog gre iskati v splošnem prepričanju o *trivialnosti* videoiger, ki so nemalokrat razumljene kot nerelevanten del kulturne in socialne realnosti, s tem pa »osvobojene« vsakršne funkcije znotraj teh prostorov, če pa že postanejo opažene, se misli kritikov rade oklenejo pojmov – v najslabšem primeru moralne izprijenosti in – v malo boljšem – motnje in odsotnosti pozornosti tistega, ki ga svet videoiger posrka vase.

Močan filozofski glas raziskovanja povezave med subjektom in tehnologijo dandanašnji je francoski mislec Bernard Stiegler, ki ga na tem mestu vpeljujemo kot premišljevalca novih medijev (*Taking Care of Youth and the Generations, 2010*), čigar zapisana razmišljanja se nagibajo na negativno stran vrednostnih sodb o videoigrah in jih razumejo kot del tehnologij, ki namesto da bi človekovo *pozornost* kultivirale, le-to odvrčajo. Če smo bolj natančni, se kot *nemesis* psihotehnik, ki jih predstavljajo »denimo pisanje in branje knjig, Immanuel Kant in respublica literaria«, pojavljajo psihotehnologije, kamor spadajo videoigre, brskanje po internetu, pisanje sporočil na mobilnih telefonih itn. Stiegler se tu naslanja na Kanta in njegovo *Kaj je razsvetljenstvo?*, kjer le-ta vzporeja človeško zgodovinsko zrelost z individualno zrelostjo tistih, ki se jim uspe rešiti tujega vodstva. Stiegler pravi, da sta »*lenoba in strahopetnost razloga, zaradi katerih velik del človeštva ostaja v doživljenjski nezrelosti, in zakaj je tako lahko za ostale, da se vzpostavijo kot njihovi varuhi.*« Ti varuhi pa so seveda medijske in tržne industrije, ki imajo cilj uničiti duševni aparat ravno s pomočjo psihotehnologij – vse, da bi imeli bolj popustljive in voljne stranke. Stieglerjeve nostalgije, če niti ne ošvrknemo njegovih vzvišenih pozicij *zunanjega presojevalca* – tu gre nedvomno čutiti njegovo fenomenološko zaledje in misel Heideggerja – po drugačnem času, drugačnem človeku in psihološki konfiguraciji, v kateri ni prihajalo do tozadevne zbežanosti, padca stopnje pozornosti in zmožnosti osredotočanja na stvari, pa vendarle ne smemo povezovati z *družbo spektakla*, o čemer je prvi pisal *Guy Debord*, saj je premik k računalnikom in algoritmom – posledično kajpak tudi k videoigram – pravzaprav korak stran od moči podobe in korak nazaj k moči teksta, kakor pravilno zapiše *Friedrich Kittler* (*Optical Media, 2010*).

Problematici nasilja podobe in teksta lahko jasno sledimo na primeru videoigre *Manhunt 2* (*Rockstar Games, 2007*), najbolj znane po široki plejadi možnih eksekucij nasprotnikov, ki je na Gameranxovi lestvici *Top 25 Goriest Games of all Time* nepresenetljivo pristala na prvem mestu. Alexander R. Galloway ob dobro plasirani in obširni medijski gonji proti igri zapiše, da se problem ob stiku videoigre in javnega pojavlja v dejstvu, ko politiki in mnenjski voditelji mislijo, da imajo pri tovrstnih igrah opravka zgolj z eno obliko t. i. nasilja medija, tj. z nasiljem podob mučenega mesa. Vendar pod spektaklom prelivanja krvi, »deteritorializiranih« notranjih organov in odtrganih glav obstaja še drugačno nasilje, ki ga Galloway imenuje strojno nasilje algoritma (ang. *machinic violence of the algorithm*). Algoritmi predstavljajo svojevrstno obliko nasilja, v ničemer povezanega z motornimi žagami in lomilkami, temveč gre za vprašanje usmerjanja tokov, oblikovanja vedenja, izbirnih stvaritev in prepovedi »svetov«, fizičnih poškodb zaradi ponavljajočih se gibov in travme neskončnega »delovnega« cikla. Povezava s *spletom 2.0* se ob povedanem prikaže v jasni luči; neplačano delo in ekonomija daru v primerih *Googla* in *You Tuba*, podatkovno rudarjenje, skeniranje in pregledovanje pridobljenih informacij, iz katerih je moč ekstrahirati vrednost, kjer le-ta nemalokrat predstavlja – denimo v globalni vojni proti terorju – razliko med tem, če nekdo ostane živ ali umre, obsojen ali ne, vse pa je treba ugledati v luči strojnega nasilja algoritmov. Vseeno pa nasilja podob ne smemo omalovaževati, čeravno je ob (ne)dogodkih Abu Graiba, raznoraznih mučenjih in nasilju

v arabskih državah – če izpostavimo samo najbolj medijsko privlačne – smiselno obelodaniti naslednje vprašanje: »*Imajo podobe (mučenja itn.) dandanašnji sploh še kaj moči?*«

Če bi na vprašanje odgovorili negativno, bi si pri bralcu zaradi direktnosti in jasnosti (ne)pričakovanega odgovora pridobili določeno prednost, pa vendar je dani problem mnogo bolj zapleten, kot se kaže na prvi pogled. Če bi na vprašanje torej odgovorili negativno, bi le s težavo sprejeli besede Hillary R. Clinton, da vprašljive podobe v videoigri *Grand Theft Auto: San Andreas* »*krađejo nedolžnost naših otrok in onemogočajo njihovo normalno vzgojo,*« ko je v letu 2004 govorila o *modu Hot Coffee*, s pomočjo katerega lahko dostopaš do skritih seksualnih scen, ki jih kot glavni lik igre *C. J.* lahko upravljaš in izvajaš. Za pojmom »mod« se skriva beseda *modification*, sprememba, ožji pomen – najbolj razširjen in znan kot t. i. *partial conversion* – pa je vezan na dodatke k igram, bodisi so to nova orožja, avtomobili, liki, sovražniki, ozadja, stopnje, zgodbe ali glasba, ki jih uporabnik v originalni igri uporabi. Poleg tega obstajajo še popolna sprememba igre, *total conversion* ter popravki napak in *bugov*, t. i. *patch*. *Mod* je možno aplicirati na vsakršno spremembo igre, najsi govorimo o narativni ravni ali algoritemski. Še več, obe sta nerazdružljivo povezani in v prejšnjem odstavku omenjeno

Yoko Ono je v letu 1966 ustvarila projekt Play It By Trust/White Chess Set, v katerem je na obe strani običajne šahovnice namesto raznobarnih figur postavila zgolj bele. Če je na začetku še mogoče deliti figure na binarno dvojico moji : tvoji, se po prepletu konjev, kmetov, topov, vseh belih, vseh enakih ta antagonizem izgubi in pred seboj imamo obilico enakobarnih figur, za katere ne vemo, ali so naše ali ne.

– čeprav le implicitno – razliko med spremembami narativne ravni igre in algoritemske strukture, bo, če želimo priti do pojma *protiigranja*, treba začrtati drugače.

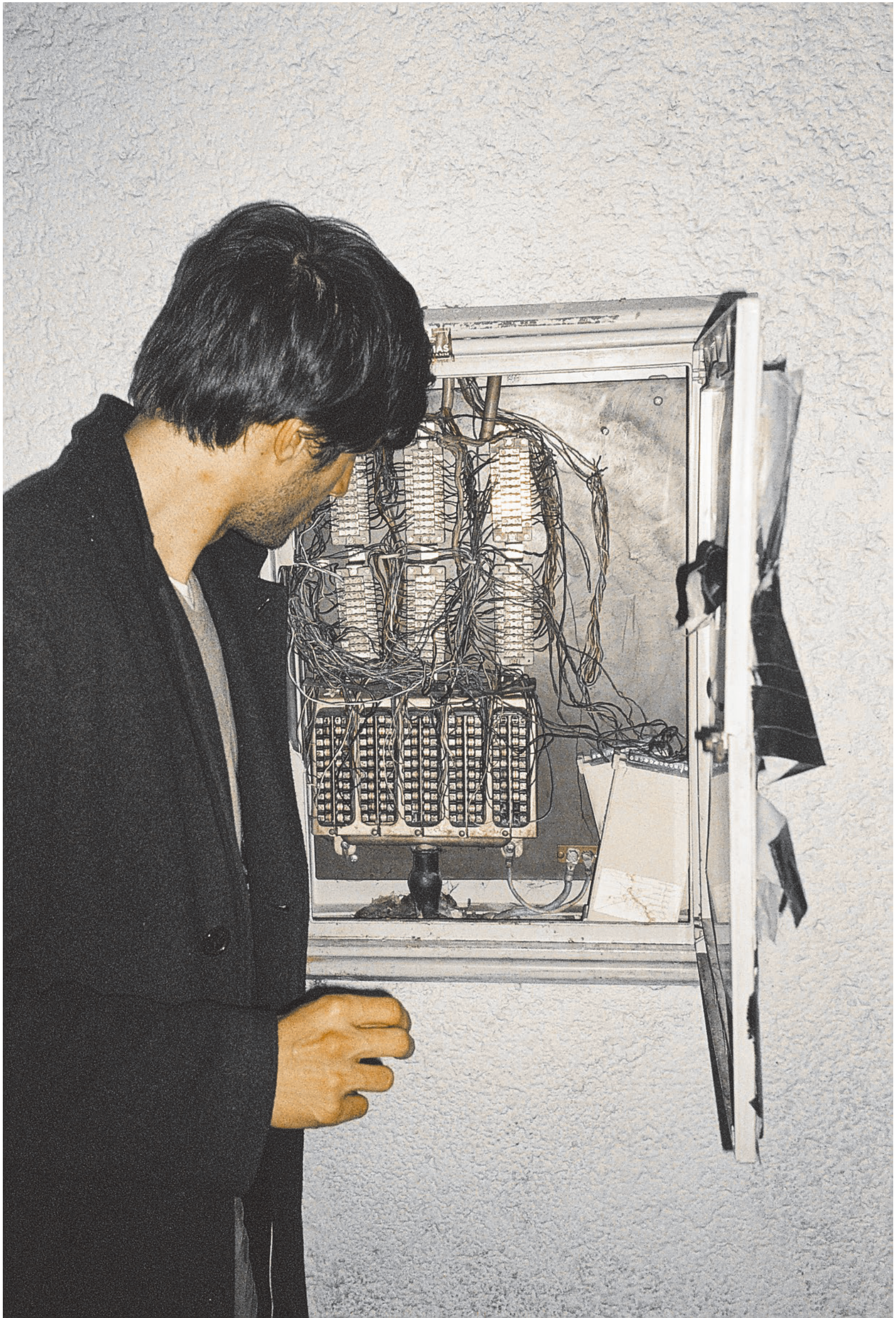
Algoritmi se ponašajo, še posebej pa algoritmi videoiger, s končnim številom lastnosti, katerim se zavoljo *gameplaya* podrejajo; omenimo le učinkovitost, jasnost in na nek način časovno zamejenost. Tozadevne odlike se v primerih narativnih modifikacij ne spreminjajo, kvečjemu pridobijo na kvaliteti – predstavljajmo si boljše in privlačnejše avte, več misij, bolj zanimive pokrajine, odpravo določenih *bugov* itn. – s tem pa ustaljeni red oz. struktura videoigre doživi le površinsko, estetsko predrugačitev, ki še zmeraj teži k čim boljšemu *gameplayu* in prijetnejši igralski izkušnji. V nasprotju s tem pa Galloway (*Teorija video iger, 2011*) že na začetku pogloblja o *protiigranju* zapiše, da umetniški modi – kot ena izmed oblik ustvarjanja alternativnih algoritmov – spodkopljejo sami sebe v toliko, da skorajda prenehajo obstajati kot igre. Kot primer poda umetniški dvojec *Jodi* ali *jodi.org*, ki

je v vseh letih svojega ustvarjanja poskušala napasti ravno tovrstni pogled na algoritem; algoritem je poskusila ustaviti, ga obrniti, uničiti, ga pripraviti, da se zlomi, ga narediti nepotrebno zapletenega in vanj vnesti množico napak, spodrseljavev in *bugov*, s tem pa je (zavestno) tvegala, da bo igro spremenila v protiigro in, posledično, igranje v protiigranje.

Za ponazoritev sta zanimiva dva primera iz zgodovine modifikacij sicer običajnih iger. Yoko Ono je v letu 1966 ustvarila projekt *Play It By Trust/White Chess Set*, v katerem je na obe strani običajne šahovnice namesto raznobarnih figur postavila zgolj bele. Na prvi pogled le estetska sprememba igralnih pripomočkov se v konkretni situaciji pokaže mnogo bolj temeljna kot poprej. Če se v samih tekmovalcih tekmovalnost ne izgubi, pa ta izgubi svojo glavno izrazno odliko v igralni konkretizaciji. Če je na začetku še mogoče deliti figure na binarno dvojico moji : tvoji, se po prepletu konjev, kmetov, topov, vseh belih, vseh enakih ta antagonizem izgubi in pred seboj imamo obilico enakobarnih figur, za katere ne vemo, ali so naše ali ne. V nekoliko novejšem projektu z naslovom *Rules of the Game II* je Gustavo Artigas na eno samo igrišče pred srednjo šolo v Tijuani pripeljal mehiško nogometno in ameriško košarkaško ekipo, ki sta morali ob istem času na istem prostoru vsaka igrati svojo igro. S težkim začetkom prerivanja in napačnih podaj je v teku igre prišlo do večje usklajenosti vseh štirih moštev, ki so kljub spremenjenemu algoritmu igranja le-tega posvojile in odigrale začrtano do konca, in čeprav je vsaka ekipa igrala svoj šport – sledila običajnemu algoritmu – je zaradi spremenjenih načinov gibanja in dinamike igranje lahko postalo protiigranje.

Alternativni algoritmi so poseg v normirano zalogo lastnosti tradicionalnih algoritmov in igre – kot tudi videoigre – spreminjajo v njihovi najbolj temeljni značilnosti. Ni čudno, da so kritiki *Jodi* za njune umetniške stvaritve uporabili besedo nasilen, saj gre ravno za to: alternativni algoritmi so nasilje nad strojnim nasiljem algoritma; so temelj protiiger, vendar so po svoji funkciji daleč od protiigranja; le-to omogočijo v obliki protiigre, vendar je protiigranje dejanje *gamerja*, igralca ali uporabnika, in ne stvaritelja, avtorja sprememb ali »posiljevalca« igre. Vprašanje protiigranja torej ni, kako pripraviti igro k jecljanju, če za hip skočimo h Gillesu Deleuzu, temveč, kako tovrstno igro zares igrati. Je eden izmed načinov lahko povezan z Deleuzovim razumevanjem kitajskih spolnih praks, kjer sta *užitek* in *naslada* mnogo večja, če ne pride do izliva semena; je lahko igro razumeti brez razmišljanja o in teženja k zadnjemu, veličastnemu kriku zmagooslavja, ki privre iz igralca, ko ta igro »obrne«? ∞

Politično gibanje v lončku jogurta

biopunk

PIŠE JASMINA ŠEPETA VC

S krolam po strani DIYBio, referenčni točki, na kateri se zbirajo naredi-si-sam *geeki* nove biotehnološke dobe, da si izmenjujejo informacije o tem, kako shekati genski material in narediti svoj domači laboratorij iz sušilca za solato, nekaj koščkov stekla, papirja in računalnika, alkohola pa sira in drugih mlečnih izdelkov, v katerih so nevidni materiali biohekanja – mlečne bakterije in plesni, glivice in *svašta*, kar se da uporabiti, da rešiš svetovno zalogo vode, odkriješ strupe v svojem sendviču ali spimpaš človeški genom do te mere, da odkleneš vse človeške potenciale in dosežeš fuzijo možganskih celic z močjo digitalnega procesiranja ... In se čudim ... In tudi kolnem z mastnimi kletvicami, ki so Štajercem bojda vpisane v njihov DNK, ko prebiram o tej enigmatični kodi narave in spoznavam vso razsežnost akademske diferenciacije na humanistiko in naravoslovje, ki navkljub izobraževalnim politikam in teoretskemu širokoustenju o interdisciplinarnosti v praksi ostaja mentalna struktura večine izmed nas. Biologi so čudaki, mi smo nestvarni šupki, obstajamo drug mimo drugega. Diferenciacija ljudi na bregove znanosti in humanističnega »napletanja brezpredmetnih podatkov« ali »na FDV-ju lahko padeš samo po štengah« je strateško pozicioniranje obvladovanja množice v relativni nevednosti v času, ko bi morali posedovati znanje druge strani: *For if you do not control, you will be controlled*, piše v *cyberpunk* manifestu tik pred znamenito mantró gibanja: *The Information is POWER*.

Smernice biopunka so otrok cybergibanja, razmisleka o neomejenem dostopu do rezervoarja znanja, opreme in kreativnega eksperimentiranja brez omejitev lastništva, patentov in kazni. Le da pri biopunku ne govorimo o računalniškem hekanju, temveč postane primarno mesto kreativne in intelektualne transformacije organizem sam. Čeravno je intelektualni ideal znanosti postulat odprtosti in skupne koristi, biopunk sodobno institucionalno znanost, ki še vedno uživa legitimiteto razkrivanja »resnic«, v realnosti pa je daleč od brezinteresusnega polja vednosti, za katero se predstavlja, postavi na laž. Znanost je globoko zaznamovana s

Čeravno je intelektualni ideal znanosti postulat odprtosti in skupne koristi, biopunk sodobno institucionalno znanost, ki še vedno uživa legitimiteto razkrivanja »resnic«, v realnosti pa je daleč od brezinteresusnega polja vednosti, za katero se predstavlja, postavi na laž.

korporativnimi partnerstvi, financiranjem in legalno podprto izmenjavo (vsaj delno javno financiranih!) ugotovitev med korporativnimi partnerji pod naslovom intelektualne lastnine. Beri še svojega Foucaulta in biopolitiko (populacije kot politični in biološki problem), Deleuza in nadzor (vseobsegajoč, brez začetka in konca), Haraway in dekonstrukcijo znanstvenih resnic (metoda dekonstrukcije binarnih opozicij in biologija kot knjiga narave, ki so jo legitimno ustvarili moški) pa dobiš rezervoar pomislekov, iz katerih biopunk v svojih strategijah aktivistične rekonfiguracije črpa znanstvene avtoritete, znanja in regulacije. Kot zapišeta Beatriz da Costa in Kavita Philip v zborniku *Tactical Biopolitics*, je danes najpomembnejši politični problem ravno biologija, za razumevanje katere predlagata t. i. kozmopolitično taktiko, s katero se spopademo s samimi temelji vede, težavo, da stroka toliko kot definira problem raziskovanja, le-tega tudi zameji. *Vsi moramo postati biologi, aktivisti, umetniki in teoretiki*. Ne gre za to, da je to do neke mere mogoče, temveč je nujno, če želimo nadzor in drugačno znanost – decentralizirano in demokratično. V biopunk manifestu je zapisano: postati moramo znanstveno pismeni.

Biopunk najprej epistemološko zareže v neprebojni plašč »resnice« znanosti, ko si jo prisvoji in demistificira, ter poziva k masovni migraciji bioloških eksperimentov iz laboratorija v dom (najbolje garažo, ki ima že kredibilno tradicijo generiranja izumov, ali kuhinjo, v kateri najdeš svojo osnovno biohekersko opremo ali veliko vode bo preteklo, preden bom spet jedla sir). Hkrati pa spremeni modus operandi biologije in njenih derivatov (genetike, bioinformatike, biotehnologije), ko jo izmakne neoliberalni (izziv: preštej, kolikokrat se je v zadnjem letu pojavila ta beseda v *Tribuni*. Čakajo te bogate

nagrade!) logiki delovanja in diskurza, po katerih prevladuje logika lastništva nad materialnimi produkti, izumi, pa tudi nad človekom, zdravjem, znanjem, vodo itd. Biopunk izumi so zastopni in dostopni, biohek enega lahko nadaljuje drugi bioheker, dopolni rešitev in ga deli z drugimi. Cilj je znanost brez restrikcij, vključujoč dostopnosti DNK-zaporedij, in hekanja znanstvenih zagat – pomislimo, kakšen je scenarij zaustavitve nove ptičje gripe, če ga hekajo milijoni naredi-si-

Vsi moramo postati biologi, aktivisti, umetniki in teoretiki. Ne gre za to, da je to do neke mere mogoče, temveč je nujno, če želimo nadzor in drugačno znanost – decentralizirano in demokratično.

-sam *geekov*. Biopunk je skupnost, celo subkultura, ki vključuje nehierarhično multitudine od entuziastov in samoukov do genialnih znanstvenikov z impresivnimi doktorati iz MIT-ja, Cambridgeja, Columbijе, do nekaterih članov umetniških kolektivov, kot so SubRosa, Critical Art Ensemble ali Tissue Culture and Art in drugi (še pomnite flourescentnega zajca?), ki želi ustvariti poceni in dostopne invencije, in četudi so le-te pozicionirane nasproti institucionalizirani Znanosti, so prav toliko potencialno revolucionarne.

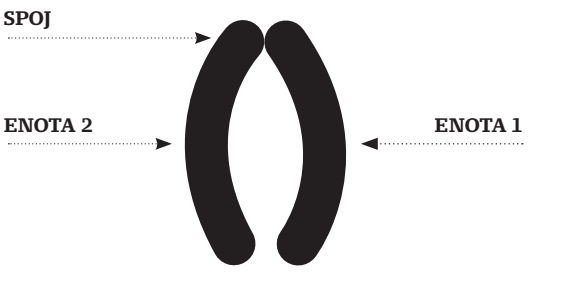
In nevarne, bi rekli tisti, ki so za strogo restrikcijo znanosti. Kaj se zgodi, če nek *psiho-geek* na svojem štedilniku naredi novi veliki virus? Zares je ta nevarnost zaenkrat še težko mogoča za garažne biologe in znatno manjša, kot da se nevaren virus spusti iz velikega laboratorija, kjer že obstaja. Zares je panika nad naredi-si-sam biološkimi podvigi premostitveni simptom drugega problema – praktično ničelne zmožnosti nadzora nad tokovi, ki obvladujejo naša življenja, znanost v prvi vrsti. Zato klic biopunkovskega manifesta: *We reject the popular perception that science is only done in million-dollar university, government, or corporate labs; we assert that the right of freedom of inquiry, to do research and pursue understanding under one's own direction, is as fundamental a right as that of free speech or freedom of religion*.

Zgovorno je dejstvo, da je avtorica biopunkovskega manifesta ženska, Meredith Patterson, ki ga je predstavila že na zdaj kultni konferenci *Outlaw Biology? Public Participation in the Age of Big Bio* na UCLA. Kasneje se je ukvarjala s projektom izdelave poceni in hitrega testa ugotavljanja strupenega melamina v mleku, ki je nekoliko prej povzročil smrt štirih in zastrupitev tisočih otrok na Kitajskem. Druga že kultna biopunkerica je Kay Aull, bioinženirka iz MIT-ja, ki je, potem ko so njenemu očetu diagnosticirali dedno hemokromatozo, razvila poceni različico dragega genskega testa v svoji kuhinji z rabljenim cikličnim termostatom DNK-ja in DNK-zaporedji, narejenimi po naročilu in poslanimi s hitro pošto. V svoji kuhinji je s testom potrdila genetsko mutacijo, če bo kdaj zbolela, pa je vprašanje, nepovezano s kodo, življenje je njen presežek. Biopunk odpira vprašanje kontrole in naše pomanjkanje le-te – nad korporativnimi sistemi, našimi temeljnimi viri, življenjem. Biopunkerji del tega nadzora vzamejo nazaj in ga svobodno, nehierarhično in transparentno porazdelijo: *Curiosity knows no ethnic, gender, age, or socio-economic boundaries, but the opportunity to satisfy that curiosity all too often turns on economic opportunity, and we aim to break down that barrier*. Utopija? ∞

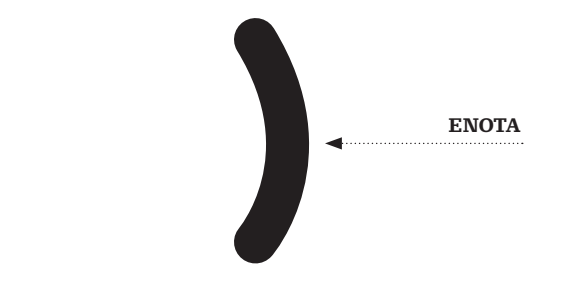
RADIO SIMPLON

Hrenovka, ta priljubljena jed, po etimološkem slovarju izhaja iz besedne zveze klobasa s hrenom. Vendar pa problem s poimenovanjem hrenovke ni povezan z njenim izvorom temveč z večslojnim razumevanjem te besede, ki pa odločilno vpliva na zadovoljstvo ob jedi. Postavimo dve definiciji:

A. *Hrenovka je posebne vrste klobasa (s hrenom) z dvema podolgovatima enotama, ki ju družijo enotno črevo. Prilagamo infografiko za lažje razumevanje.*

B. *Hrenovka je posebne vrste klobasa (s hrenom), oblikovana kot podolgovata enota, zavita v črevo.*

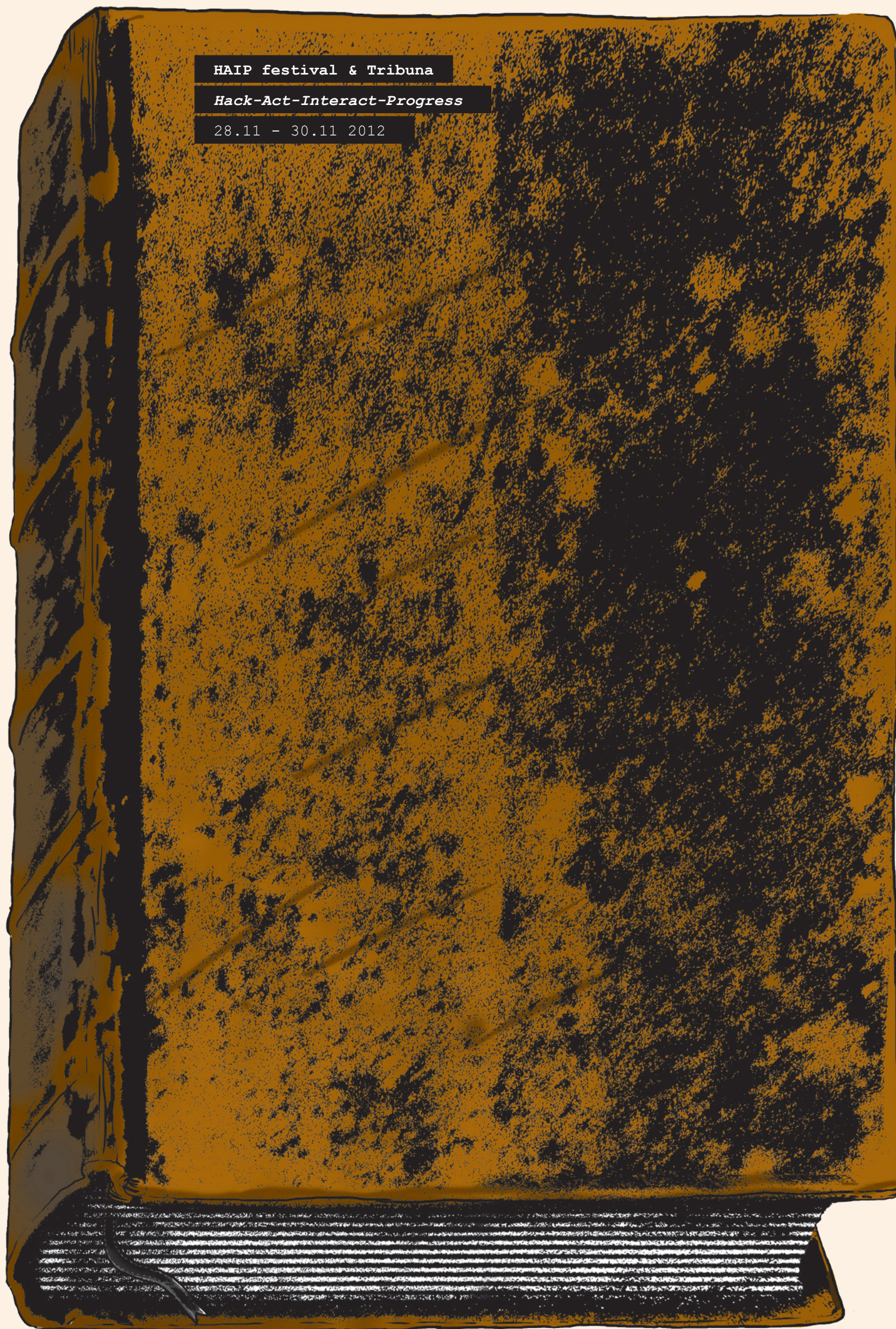
Definicija **A** je značilna za starejšo demografsko populacijo (50+), medtem ko se druge definicije (**B**) poslužujejo predvsem mlajši (50-). Gre za kardinalen primer medgeneracijskega komunikacijskega šuma, ki (kot je razvidno iz vizualizacije) je problematičen, saj se razlika v razumevanju dejanske količine razlikuje kar za 100 % oz. 50 %, odvisno, s katero definicijo začnemo.

Vprašanje je, ali bo problem izginil skupaj s 50+ generacijami in nas do jasne definicije hrenovke loč le še dobrih 25 let.

V kolikor zavzamemo papeško stališče, da ta dvojnost ni problematična, to razložimo takole:

Potemtakem sem homo duplex in se gibljem istočasno po dveh tirih. Ko sedim na nekem sestanku z babico, s pojmom hrenovka operiram drugače kot pa na sestanku s kolegi iz redakcije ali po predavanju na fakulteti. Toda na to dvojnost pristajam, sodim, da je treba modificirati družbo, popravljati odnose med ljudmi, osvoboditi delo in se vrniti k očlovečenemu človeku, ki spreminja sebe, ko spreminja svet po poti totalnega delovanja.

Natakar, v moji hrenovki je muha. Simplon ni letoriran

HAIP festival & Tribuna

Hack-Act-Interact-Progress

28.11 - 30.11 2012

ilustracija Aljaž košir - Fejzo

Težko je tako heterogeno dogajanje treh dni strniti pod eno poanto. Stlačiti zadevo v eno pripoved. Na nek način je to nasilje običajnega teksta - da zahteva zgodbo. Na nek način je tu njegova pozitivna hegemonkost - zahteva poenotenje, izhodišče, izpeljavo, logične odnose in zaključek. Tak tekst lahko tvori zgolj tisti, ki ga je sposoben umestiti v odnos do drugih in mu prek tega vtisniti argumentativno linijo - *pre-ambulo to-do lista*. Zahteva mentalno operacijo mišljenja heterogenosti skupaj. Organizacijo informacij, izpeljavo narative. Detekcijo bistvenega. Kaj če smo preveč leni, da bi to počeli, kaj če bi kar napisali, kar nam pade na pamet, misli, kratke odstavke, slogane, vzklike *and let's see what happens?* To bi bilo naravnost super. Bili bi najbolj sproščeni ljudje na svetu. Kaj če bi preprosto odkorakali na ulice, zastavili svoja telesa in bili jezni? Na raznorazne načine. Bolj ali manj kreativno. Tako heterogeno dogajanje bi bilo izjemno težko spraviti pod eno poanto. Izjemno težko bi ga bilo razorožiti prek napada na eno samo točko.

To je reportaža s festivala Haip, ki se je 28.-30. novembra godil po Ljubljani. V organizatorskem smislu so bili najbolj aktivni Marcell Mars aka Nenad Romić (MAMA Zagreb), Luka Prinčič (Kiberpipa) in Vuk Ćosić (Vuk Ćosić), ki so v mestno podzemlje pripeljali en kup carjev in cark iz zahodnega sveta.

Haip (*hack-act-interact-progress*) festival je naslavljal knjiženje, knjižničnost, poskusil je zasnovati model zbirke branja za digitalno dobo. Neusmiljeno se je dotaknil vseh možnih vprašanj, ki jih sprožajo sprožilci bralne revolucije - od politične ekonomije do prava, tehnično-programerskih vprašanj, razmerij moči in veganstva. Opice! Zato nikakor ni dovoljeno zameriti, ker reportaža presega vizualno-akustično dogajanje ter na trenutke poroča tudi z možganske fronte pisca, ki se je (zgolj!) lastnemu užitku na čast tri dni vlačil po hekerskih rovih in skoraj zamudil bobnečo revolucijo nad njim. Skupaj s pogumno družbo. Hengali smo tako dol v (Kiber) pipi, bil je eden od dni. Človek organizator je ravno dal izjavo za Papež TV in nato delil (*open-source* pa to) svoje misli: »Ne moreš verjet. Poulične procesije, ki so itak impotentne - sej rispekt, ampak sej veš - dobijo vso medijsko pozornost, to, kar bo pa zares spremenilo svet, pa

Free your mind and the rest will follow?

Delo, delovanje, lastnina in umetnost

Kaja Kraner, ilustracija Matija Medved

sameva tle v kleti.« In je šel tam gledat filme v eno temno sobico: »Jaz imam čez marketing in moj uspeh se meri v magnitudi medijske nepozornosti.« Zakaj? Ker v nasprotju z liberalnim impulzom, ki nas uči, da so tudi hekerji (povsem običajni) ljudje, tako kot vsi ljudje, dobro ve, da to ni res. Dobro ve za njihovo temno plat. In dobro ve za skrivnosti, ki so se tiste dni pretakale po pipi. Kiberpipi. In Behemotu, ne pozabimo Behemota. Skrivnosti. Vse skupaj se je začelo s prvim dnem, sredo, ki jo je zaznamovala predvsem ena stvar – neka roza omaka. Čosić se je lepo potrudil, da je bil *enter-taining*, kot to zna. Kljub zanimivosti prvih dveh nahaipanih predavateljev mu je uspelo obdržati otvoritveni banket v središču pozornosti vašega ponižnega reporterja, ki mu je kosmato muco konstantno vleklo v levo, tj. v smeri hrane. In to nikakor ni kaprica dozdavno kul poročevalca, ki dokazuje svojo uporniškost s pretiranim zanimanjem za vulgarne užitke in očitno ignoranco do vsebine dogodka! Več kot očitno gre za dovršen retorični prijem, ki bo iz globočin največjih banalnosti izvlekel težke poante. Kot ribič, ki na domačo mizo zmagovito fukne gromozansko ribo (in je njegov tip čist navdušen). Ali pa tista bejba, ki z joški razbija pirovske piksne (ime ji je Busty Heart). Točno ob 18:00 smo začel jest – kruhi z bučnim namazom, neke gobe z rožmarinom, najš (ki sem jih pol še dvakrat tisti teden doma nezavedno si umislil), ter seveda neka roza omaka, ki je bila dobra, predvsem pa roza. Kuhal je pa tist model z dreadom (ali dvema), ki kuha včasih v črni kuhinji in s katerim se videvava (predvsem na avtobusni postaji od Gospodarca) in se stopnjujoče pozdravljava, zadnjič sva se celo prvič pogovarjala in me je vprašal »if I’m with Maja?« »I am not,« sem mu odvrnil in potem je enkrat Simona J. rekla, da je iz Čila, ki je deseta država na svetu po proizvodnji jabolk; v glavnem dela hude vegistvari, enkrat je naredil hude simpl špagete, ko sem bil nažl na Metelkovi, take mal pekoče z bučkami pa korenom pa sojino omako – kabum! – pa hudo je bilo, ker je razrezal bučke pa korenčke ne na kroge, ampak na take dolge tanke palčke, kar je zelo smiselno, ker se jih je s špageti in je vse podolgovato in recimo lažje ješ s palčkami; bilo je tut vino in fajn je bilo, ker

omaranča. Dva ključna načina razumevanja odprtega dostopa; na eni strani kot nezafiksiranost informacij/sporočil, v katere lahko prejemniki intervenirajo, na drugi pa kot neomejena dostopnost, je – če nekoliko poenostavimo – mogoče navezati na dve temeljni poziciji v kontekstu sodobne umetnosti. Prva pozicija odprtost razume ožje, predvsem pa skozi osredotočenost na raven forme, ki se manifestira skozi bolj ali manj eksplicirano (možnost) interaktivnost(i). Prek poskusov preseganja klasične artefaktičnosti umetniškega dela je interaktivnost v tem smislu posebej vezana na proces produkcije in recepcije. Če jo opredelimo kot nefiksiran red reprezentacije, ki gledalca (ali bralca ali poslušalca) vse bolj spreminja v uporabnika in soavtorja, implicira torej mehčanje razločene pozicije izražajočega se umetnika in (domnevno) pasivnega prejemajočega gledalca, poskuša presegati enosmerno komunikacijo ipd. Hkrati pa se pred tem radikalno razločena procesa produkcije in recepcije (recepcija se po tej logiki lahko začne, ko je produkcija dovršena) v večji meri približujeta, v skrajnih oblikah tudi sovpadeta. Seveda je praktično katerokoli umetniško delo v nekem smislu odprto in predpostavlja gledalčevo participacijo, kreativno investicijo v procesu interpretacije, kar so izpostavile številne teoretizacije ontoloških temeljev umetnosti, praviloma izpeljane iz povsem klasičnih umetniških form. Pri sodobni obliki interaktivnosti bi lahko govorili prvenstveno o ozavešeni in eksplicirani obliki, pri čemer je ključno – kot izpostavlja Lev Manovich – da se logika interaktivnosti širi v procesu sodobne projekcije novomedijske/računalniške ontologije v kulturo (novomedijski software ni vezan izključno na novomedijski hardware).

Druga pozicija odprtost razume širše, forma (raven produkcije in recepcije) je tukaj nedvomno zelo pomembna, dopolnjuje pa jo tudi globlji razmislek o ravno tako pomembni distribuciji, procesu/mehanizmu, ki (zaključeno, polzaključeno ali morebiti še ne začeto) delo posreduje gledalcu. Ta pozicija nedvomno predstavlja nekakšno nadgradnjo prve oziroma predpostavlja razprtje okvirov mišljenja prek refleksije umetnosti v napetosti z umetniški sferi (domnevno) zunanjim. Odprtost/zaprtost umetnosti tukaj ni izključno stvar forme, ampak je v večji meri vezana na okvir/mehanizem, ki to formo vzpostavlja in podpira. V ta kontekst je vsekakor mogoče umestiti politiko zelo heterogenih *net art* praks, predvsem pa njihovo bolj refleksivno različico, t. i. *net.art*, ki odprtosti nove oblike javnega prostora ne jemlje kot nekaj gotovega, hkrati pa tudi ne goji prepričanja, da je *net art* avtomatično enako *open*

access art. Kljub temu pa naravni habitat *net art* praks v veliko večji meri podpira interaktivnost forme, vključno z vsemi produkcijsko-receptijskimi implikacijami, nekaj tega pa se nedvomno prenaša tudi na način/mehanizem posredovanja umetnosti. Klasifikacijska, instrumentalizacijska, fetišizacijska orodja umetniške institucije na primer – tako se vsaj zdi, če zanemarimo vidik »utelešene institucije« – ne učinkujejo s tako silo, vsaj dokler zadeva ostaja v svojem izvornem kontekstu. Razcep med obema načinoma posredovanja pa se zelo razvidno izpostavi, ko se *net art* dekontekstualizira in predstavlja v bolj ali manj klasičnem umetniško-institucionalnem kontekstu.

Od gledalca k uporabniku, od artefakta/umetnosti k infrastrukturi]
Izpostavljeni poziciji nam lahko služita kot okvir v dve ključni razumevanji

umetnosti kot infrastrukture, kot sta bili izoblikovana v okviru konference *Umetnost kot infrastruktura*, ki je potekala pod okriljem letošnjega festivala Haip. Umetnost/umetniško delo tako lahko po eni strani doseže »razsežnost« infrastrukture, (1) ko gre mnogo dlje od preseganja klasičnega umetniškega dela/artefakta, na katerega se, kot smo izpostavili, seveda lepi, ga podpira specifična logika produkcije, recepcije in (institucionalne ali pač katerkoli) distribucije. Tukaj sta nedvomno zelo ilustrativna projekta *AAAAArg.org* in *Public school* (<http://thepublicschool.org>), ki ju je v okviru taiste konference predstavil Sean Dockray. Projekta bazirata na vzpostavljanju so-delujoče digitalne skupnosti prek dialoške izmenjave in kolaborativnega projektnega dela (kolaboracija v tem kontekstu pomeni nekakšno nadgradnjo participacije; od so-delujočega k so-avtorsko-delujočem), predvsem v prvem primeru pa – v skladu s temo festivala – gre za obliko javne *on-line* knjižnice. Projekta – infrastrukturi torej nista več v tolikšni meri vezana/i na materialno osnovo, predvsem kar se tiče končnega produkta, lahko bi rekli, da gre bolj za nek »mentalni teritorij«. Kot izpostavi Dockray, ki projekt pogosto misli skozi analogijo z arhitekturo: *»AAAAARG is much more promiscuous than oppositional. It doesn't defend territory or try to conquer it. It just rearranges it.«*

Kljub vsemu pa je oba primera vendarle mogoče misliti/reinterpretirati tudi skozi okvire tradicionalne artefaktičnosti, pri čemer pridemo do drugega razumevanja umetnosti kot infrastrukture, lahko bi rekli do (2) umetnosti-kot-infrastrukture-kot-artefakta, kjer ne gre več toliko za obliko umetnosti kot infrastrukture, temveč se razpira infrastruktura umetniške sfere. Infrastruktura v tem kontekstu lahko pomeni umetnostno-institucionalno klasifikacijo za določeno formo, prek katere je mogoče povsem procesualne, participatorne in/ali kolaborativne, torej načeloma nerazstavljive projekte tako institucionalizirati in konzervirati kot tudi navezati na klasično avtorsko pozicijo (tipa idejni avtor/vodja in sodelavci). Skozi zelo učinkovit mehanizem »nevtralizacije skozi integracijo« je infrastruktura vzpostavljena kot nekakšen nov red umetniškega dela – artefakta in lahko postane formalizirana oblika umetnosti kot infrastrukture v prvem smislu.

V navezavi na obe razsežnosti umetnosti kot infrastrukture, ki v realnosti seveda soobstajata in se prepletata, je konferenca nujno trčila ob neko različico temeljnega »znotrajumetniškega« antagonizma, tokrat pač osredotočenega predvsem na antagonizem med logiko tradicionalne umetniške institucije in tistim, ki se le-tej poskuša izogibati. Da pretirana osredotočenost na taisti antagonizem (njegove izpeljanke) lahko zabrisuje pravo srž problema, je mogoče nakazati, če nekoliko spremenimo optiko razmisleka, sploh pa poskušamo v večji meri razpreti tisto, česar se je okrogla miza v okviru konference na več mestih iz zanimivih perspektiv dotaknila, vendar ga zaradi 20-minutnega časovnega okvira seveda nikakor ni mogla zares izpeljati.

Optika dela

Če si na tem mestu sposodimo (in zlorabimo) uveljavljeno metodo analitične estetike (saj vendarle poskušamo umetnost misliti zunaj esencialističnih in/ali substancionalističnih okvirov, kar je pač temelj analitične estetike), lahko razmišljamo o specifikih, če ne kar samem bistvu umetnosti – tistem segmentu torej, ki domnevno združi vsa obstoječa umetniška dela ter jih hkrati dela bolj posebne od vsega ostalega – skozi več različnih optik. V skladu s tokrat zastavljeno tematiko odprtosti in dostopnosti umetnosti se nam ta povsem »spontano« izkristalizira prvenstveno kot (privatna) lastnina, kot zaključeno delo/objekt, dobrina, ki se jo (lahko) poseduje na različne načine, bodisi kot materialni objekt ali »utelešeno«, »simbolno«, skozi kulturno-kapitalske kompetence (ki nedvomno predstavljajo temelj statusne diferenciacije njenih (ne)recipientov). Lahko bi rekli, da skozi podobno optiko poteka velika večina sodobno-umetniških problematizacij in intervencij v njeno lastno »zaprtost«. »Veliko odpiranje« umetnosti, ki izhaja iz številnih netematiziranih predpostavk, seveda ne more poseči dlje/globlje, kot da prvenstveno relocira obstoječe odnose dominacije (»osvobajanje« kot dezartikulacija odnosov dominacije), ki jih ta podpira/vzpostavlja/reproducira. Materialni objekt (kot potencialno lastnino) se v kontekstu sodobne umetnosti tako dekonstruira, razpira, fragmentira, »kolektivizira«, vzporedno/posledično pa se seveda dekonstruira in fragmentira tudi njegove specifike/implikacije (»fragmentarno avtorstvo«), pri čemer pa vso zadevo zelo težko opredelimo kot kakršenkoli umetniški sferi radikalno imanenten »razvoj« forme, saj je podobne procese mogoče beležiti na številnih družbenih področjih. Pri tem se predružačene oblike in pozicije vedno znova mislijo v relaciji in nasprotju s tradicionalnimi, taiste predružačene oblike postopoma tako ali drugače postajajo instrumentalizirane (»tradicionalizirane«) ter se vnovič mislijo v relaciji s še neinstrumentaliziranimi, vse skupaj torej slej ko prej nujno trči ob isti ne/kontra-produktivni zid (prisilnega) antagonizma med nasprotnima pozicijama.

Optika delovanja

Če pa na tem mestu poskušamo na polje umetnosti aplicirati neko drugo optiko, izvorno prakticirano v na prvi pogled povsem drugem kontekstu, ter jo znova združimo z (nezdružljivo) analitično estetiko, se zadeva nekoliko spremeni. Umetnost, ki se ne uspe izviti iz okvirov privatne lastnine, je omejena v/z logiko kapitalistične dominacije, s tem

se vsi strinjamo. Vendar taista stvar velja tudi za *mišljenje* (o) umetnosti.

Ključna teza Johna Hollowaya v knjigi *Crack Capitalism* je, da temelj kapitalistične dominacije ne predstavlja toliko koncepta lastnine, vrednosti, blaga, ampak gre prvenstveno za vsiljevanje določene optike; optike dela (*labour*), ki nadomešča optiko delovanja (*doing*). Ko je optika delovanja abstrahirana v prevladujočo optiko dela, namreč prihaja do radikalne transformacije mišljenja: na eni strani je družbeni, kolektivni tok delovanja reificiran v raz-ločene kategorije (na primer individuuma), hkrati pa potekata radikalna objektivizacija in fetišizacija toka delovanja v produkt – delo, v končni fazi pa privatno lastnino. Iz tega »primarnega« preloma med delovanjem in narejenim – delom po Hollowayu izhajajo številni drugi: med zamislijo in delovanjem, objektom in subjektom, teorijo in prakso, materialnostjo (danim stanjem) in potencialnim, konstitucijo in eksistenco, nami (zatiranimi) in njimi (zatiralci.) itd. Seveda ne gre za izvršena dejanja reifikacije delovanja v delo, temveč za procese, ki jih reproduciramo neprestano, torej ne toliko za določeno formo organizacije/konstitucije/transformacije, ampak procese formiranja (ravno zato tudi sploh obstaja možnost predružačenja obstoječih procesov formiranja).

Če se navežemo na prej omenjeni prisilni antagonizem: v procesu spreminjanja (optike) delovanja v delo seveda ne gre za vznik nekega pred tem neobstoječega antagonizma, vnosa razcepa v totaliteto ali kaj podobnega, temveč za njegovo relokacijo. Delovanje je namreč antagonistično v sebi, zaznamovano z notranjim prehajanjem med delovanjem in delom, prek uvedbe koncepta (zaključenega) dela pa se ta antagonizem nekako pozunanj, na primer na antagonizem med teorijo/zamislijo in prakso, ki v novih mišljenjskih okvirih postajata praktično nezdružljivi. Iz delovanja je izgnan njemu imanenten antagonizem, tako da postane delo, izvedba na podlagi preddeterminiranega načrta avtomatizirano, instrumentalizirano, racionalizirano početje, ki eliminira kreativno dimenzijo, dimenzijo preseganja, dialoga, kolektivnega toka itd.

Če vso zadevo apliciramo na kontekst umetnosti in na umetnost poskušamo gledati skozi optiko delovanja, se to, kar nam kažejo umetnostno-zgodovinski pregledi, in to, kar shranjuje, obdeluje in re-prezentira umetniška institucija, ne kažeta več toliko/izključno kot (potencialna) privatna lastnina, temveč predvsem kot množica dokumentov – ostankov umetniškega delovanja. Dokumentov, ki – kot izpostavlja Boris Groys v besedilu *Od umetniškega dela k umetniškemu dokumentu* – ne utelešajo Umetnosti, temveč jo zgolj dokumentirajo. V tem smislu med dokumentom in umetnostjo torej ne more biti enačaja, ker je umetnost kvečjemu tista aktivnost, katere posledica – ostanek je dokument, temu ustrezno pa postajajo tudi meje med umetnostjo in ne-umetnostjo precej razrahljane. Skozi izpeljavo kombinacije optike delovanja in tiste metafizične entitete, ki jo predpostavlja analitična estetika, bi lahko rekli, da se umetnost kaže prvenstveno kot nek »specifičen« način delovanja. Na primer delovanje, ki skozi dimenzijo umetnosti kot komentarja (to pa institucionalna teorija umetnosti vzpostavi kot eno umetniških specifik) izpostavlja moment dialoške povezave preteklega in sedanjega družbenega, kolektivnega toka delovanja, v katerem vsaj načeloma vez med zamislijo in delovanjem še ni pretrgana; delovanje sicer poteka na podlagi predhodne zamisli, ki pa se ne izvede/izpolni, ampak procesualno nadgrajuje ter občasno strdi v produkt/objekt. Ne gre zgolj za to, da je lahko ta strdek delovanja skozi teoretične (na primer umetnostno-zgodovinske) intervencije omejen bodisi na mero individuuma, stila, prostora ali časa. Poleg tega da (večno potencialno) avtonomno polje umetnosti predstavlja podlago za delovanje konstitutivne iluzije t. i. umetniške identifikacije, po kateri taisti strdek ni več enak svoji goli materialnosti, tudi delovanje samo postane objekt ideologizacij, ki ga vzpostavljajo kot »nekaj posebnega«, kot nek prav poseben način delovanja, ki se izvršuje zgolj v okvirih te od vsakodnevnosti radikalno raz-ločene sfere. Ravno ta obljuba/iluzija potencialne avtonomije je najverjetneje ključno gonilo (prisilnega) antagonizma (kot boja za avtonomijo?), ki po Hollowayu predstavlja specifično obliko dominacije/podreditve, posredovane prek svobode. Dejanski družbeni antagonizem torej, kot izpostavlja, ne poteka toliko med dvema skupinama ljudi ali v kontekstu umetnosti med dvema tipoma umetnosti (artefaktično/infrastrukturno, napredno/nazadnjaško, tradicionalno/inovativno, lepo/praktično itd.), temveč *»je konflikt med ustvarjalno družbeno dejavnostjo in njeno negacijo ali, z drugimi besedami, med človeštvom in njegovo negacijo, med preseganjem meja (ustvarjalnost) in vsiljevanjem meja (definicijo).«*

»Alternativne« oblike umetnosti torej, kot že rečeno, po nepotrebnem izgubljajo energijo, če se kontekstualizirajo in/ali samokontekstualizirajo skozi prisilni antagonistični boj znotraj kot-da avtonomiziranega polja. Optika delovanja ne implicira le produkcije drugačnih umetniških form (infrastrukturnih, platformičnih itd.), ampak morda nekaj podobnega Dockrayevi *rearrangement*-strategiji obstoječih umetniških del, umetnosti kot posebne dejavnosti in kot ločene sfere. Proces preureditve optike pa težko povsem zavrremo s trditvijo, da gre izključno za simbolno raven, saj je po Hollowayu ravno preseganje domnevne raz-ločenosti simbolnega in materialnega sploh njen predpogoj. V tem smislu se je mogoče v glavnem strinjati s trditvijo, s katero Josephine Bosma pričenja besedilo *Art as Experience*: *»The way we look at art is defined by what we look for. It is defined by what we want it to be or think it to be.«* **☞**

so potem pustil flašo, da si si lahko še sam dotočil, kolikor si hotel – pil sem belo, Bobnič tut in pogo-varjala sva se o tem, da bi se mogoče dalo živet od hoje po otvoritvah. Banana-njam. Poanta – če bi bili njegovi recepti patentirani, bi verjetno dan na dan jedel veliko slabše špagete in tudi gobice, sploh pa ne roza omake. Wikipedia pravi, da je kuhanje *open-source* *»since the beginning of human culture«*, neki srednje zanesljivi viri pa, da ameriška zakonodaja načeloma ne ščiti recepta kot seznama sestavin, pač pa le ustvarjalkino kreativno dimenzijo (karkoli že to je). Z Avtorske agencije za Slovenijo na vprašanja o kuharstvu ne odgovarjajo – ali pa vsaj ne dovolj hitro. Najboljši kuharji verjetno skrivajo svoje recepte, Coca-Cola ga ima definitivno zaklenjenega v nekem sefu v Švici 1500 metrov globoko pod neko goro, kamor ne bi mogel udreti niti s 700000 ... 0000 ... 0 ... 0 ... 0000000 00 tanki, lahko bi pa mogoče nek hekerček hopla spisal skripto, ki bi spizdila zadevšno. In jo naredila *open-source*, tako kot *open-source* Colo (opensoda.org) in *open-source* pir (freebeer.org). Ali pa *open-source* pištole (defensedistributed.com), ki bi jih lahko nekoč morda sprintali na 3-D printerju. Podobno kot Amazon-noir ekipa (*»the big book crime«*), ki je napisala programčič, ki je toliko časa uporabljal *look-in-side* funkcijo na amazon.com, da je uspel iz posameznih koščkov sestaviti cele knjige. In sicer celih 3000 njih. Eden od članov ekipe (Alessandro Ludovico) je obiskal tudi Haip, človek-poročevalo pa ga je žal zgrešil – tisti petek je bil zaposlen s prvovrstno kulinariko na Šmartinski. Bobnič je šel potem še na špil od Demolition Gropua, ki so igrali dve uri in pol, tj. do onemoglosti. Dan po dogodku je bil pripravljen dati tudi izjavo in porekel je takole: *»Folku se je zmešalo.«* Morda smo na tej točki naleteli na točko, kjer se lahko resneje pozabavamo z že navedeno točko, da protesti, ostareli ðeims Bond, človek s poškodovanim hrbtom ter točka ne bodo spremenili prav veliko, medtem ko bo večše računalništvo poseglo globoko pod oblačilo našega srčkanega globalnega ustroja ter mu zavilo bradavičko, kot pijanec zadovoljno zaviže zamašek po narejenem požirku.

Zato ne škodi, ako zavrtimo čas nekoliko naprej na večer, ko sem jedel-a čevape v Valterju. Bil je

Monoskop
Robert Bobnič, Jurij Smrke, Jasmina Šepetavc
ilustracija Matija Medved

petek, sklepni dan Haipa, in takrat so bili v Ljubljani tisti protesti, na katerih so naciji (na Trgu republike) koordinirano naredili štaló. V Behemotu so predavali že omenjeni Alessandro Ludovico ter Aaron Ximm in Simon Worthington: »Aaron je car, Simon je pa worth-it.«Na koncu petka sem šel spat. Bila je noč. Ko sem sledeče jutro prebiral vikendpriloge, te redke žlahtnice, in v službeno sproščenem razpoloženju motril stolpce, sem opazil, da so bile polne Haipa (see what i did there?), in vodja marketinga se mi je bridko zasmilil. Stvari so se dogajale! Kazalniki novičarske objavne vrednosti so eksplodirali od bližine, aktualnosti in pomembnosti čudnih arabskih običajev, ki so se preselili na ulice Republike Slovenije. We took their jobs. Iz medijskega poročanja o zadevah, povezanih z vstajniškim gibanjem, lahko izluščimo tri večje tematsko-problemske sklope. @Vloga novih medijev: Pripeljati ljudi na ulice ni nič takega, kar bi zahtevalo nov medij. Paper can do it. Telefoni ... Hišni zvonec in morda še kake bolj rudimentarne zadeve (tehnika cukanja za rokov) bi prav tako zadostovale. Morda bi bile celo bolj učinkovite. O tem priča zgodovina in zdi se, da je edina bistvena sprememba ta, da zdaj od mobilizacije, od naše družbenosti nekdo služi (Fa*ebook, T*itter, *oogle). @Nasilje: Razprave o tem so skoraj zakrile poročanje o sporočilih različnih skupin protestnikov. Na koncu se je vzpostavil konsenz, da se je treba od nasilja distancirati, odrezati kužen del vstaje in protestirati dostojanstveno, pri čemer pa se ni napak vprašati, ali bi vstaja sploh kdaj dobila tak momemtum, če razbijatstva ne bi bilo.

»We just want some peaceful riots.«

Prav tako je tovrstno pozicijo veliko lažje zavzeti nasproti ljubljanskim protestom, kjer je bilo očitno, da je šlo za organizirano (plačano?) provokacijo, medtem ko bi mariborsko počestno rajanje lahko prej videli v luči vstaje izgubljene generacije, ki jih je podolgem in počez neselektivno pretepla policija. Andrej Kurnik, Biopolitika: »Dualnost nasilje-nenasilje se je vseskozi vsiljevala kot ekskluzivna matrika za razumevanje, kanaliziranje in obvladovanje gibanja, gre za policijsko razporejanje teles v prostoru, kvadriljiranje, ki ima za cilj razbitje heterogene enotnosti gibanja v homogene

n ko sva z Jurijem po otvoritvi festivala z vincem v roki sedela na stopnicah Kiberpipinih, če se ne motim, natanko na drugi stopnici, pri tem pa namesto da bi zgledala kot dva fantiča, željna vsega hekerskega znanja tega sveta, izgledala kot dva željna banananjama, pristopi Vuk in naju malo iniciatorsko podreza: »Sem videl, da sta mal tko ... a vaju predstavim s kom, ta dva tipa tule sta genija.« Plan je namreč bil, da najina festivalska prezenca ne bi bila zgolj poročevalska, ampak tudi spoznavalska, kar bi in bo koristilo novi *Tribunini* spletni strani (*coming soon – or later*). Bil je plan, a bil je tudi prvi dan. »Bova, bova, na izi, saj je šele prvi dan.« »OK, OK.« In sva lahko dalje uživala svoj idiotski užitek jebivetrskega novinarskega pristopa. »Imaš ogenj?« me vpraša eden od teh dveh genijev z naglasom, za katerega sem moral pošteno premeriti dialektični register, da sem ga lahko približno lociral. »Seveda imam.« Brskam z roko po žepu, najprej levem, potem desnem, potem še po enem levem in še po enem desnem, pa spet po levem in še enkrat po desnem. Nič. Sori, nimam fajerja. Ampak imel sem genija. In kaj ta počne tu, pod tem dežujočim ljubljanskim nebom? »Dark stuff.« »Že, ampak kateri dark stuff?« »Monoskop.« »Poznam.« »Poznaš? Pa sploh ne delam neke promocije.« »Pač spremljamo zadeve in poznamo.« Pa imaš čas za kratek intervju? Temu niti ne bi mogli reči intervju, ko pa novinarčka sploh nimata nobenih vnaprej pripravljenih vprašanj – bi lahko temu rekli odprtokodni intervju? Nemara tudi zato Dušanu Baroku, ko stopamo v celico 306, razlagam o tem, kako ima stavba Kersnikove 4 specifično politično arhitekturo – bolj ko se vzpenjaš, bolj alternativna postaja. Še dobro, da smo v tretjem štuku. In da sta nad nami še dva.

Med pogovorom si Dušan zvija čik, prav počasi, frka in odrfka, pa spet nafrka, skoraj tako, da bi kakšnega nepotrpežljivega manijaka lahko prijelo, da bi mu vzel tobak in rizlo iz rok ter mu že enkrat zvil to peklenko zadevo do konca. In ja, tokrat imamo fajr. Pa kaj ko nič ne pomaga. Star slovanski pregovor namreč pravi: ko človek govori, težko kadi. Tudi to je imel Jurij v mislih, ko je Dušanu pravil: »Preveč govoriš.« In tako je govoril Dušan Barok, eden izmed ustanovitelj wikepejdža monoskop.org, pravega *dark stuffa* nove digitalne ekonomije daru, ki si prizadeva za odprt in skupen dostop do vednosti tega sveta. In ki transgresira tisto najbolj sveto kapitalistično zapoved – (privatno) lastnino.

Mislim, da je pomemben premislek v družboslovnih vedah vprašanje novih tehnologij. Mnogi se še vedno poslužujejo starih modelov iz nekega drugega časa, 19. stoletja ... Pa vendar, takrat je bila drugačna tehnologija, danes pa na polju humanistike ni več mogoče spregledati digitalne tehnologije ...

Gotovo. Pred dvema dnevoma sem imel predavanje, v katerem sem poskušal teoretizirati idejo relacijske baze podatkov (*relational database*), ki je stara že več kot štirideset let, zdaj pa jo zamenjujejo drugi modeli, drugačne baze. Relacijski model je bil ključen za manipulacijo podatkov skoraj štiri desetletja, vse strani in ves *software*, ki dela z bazami podatkov, delujejo po njem, predvsem državna administracija, znanstveniki, ljudje, ki so v komunikacijskih vodah. V predavanju sem poskušal vzpostaviti narativno strukturo na abstrakten način: kaj je relacijskost v bazi podatkov? Je namen baze vzpostavitev relacije med objekti ne glede na vsebino?

Podjetja, socialna omrežja, kot so Facebook, so ugotovila, da je mogoče ta razmerja izkoristiti v tržne namene. Za Facebook je največja vrednost vaš socialni graf, seznam vaših povezav s prijatelji in povezav na objekte, kolikokrat pritisnete tipko *like*. To je tisto, kar producirate za ta podjetja, in oni to izkoristijo. Ta tehnika in tehnologije uokvirjajo načine, na katere sta producirana vednost in ekonomija.

Osnovna tematika predavanja so bili *on-line* videoarhivi. Rekel sem, vedno so enaki, imajo videe, komentarje ... In nekdo v občinstvu je vprašal: »Zakaj mislite, da so vedno enaki?« Zelo težko je prevesti tehnični jezik, strukturo relacijske baze podatkov v vsakdanji jezik, da ga ljudje razumejo. Tisti, ki vodijo videoportale, razumejo, kaj vse je mogoče narediti z relacijskimi bazami, še veliko možnosti je. Samo tukaj je težava prevoda. S tem se ukvarjam že 13 let, moje delo je bilo vedno pragmatično, igral sem se, postavljal strani. Šele zdaj sem ugotovil, da je vprašanje relacijskih baz pomembno teoretsko vprašanje, možnost, da spoznamo njene implikacije, omniprezenco.

Je Monoskop povezan s temi premisleki ali si se s tem ukvarjal že prej? Monoskop se je začel iz pragmatičnih razlogov. Bil sem del majhne scene v Bratislavi, ljudje v zgodnjih in poznih dvajsetih, imeli smo majhen *medialab*. Ko so bili festivali novih medijev, smo organizirali debate o internetu, novih tehnologijah, kibernetiki, šumu, napakah, eksperimentirali smo s *streamingom*. Vedno pa je bilo težko razložiti, kaj ima to opraviti z umetnostjo, pa ne da bi hoteli biti del te scene, ampak da bi vzpostavili stik. Tako smo zasnovali wikistran in začeli delati raziskave o medijski kulturi. Stran je začela funkcionirati tako, da smo področja medijske kulture zasnovali glede na dogajanje v posamičnih mestih. Zgodovinsko pa nas je zanimalo, kaj se je dogajalo na področju videoumetnosti v osemdesetih ali na področju konstruktivizma v dvajsetih itn.

Dejstvo, da na tem področju sploh ni tako veliko virov, mi je dalo motivacijo, da sem se zavedal, da sem vpleten v nekaj unikatnega in da je to pomembno za kulturni spomin. Fokus preiskovanja se je sicer razširil na srednjo in vzhodno Evropo. Wiki zdaj obstaja že osem let. Najprej so bile le

tekstualne informacije, kasneje pa sem vzpostavil digitalni arhiv – videe, filme in glasbo.

Skratka, poskušal si mapirati ta teritorij. Kako pa zbiraš informacije?

Ker sem bil vključen v bratislavsko sceno, sem imel različne kontakte, zato sem začel prek njih, ob istem času pa tudi raziskave prek spleta, skeniranih knjig sicer ni bilo veliko na voljo. Prav tako sem obiskoval računalniške muzeje, veliko potoval, obiskoval knjižnice, zbiral DVD-je in magazine. Zadnja štiri leta sem odkril več objavljenih knjig in jih zastonj tudi pridobil. Bolj kot sem vpleten v raziskave, bolj so me ljudje kontaktirali kar sami. **Monoskop predstavlja tudi odprto, dostopno in zastonjsko knjižno distribucijo – javno knjižnico.** Prvi impulz je bil moj kolega, ki mi je poslal PDF-je knjig, ki sem jih želel prebrati. Hotel sem jih narediti javno dostopne, in ker je privolil, sem to naredil. Vzpostavili smo *word press blog* in jih tam objavili. Bil sem motiviran, ker sem tudi sam iskal te stvari in jih je zelo težko najti. Ko sem jih imel, pa sem jih hotel deliti.

Sicer kot jedro tega bloga deluje skupnost kakšnih 15 ljudi, s katerimi se družimo na irc kanalu. Ta skupnost se veča, in čeprav smo vsi razdrobljeni po različnih mestih, je še vedno vezana na Bratislavo.

Koliko »pozornosti« dobite s strani zakona, imaš kakšne probleme, so poskušali odstraniti stran?

Mislim, da situacija glede knjižnega piratstva nekako odseva to, kar se je najprej dogajalo z glasbo in potem s filmi. Velike založbe se danes zavedajo, da se stvari spreminjajo, začele so prodajati elektronske knjige, kar se mi zdi nekakšen eskapističen poslovni model. Na Monoskop sicer nikoli ni bilo nekega pritiska, v zadnjih štirih letih smo nemara prejeli deset ali petnajst mejlov, da moramo knjige odstraniti, potem smo se zapletli v izmenjavo mejlov in če so res vztrajali, da moramo linke odstraniti, smo jih odstranili. **Kdo pa je pošiljal mejle? Ali so bili to avtorji, ki so našli svoja dela, ali založbe ali so bile tudi kakšne uradne institucije?**

Uradnih institucij ni bilo. Ni bilo kot v primeru library.nu, kjer je poslovni sektor uporabil zakonodajo proti eni sami strani. Zgleda, da v Evropi medijski sektor nima takšne moči ali nima takšnih lobističnih struktur kot v ZDA. Tudi to, kar se na nek način še vedno dogaja s *Pirate bay* kot neko frontno črto boja za avtorske pravice, kaže, da skušajo ameriška podjetja dobiti v Evropi zakonodajo na svojo stran. Lobirajo namreč za spremembe v avtorski zakonodaji, da bi jo prilagodili ameriškim standardom.

Ko govorimo o *open acces*, smo ujeti v polje distribucije, kaj pa polje produkcije? Kultura se mora še vedno producirati, ne pa samo deliti. Ali lahko *open acces* in digitalna ekonomija daru spremenita same produkcijske pogoje kulturne produkcije ali celo produkcijske načine nasploh?

Upam. Mislim, da se spreminja veliko stvari. Kar lahko opazimo pri odstranitvah strani, je, da se nikoli ne pritožujejo avtorji, pač pa vedno založniške hiše, avtorji so seveda veseli, če se njihove knjige berejo. Dober primer, kako lahko zadeva deluje, kako lahko produciramo vrednost in še vedno preživimo v *open acces* situaciji, je zgodnejši primer zastonj *softwara*. V sedemdesetih in osemdesetih letih so bili programi, v katere so lahko prispevali tudi drugi, potem so razvili model, da so bili tisti, ki so prispevali v razvoj programa, plačani. Ali pa primer drupal CMS, primer popularnega sistema za upravljanje vsebin, ki je odprtokoden. Imamo veliko podjetij, ki uporabljajo ta sistem. Če nekdo želi imeti spletno stran ali kakšen drug kompleks, imamo tam ljudi, ki so plačani za konfiguracijo *softwara* v te namene. Isto velja za avtorje. Najprej napišejo knjigo, potem pa lahko nastopajo na konferencah, za kar so plačani. Tudi bendi delajo tako: album distribuirajo zastonj, zaslužijo pa s koncerti. Konec koncev sem tudi sam napisal veliko esejev, pa jih niti nisem objavil v revijah, temveč na spletu, kljub temu pa sem dobil vabila na razne predstavitve, kjer sem dobil plačilo v vrednosti 200 ali 300 evrov. Ali, na primer, vaš časopis, a je brezplačen? **Ja.**

Ja, mislim, da je zmaga že v tem, da prideš do bralca. Mislim, da so avtorji, katerih dela so zastonj dostopna na internetu, v prednosti pred tistimi, katerih dela niso dostopna.

Ali misliš, da je v sferi darovanja kakšna razlika med knjigami, filmi in glasbo? Tako na prvi pogled se zdi, da imamo na spletu na voljo več filmov kakor knjig.

Ne bi rekel, da je knjig manj, libgen ima milijon knjig, na primer. Mislim, da je na spletu vsega v izobilju, občinstvo je prepojeno z vsem. Preveč knjig je in ne moremo več brati. Isto je s filmi, moji kolegi ne gledajo filmov, ker so predolgi.

Vprašamo se lahko, tudi za Monoskop, ali ima kolaboracija branja potencial, da dobimo več informacij – kolaboracija branja v smislu, da sam z raznimi orodji podčrtujem PDF-je, potem pa lahko drugi vidijo, kaj se mi je zdelo pomembno.

Se pravi, misliš kolaboracijo v branju?

Ja.

To so kot neke bralne skupine. Če beremo skupaj in nekdo prebere določen del, se potem vedno pojavijo vprašanja v zvezi s tem delom. Včasih tudi sam preberem samo paragraf in že začnem nekaj delati iz tega paragrafa, ker potrebujem samo to.

Imaš kakšno vprašanje?

Koliko knjig lahko prebereta na mesec? Na kakšen način sploh bereta?

Po večini še vedno berem papirnate knjige, tudi zato ker nimam readerja. Na mesec preberem recimo pet knjig, vendar imam navado, da berem več knjig hkrati, zato ne preberem celih. V digitalni sferi pravzaprav surfaš, prehajaš iz ene stvari na drugo, redko preberem celo knjigo, ampak samo zbiram. To mi povzroča psihološki efekt, dela me anksioznega.

Dobra poanta z anksioznostjo. Knjige so namenjene ljudem, ki imajo užitek v branju. Tudi sam ima subtilen občutek anksioznosti, mislim si, ali res berem pravo stvar, mogoče bi lahko ta čas bral nekaj drugega, nekaj boljšega, bolj pomembnega – mogoče obstaja nekaj boljšega, sam pa zapravljam čas z branjem ravno te knjige.

Vprašanje je, kako arhivirati to, kar beremo. S katerimi orodji? Ampak potem lahko pride do drugega problema, povezave postanejo premnoge ... Kako doseči, da arhivi niso preobsežni, da bi še bili uporabni?

Ko smo začeli s projektom Monoskopa tri, štiri leta nazaj, smo bili vsi navdušeni, da bomo omogočili dostop do vsebin, ki jih ni bilo nikjer mogoče najti. Zdaj je drugače, povsod imaš vse te e-knjige. Zdaj gre bolj za to, da ko končno najdem knjigo in nisem anksiozen, ko jo prebiram, dobim dober občutek glede tega, da je deljenje teh knjig dobra stvar. Dve do tri ure na dan preživim tako, da samo iščem po internetu, pišem po e-mailu, da izvem, kaj je bilo izdano. Ok, ta knjiga je unikatna z več vidikov, lahko bi bilo pomembno, da je dostopna ... Vse to vpliva na selekcijski proces. Cilj tega bloga ni, da bi imel čim več skupin, ampak da si zelo selektiven glede tega, kaj je smiselno šerati.

Imamo prijatelja, ki se je ukvarjal z organizacijo vsebin, sekvenc. Dela tudi z umetno inteligenco. Kaj misliš o tem? Lahko računalnik naredi tisto, kar naredi na primer tvoj prijatelj, in izbere knjigo, ki je zanimiva?

Gre za nekakšno tekmovanje, ampak ima pozitivno produktivno stran – bolj kot so stvari avtomatizirane, bolj so ljudje prisiljeni k temu, da začnejo delati nove. Vse te delavnice tukaj, ki se ukvarjajo s povezovanjem vseh knjižnic, vsebin itd. Mogoče, da se olajša iskanje, ampak osebno se mi ne zdi toliko potrebno kot to, da bi ustvarili nove zanimive vsebine z novimi temami. Da bi producirali novo znanje. Ne sintetizirali iz tistega, kar je že, ampak naredili nekaj novega. Mislim, da imamo vsi ta vzgib, greš čez vse knjige, te neka ideja prevzame in si misliš: hočem imeti takšne ideje! Čez nekaj dni vidiš, kako je to narobe, je pa dobro, da sem jo prebral, da lahko zdaj razmišljam tudi drugače. Gre torej za to, da ne ponavljaš, ampak z vsemi informacijami, kar si prebral, kar je zunaj, poskušaš ustvariti nekaj novega.

Glede umetne intelligence: pomembno vprašanje je, komu služi. Mislim, da predvsem strojem. Ko je enkrat nekaj avtomatizirano, prevedeno v računalniški jezik, je lahko priključeno na druge sisteme, ki izkoriščajo in nadzorujejo tisto, kar je zunaj. Laže ti sledijo. To je novi kapitalizem. Vpeljava *like* gumbov na straneh (npr. Facebook) služi temu, da potem korporacija ve, kaj kdo bere na spletu. Ali pa Google Analytics, ki ga uporabljamo, ker hočemo vedeti, kako dolgo so ljudje na naši strani. Ampak hkrati hranimo korporacije s podatki. Nekaj časa sem ga tudi sam uporabljal in potem gledal: ah, Čile, uu – in ljudje iz Argentine so prišli na stran. Na koncu pa nisem več vedel, kaj je sploh smisel tega. Ni bilo ničesar, kar bi me navdihnilo, da bi naredil kaj novega ali drugačnega. To je digitalni kapitalizem, imajo svoje načine, kako prevesti te številke v profit.

Potem sem se znebil vseh teh matric in orodij s strani. Na našem serverju ne beležimo obiskov strani, sploh niso shranjeni. Drugi razlog je zasebnost ljudi, ki obišejo stran. Ne spremljamo obiskovalcev, so nevidni. Umetna inteligenca ... Mogoče ima kje smisel, na primer v medicini, drugače pa ne vem. Je skoraj kot nasprotje tega, da bi ustvaril nekaj novega. Čim je nekaj algoritmizirano, je samo algoritem, nič drugega. ∞

segmente, ki se jih bodisi kriminalizira bodisi kooptira bodisi posreduje.»

S tega vidika je jasno, kaj bi se lahko zgodilo – del protestov bo izločen kot nasilen, del bo stopil v kontakt z vladajočimi in se zapletel v isti impoten-tni »dialog«, zaradi nemoči katerega so ljudje sploh šli na ulico, tretji del, amorfneži, ki jih nihče ne predstavlja, pa bo ostal nekje v podzemlju in hiberniral?

Ne smemo pozabiti, da so nekatere aretirali med večernim sprehodom. Pa ne da ni bilo naravnost prele-po in nujno vzpostavljati solidarnosti s policisti in policistkami, ki so za 700 € »pripravljeni« fasa-ti granitno kocko v gla-vo v obrambo oblastniških grofov. Seveda ne, toda za spremembe je potrebna konstruktivna konfronta-cija z vzvodi moči. Ko gre zares, jih brani policija. »*All this violence makes a statement.*«

Uspel je medijski pri-tisk. Vprašanje, kako bo v prihodnje. V končni fazi gre za dilemo, ki je bila prisotna že na zasedbi FF – ali se bomo spustili v medijsko igro okrog legi-timnosti ali pa bomo začeli plesti solidarnostne vezi in postavljati fakulteto, ki jo želimo tu in zdaj. Ali se bomo uspeli sami sebi zdeti legitimni zno-traj osvobojenega prostora ali potrebujemo zunanje priznanje, da je naš boj za brezplačno šolstvo resni-čen, iskren in pravičen? Težko bi rekli, da gre eno brez drugega, če želimo produktivno spojititi parti-kularno in totalno, ključno pa je verjetno vprašanje, kako to storiti – kako združiti vstajništvo in graditeljstvo?

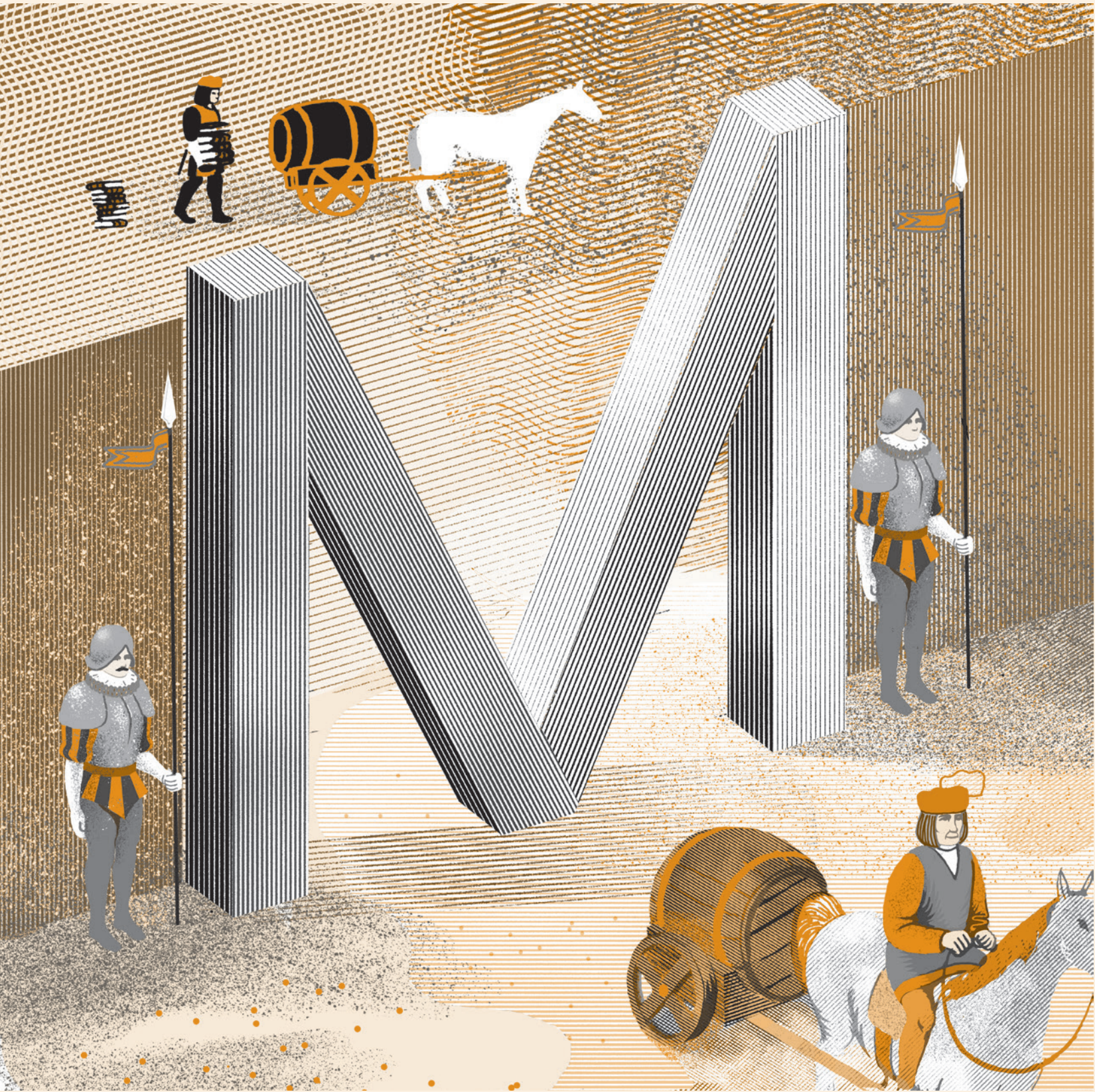
Piqueteros: »*Vstajniška praksa brezposelnih in rev-nih Argentinecev in Argen-tink, ki so v času krize blokirali velike prometne žile in zahtevali finanč-no kompenzacijo od drža-ve. Takšne blokade so bile nemogoče brez konfrontacije s policijo. Denar, ki so ga tako dobili, so vložili v izgradnjo zdravstvene, šolske in socialne infra-strukture v revnih predme-stjih. Gibanje je po gospo-darskem kolapsu Argentine in politični revoluciji, ki je potekala pod geslom 'Que se vayan todos', postalo pomemben dejavnik obnove argentinske družbe.*« Pasiv-no nasilje?

Prav tako je ključ-no vsako dejanje misliti znotraj okvirov njegovih lastnih možnosti. Protesti so ... @Protesti: Ni mogo-če spregledati spektakelske narave dogajanega. Amorf-nosti množice, ki ji beži

»Absolutno.«
Intervju s kustosom Haipa, Marcellom Marsom
Simona Jerala in Dare Pejić, ilustracija Matija Medved

lasten pomen. Množice, ki je nihče ne predstavlja, zato jo predstavljajo mediji in interpretatorji (kot je vaš dragi pisunček) – post festum. Težko rečemo, da je protestom s tem ušlo sporočilo, sporočil je bilo nešteto, številna so bila izjemno jasna in direktna, direktna in jasna do te mere, da ni bilo potrebe po tem, da bi gibanje dobilo obraz. In če gre ta upor primerjati z jesenjo 2011 (15o), potem lahko rečemo, da se je izkazalo, kako pomembno je, po drugi strani, da obraz dobi nasprotnik (Kangler) in da gibanje dobi konkreten cilj (Gotof je). Seveda pa bi z našega radikalističnega salona težko rekli, da je to dovolj. Eden pomembnejših transparentov, ki ga je okrog nosil avtonomni – antikapitalistični – blok, se je glasil: »Proti kozmetičnim popravkom, za korenite spremembe.« Kar je pri tem zanimivo, je, da se s tem seveda strinja tudi JJ. Potrebne so strukturne spremembe. Spremenit moramo Ustavo – o – o – o – o – o! Vamos a la playa o – o – o – o – o. »Politička korupcija i korporativna pohlepa nisu uzrok, već posljedica te krize, a strukturna kriza kapitala nije samo stvar razine zaduženosti, to je kriza profitabilnosti i obnavljanja akumulacije kapitala.« Do you agree, Mr. Preeesident? Happy birthday to youuu. Produktiven presek nasilja, novih medijev in protestov je ravno mišljenje njihovih različic, ki naslavljajo radikalno predrugačenje družbe. Popravek – ne le mišljenje, pač pa tudi udejanjanje različic njih, ki že poznajo odnose prihodnjega. »Rad na alternativni kapitalizmu je težak zadatak. To nije nešto što bi pojedinac ili čak jedna organizacija mogla napraviti. Potreban je kolektivni napor misli, borbe, iskustva i rasprave.« Ni nekaj, kar se zgodi na T*itterju, ob popolni odpovedi nasilju in na protestih, to se dogaja ravno v »podzemljih«, v dogajanju mimo spektakla protesta samega, v življenjih, ko se zdi, da se ne dogaja nič; ulično gledališče ta proces katalizira in obratno. Bodo alternativne skupine zaradi pričakovanega oblikovanja neke vrste reprezentacije dela nezadovoljne mase tej frakciji obrnile hrbet? Morda je ravno konkretnjša operacionalizacija tista vrsta nasilja, »enotenja«, ki se zdi v tej situaciji najsprejemljivejša. Institucionalizacija heterogenosti?

Vprašanje je torej (vsaj za tiste, ki poglaviten

arcell Mars se je pred mojim očmi prvič izrisal v kavarni Metropol, ko je lucidno, z enostavno metaforiko odgovarjal na moja zvedava vprašanja o Haipovem projektu javne knjižnice in open-source tehnologiji. Poleg njegovih predavateljskih izkušenj, znanja in sposobnosti pojasnjevanja dokaj abstraktnih pojmov me je prijetno presenetilo tudi njegovo enakopravno obravnavanje ženske, s katero se je pogovarjal o področju, ki ji (mi) je bilo skoraj povsem nepoznano. S tem se je vpisal v mojo osebno zgodovino kot prvi, ki si svojega področja ni prilastil kot izključno moškim dostopne domene. Svaka čast.

Marcell v Zagrebu henga v hacklabu kluba Mama disciplinarno pisanega multimedijskega instituta. Na akademiji Jan Van Eyck v Maastrichtu predava *Ruling Class Studies*, v Beogradu na Fakulteti za medije in komunikacijo pa predava o čudih tehnike – »specifično iskustvo korištenja te razumijevanje osnovnih tehničkih pojmova, principa i protokola digitalnih mreža nužni za razumijevanje uloge i važnosti koju digitalne tehnologije imaju u društvu«.

V Ljubljano je prišel kot kustos bienalnega festivala Haip. Ta se je s predstavitvijo book-scanerja pričel že na knjižnem sejmu v Cankarjevem domu. Tam je del ekipe – povsem brezplačno in malce drzno – točno nasproti stojnice Mladinske knjige pridno skeniral bukvice. Uradni del Haipa je potekal v Kiberpipi, Metropolovi izložbi, knjigarni Behemont ter (če štejemo obvezne debate) na poteh iz raznih letališč, od koder smo sprejemali intrigantne goste.

Najin intervju naj bi potekal 30. novembra zvečer, vendar se nisva uspela ujeti, saj je Ljubljana tistega popoldneva popustila pod pritiskom naveličane množice in dokončno eksplodirala z vodnimi topovi, solzivci in

skin-headi, dogajal pa se je tudi finalni del Haipa (kar je zadržalo kustosa). Zato sva se raje prestavila na elektronsko pošto. Slednje se zopet ni izkazalo za idealno rešitev, saj naju je oviral močan snežni metež, ki je vedno letečega Marcella pri odgovarjanju na vprašanja tako upočasnil (ravno je bil na poti z Nizozemske v Beograd), da pričujoči uvod pišem pozno, prepozno, po mnenju uredništva (op. ur.).

Zadnja tri vprašanja spadajo pod CC Daret Pejića, ki je prav tako podlegel Marcellovemu intelektu (pri tem Marcell sploh ni njegovo krstno ime, ampak koga to briga). No, če ga boste iskali po raznih katastrofah ali zemljiških knjigah, glejte pod Nenad Romić (letnik 1972), *advanced internet user*.

Začela bi z zelo preprostim, a plodnim vprašanjem: Ime česa je Kindle? Kindle je najpopularnejši elektronski uređaj za čitanje elektronskih/digitalnih knjiga. Online trgovina Amazon tim uređajem pokušava proširiti svoju prodajnu platformu tako da kontrolira distribuciju knjiga od autorovog trenutka tipkanja na tastaturi do čitateljevog listanja na ekranu

osjetljivom na dodir (en. Touch screen). Proizvodnja knjige, kao i distribucija u takvom okolišu (en. Environment) je u potpunosti digitalizirana, a ono što J.S.Brown &P.Duguid zovu društvenim životom informacije, u našem slučaju knjige, također se uokviruje kulturom (digitalnih) društvenih mreža (en.social networks) i automatiziranim sustavima preporuka. Algoritmi preporuka uzimaju u obzir obrasce ponašanja (en. behavioral patterns) poput Amazonovog »Customers Who Bought This Item Also Bought«, Facbookov »Your Friend Also Liked« koji proizlazi iz poznavanja tko je kome prijatelji ili Googleov PageRank koji uzima u obzir »težinu« neke informacije u mreži povezanih referenci. Korisničko sučelje (en. user interface) koje teži najmasovnijem prihvaćanju uvijek mora ponuditi narativ ili metaforu koju će najveći broj ljudi lako pratiti. Metafora poslovnog ureda (en. Office) kao dominantnog narativa korištenja osobnih računala (en. Personal omputers) obilježila je devedesete. Proizvođači elektronskih čitača I tableta pokušavaju u svom dizajnu što dosljednije slijediti metaforu »prave« knjige.

Apple ide tako daleko da nudi i animaciju okretanja stranice. Tu animaciju Apple je i patentirao. Metafora poslovnog ureda upućivala je na efikasnost rada na računalu. Transformacija knjige iz »printa« u digitalno puno je veći zalogaj. Knjiga je izvrstan »user interface«, a korisničko iskustvo (eng. User experience) elektronski čitači ne uspijevaju do kraja simulirati. Uz knjigu je vezana strast, ljubav i sentiment i sasvim je sigurno da će se knjige još dugo štampati. Svijet još uvijek nije postao toliko nomadski da bi prenosivost postala ključnim razlogom prelaska sa printane na digitalnu knjigu. Ipak, iz perspektive projekta »Javna knjižnica« fenomen digitalnih knjiga je najzanimljiviji u kontekstu političke eknomije proizvodnje, distribucije, čitanja, pa onda i reinterpretacije, redistribucije i novih čitanja. Stari svijet printane knjige, uz sve prednosti printane knjige kao »user interface« i institucija kvalitetnog bavljenja proizvodnjom knjige (uređivanje, lektoriranje i sl.) ipak nije stvorio uvjete univerzalnog pristupa znanju i razvoju. To je ono što očekujemo od Interneta. Bilo što manje od toga je kukavičluk i kompromiterstvo.

Ena ključnih naprav pri tlakovanju poti nasproti digitalni javni knjižnici je skener. Se je DIY verzija, ki je bila na ogled in uporabo v času festivala, obnesla?

Pošto su zadužene institucije poput nacionalnih sveučilišnih biblioteka zakazale sa projektima digitalizacije pojavio se cijeli pokret oko DIY bookscannera (http://diybookscanner.org/). Na našem bookscanneru je skenirano desetak knjiga i u trenutnom »workflowu« potrebno je oko sat vremena da bi dobili upotrebljiv dokument (najčešće .pdf). Samo fotografiranje/skeniranje knjige traje između 15-20 minuta. DIY Bookscanner je prije svega opomena javnim institucijama da će se intelektualna baština digitalizirati htjeli to oni ili ne.

Ključno pitanje je, naravno, da li će skenirane knjige biti javno dostupne, kao u našem slučaju, ili će ih Google i Amazon sakriti iza svojih poslovnih modela (en. business models).

Omenjeni skener je zasnoval in zgradil Voja Antić. Kdo je on in kako si/ste začeli sodelovati z njim?

Voja Antić je napravio prvo jugoslavensko DIY 8bitno računalo Galaksiju. Naša suradnja počela prije nekoliko godina je njegovim gostovanjem u klubu mama gdje sam vodio program G33koskop – arheologija geek kulture. Zanimale su me osobne priče relevantnih tehničkih entuzijasta s područja bivše Jugoslavije. To je tema koja je izuzetno malo istražena. Jako puno znamo o svim mogućim detaljima svakodnevnog života aktera iz SAD-a i Velike Britanije. Kao posljedica interesa za hladni rat u dobroj mjeri je istražena i povijest sovjetske kibernetike i proizvodnje računala, ali jako se malo zna o tome kako se transformacija društva u informacijsko dogodila u našem dvorištu – u SFRJ.

Poleg njega so bili povabljeni še številni drugi kolektivi, ki so za sodelujoče med drugim organizirali bralne skupine, razprave. Kakšen je bil vibe Haipa in kakšen je bil njegov namen?

Izuzetno mi je drago da smo u Javnoj knjižnici imali Voju Antića, jednog od rijetkih renesansnih ljudi danas, ali zajedno s njim I Učitelja neznalicu i njegove komitete, iz Beograda, koji su donijeli svoju kolekciju od tri stotine skeniranih knjiga jugoslavenske humanistike koji istim tempom nastavljaju svoj rad i u budućnosti, te Centar za radničke studije iz Zagreba, Delovsko-punkersku univerzu, Tribunu koji su zajedno sa internacionalnim Post-media labom, baziranim na Leuphana univerzitetu u Lüneburg, dali posebnu atmosferu javnom programu festivala. Kao što je rečeno na otvaranju festivala naš je postav (en. set up) Javne knjižnice model koji bi rado vidjeli na mnogim drugim mjestima. Naši pozivi lokalnim i internacionalnim inicijativama za koje znamo da će problem »napasti« marksističkim diskursom je specifična odluka da našim apstrakcijama Javne knjižnice u prijelazu s printa u digitalno, fizičke arhitekture zgrade u mrežnu p2p arhitekturu, te metafore poslovnog ureda u značenjski pretraživi oblak (en. semantic searchable cloud), pridružimo

apstrakciju prelaska iz rase, nacije i etniciteta u klasu i klasnu borbu.

Javno knjižnico definirajo trije parametri: prost dostop do knjig za vse člane družbe, katalog in knjižničar. Na internetu javna knjižnica deluje po kopitu peer-2-peer, kar vse sodelujoče naredi za knjižničarje. Kljub tej povečani odprtosti pa bi lahko rekli, da do te platforme ne morejo tisti ljudje, ki nimajo dostopa do tehnologije in/ali znanja, povezanega z računalniško pismenostjo. Je to rešljiv problem in kako lahko prosto-dostopna tehnologija pri tem pomaga?

Ako postoji jedna centralna stvar oko koje vrijedi artikulirati buduću distribuiranu javnu knjižnicu onda je to: knjižni katalog, index ili suvremeno tehnološkim rječnikom: metapodaci (en. metadata). U hiperobilju (en. hyper-abundance) umreženih sadržaja onaj koji kontrolira algoritam pretraživanja i preporuke kontrolira i pristup sadržajima tj. kontrolira samu mrežu. To je razlog zašto smo toliko inzistirali da kad ljudi imaju fajlove te fajlove organiziraju u katalog. Tome je Bookmagnet radna grupa posvetila svo svoje vrijeme. Cilj nam je što više olakšati generiranje, održavanje i pristup svakom lokalnom korisničkom katalogu knjiga. Ili kako je navedeno na sajtu: da kada god knjiga bude razmjenjena da se premjesti/kopira iz jednog kataloga u drugi. Katalog, uz direktni pristup knjigama, traži i bibliotekara koji će komunicirati, čitati i brinuti da knjiga dobije i društveni život. Katalog s knjigama, bez bibliotekara, kao u slučaju Google-a, Apple-a i Amazon-a ostavlja za knjigu isključivo život u tržišnoj dinamici. Problem pristupa tehnološkim platformama ne rješava se novim tehnološkim platformama koje adresiraju problem pristupa tehnološkim platformama. To je problem koji je u najvećoj mjeri, gotovo isključivo, politički. Naš doprinos tom rješenju je artikulacija ideje i borbe za jednom društvenom institucijom koja je ugrožena, a to je: javna knjižnica.

To je u našem slučaju moguće jer mi okupljeni oko ovogodišnjeg HAIP festivala: hakeri, umjetnici i teoretičari, dobro razumijemo tehnologiju i njen razvoj, zakonsku regulaciju i tržišne dinamike koje dominiraju tehnološkim poljem. Postavljanje milijuna knjiga na servere, generiranje i održavanje (distribuiranog) kataloga te ohrabivanje "običnih"korisnika da postanu bibliotekari (en.librarian) je danas, nama, sagledivo i izvedivo. I to je naš vrlo jasno rješenje problema pristupa knjigama, znanju i razvoju tehnologija. FLOSS (Free/Libre open source software) je danas u tolikoj mjeri prihvaćen u industriji da je oslanjanje da će nam FLOSS osigurati univerzalni pristup znanju i razvoju vrlo naivan i rekao bih čak opasan.

LOSS je naravno preduvjet, no nama treba jasno politički artikulirana nadgradnja– taktička upotreba i razvoj FLOSS tehnologija.

Kustosi Haipa ste na spletni strani festivala zapisali, da vsesplošna varčevalna ihta skupaj z agresivnim ščitenjem intelektualne lastnine prihodnost javnih knjižnic spravlja v čedalje večjo negotovost. Je mednarodni nabor gostov prišel do kakšnih rešitev glede tega, kako širiti znanje in se ob tem izogniti zahtevam avtorstva?
Apsolutno.

So alternativne licence (CC, copyleft, open-access itd.) alternativa, ki dovolj dobro preseže postojeći model avtorskih pravic?
Ne.

Meniš, da bo elektronska knjiga kdaj nadomestila papirnato?
Nikad u potpunosti.

Kaj meniš, kakšen simbolni in društbeni položaj bo imela avtorica v digitalni eri?
To najviše ovisi o tome da li će se odlučiti za artikulaciju svoje pozicije iz perspektive društva ili iz perspektive tržišta.

Obstaja kak poslovni model, ki uspešno zaobide avtorske pravice?
Business modeli nas ne vode do sustainability modela. Treba ih izbrisati sa TODO liste i krenuti sa sustainabilityjem otpočetka.

Zadnji dan Haipa (30. november) je sovpadel z velikimi demonstracijami v Ljubljani in ostalih mestih. Kolikor vem, si šel tudi sam na proteste. Kako si se počutil kot del vstaje in kakšno je tvoje splošno mnenje o splošni krizi?
Kako smo u to vrijeme imali najintezivnije sastanke Bookmagnet radne grupe nisam otišao na demonstracije, ali sam bio desetak dana ranije na sindikalnim protestima. Ono što sam primjetio je da je muzički program bio jugoslavenski, španjolski i engleski, i naravno nešto slovenskog. Pitao sa se kada će naši radnički prosvjedi naučiti nešto iz muzičkog programa: da su jedine granice koje su upotrebljive granice razumljivog komuniciranja istim jezikom, a da je borba univerzalna – klasna. Nakon toga ima jako puno smisla učiti što više jezika. Programskih i konverzacijskih. ∞

problem vidijo v kapitalizmu in ne v Kanglerju ali 16 milijonih premalo za visoko šolstvo), kako iz pričujoče negacije izpeljati konstitutiven (konstituirajoč?) proces, sposoben (transnacionalnega?) boja, ki pre-sega golo rušenje oblasti. <p>Zdravnik in farmacevt svetujeta veliko skepso in kanček cinizma pri tolma-čenju dosežkov protestov in opozarjata na konstantno taktiko vlad, da najprej grozijo z velikim odvzemom in nato vračajo drobtine.</p>
To je težko vprašanje še posebej v času, ko imamo veliko večje probleme (slaba banka), kot je odprava aktualnega produkcijskega načina. Vsekakor pa je domneva avtorja tega teksta, da sprememb nikakor ne smemo odlagati v prihodnost.

Dve ključni predpostavki te prihodnosti je prevpraševal Haip – lastnino in infrastrukturo. Drugi dan se je začel z bralnim krožkom pod vodstvom ekipe Post-Media Laba in revije *Mute*:

»The Lab is focused on the potential for 'post-media' practice, drawing upon Felix Guattari's concept of social and medial assemblages which unleash new forms of collective expression and experience. It is centred around a supported programme of visiting fellows – artists, technologists, film-makers, theorists, post-media operators – and the production of a series of associated, international public events and publishing projects.«

Takoj po končanem ukvarjanju s tekstom, ki se je dotikal odnosa med termodinamičnimi zakoni in politično ekonomijo (najs), smo kolektivno obsedeli na različnih koncih Kiberpipe in zavzeto geekali za svojimi laptopi. Na neki točki se je pojavil Ćosić in veherentno prekinil tipkajočo tišino: *»Why does that man not have a computer?«* je vprašal, kazajoč na Primoža Kraševca, ki še ni dojel, da je edini človek v sobi, ki bere papirnato knjigo. *»What is wrong with this picture?«* A-ha-ha. Ha.

Yes, what is wrong, what is the difference?

Haip 2012 je bil tri-dnevni laboratorij, ki je pokušal na kup zbra-
ti premisleke o tem, kako distribuiramo informacije in kakšna bi lahko bila knjižnica prihodnosti. Samo zato, da ne bomo pustili napačnega vtisa, naj navedemo naslednji seznam stvari, ki jih na Haipu definitivno ni bilo:

Delujoćega skener-
ja knjig s kapacitetu 600 strani na uro, ki ga je v izdelal Voja Antić.

Naprintane knjižne po-

Zakaj shekati Kindla

oziroma zakaj ga raje sploh ne imeti

Tina Dolinšek, ilustracija Matija Medved

liva, bilo je lansko poletje, ko so mi mati podarili Kindla. Še pred tem je bila predlanska zima, ko sem brala dvakrat po 1000 strani debelo Ano Karenino s trdimi platnicami in jo kot neu-morna bralka povsod vlačila s sabo. Imela sem trmast slogan: Če hočeš, da se knjiga prebere, mora biti vedno pri roki! Če je tako nesramno debela, je občasno celo pod roko, ker v torbi ni dovolj prostora. Dnevi so tekli in obratno sorazmerno z naraščajočim užitkom ob prebiranju vsebine me je njena fizičnost spravljala ob pamet. In ob zdrav hrbet. Enkrat me je tako bolela rama, da sem jo sredi koncerta nesla v garderobo. Tako debele knjige bi po Brechtu res lahko bile orožje, dobesedno.

Potreba po spremembi bralnih navad je bila na mestu, vest o obstoju elektronskih bralnikov pa je počasi, z nekakšno dveletno zamudo, pri-curljala tudi k nam. Po večmesečnem hrepenenju sem tako junija 2011 postala ponosna lastnica naprave Kindle Keyboard, s čimer se je tista prava ideološka knjižna vojna zame šele začela.

Vznik vsake nove tehnologije s seboj potegne družbeno skepso in vse prevečkrat ustvari nekakšno prekomerno ljudsko dramo, sploh ta-krat, ko bi ta alternativna superiorna tehnologija lahko nadomestila dvatisočletno, v človeški um globoko zakoreninjeno tradicijo, kot je branje in kot so knjige.

Za vsemi negativnimi odzivi, ki sem jih dobila direktno v obraz, sta se največkrat skrivala čista ignoranca in precejšnje nepoznavanje teme pogovora. Kar sem s Kindlom v roki večino časa počela, ni bilo podobno branju *Ane Karenine*, ampak razlaganje njegove funkcije in delovanja nevednim, a razburjenim prijateljem. Knjigo so radi držali v roki, radi so obračali liste, radi so podčrtavali citate, radi so jih gledali, kako se jim kopičijo na polici, in radi so jih posojali drugim. Oboževali so vonj in od umazanih tujih prstov zapackane liste knjig iz knjižnice. Najraje sem imela, ko so izjavili, da ne morejo brati iz računalniškega zaslona, da je slabo za oči, so rekli. Razlago o delovanju elektronskega črnila sem kmalu znala na pamet, repetativno sem citirala, da ne škoduje očem, da to ni navaden računalniški zaslon, da sestoji iz po-zitivno naravnanih belih in negativnih črnih pigmentiranih kroglic, ki se znotraj teh mikrokapsul spreminjajo glede na prikazano podobo ali besedilo, in nenazadnje, da za branje potrebuješ svetlobo. Potem je sogovornik izustil medmet občudovanja, ampak knjige so bile zanj še vedno svete in tisto pravo, prvinsko. Fetišisti pač.

Že mogoče, da sem bila le preveč dovzetna za ta vsesplošni punt okoli elektronskih bralnikov, ker sem verjela in še vedno verjamem, da mi lahko tovrstne in podobne naprave olajšajo življenje. Osebnostno mislim, da elektronski bralniki ne morejo zares nadomestiti pravih knjig, čeprav so v marsikaterem pogledu, sploh evolucijskem, njihova boljša alternativa. Meni je predvsem odleglo, da lahko svojo knjižnico vedno nosim s seboj in za ceno tega ne trpi moj hrbet. Sploh pa je va-žna vsebina, in ne forma. No ja, skoraj. Moje radosti in prekomernega zaupanja v tehnologijo je bilo konec že dobrih šest mesecev kasneje, ko sem svojega Kindla stlačila v že tako nabasano ročno prtjljago in

zlomila ekran. Stvar je kot MP3 predvajalnik (in to s prekleto dobrimi zvočniki!) delovala še dva tedna, potem pa romala med ostalo neupo-rabno elektroniko, ki jo vestno nabiram po omarah. Od takrat pa do sedaj sem do konca prebrala samo eno knjigo.

V skladu z naraščajočo potrebo po novih in zmogljivejših edicijah pričujoče naprave je raslo tudi moje zanimanje za nakup naslednje generacije Kindla, manjše, četrte verzije z zaslonom na dotik. Mnenje sem kmalu spremenila, ker Amazon dotičnega produkta s 3G-funkcijo še vedno ne prodaja na slovenskem trgu, pravzaprav v Slovenijo ni moč naročiti nobene njihove 3G-naprave. Nisem raziskovala, zakaj je temu tako, me je pa tovrstna ovira zintrigirala, da Amazonov gargamel-ski monopol raziskujem dalje. Za enim nakupom Kindla, z enim logi-ranjem v svoj Amazon spletni račun in z enim nakupom Amazonove e-knjige sem namreč postala del problematike avtorskih in lastniških pravic ter žrtev kapitalističnega režima, ki ga Amazon izvaja nad manj-šimi neodvisnimi založniškimi hišami, samozaložniškimi avtorji, knji-žnicami z e-knjižno izposajo in nenazadnje nad uporabniki svojih knjižnih produktov.

Nekatera obtožujoča dejstva za legitimni bojkot Amazona na svoji spletni strani navaja Richard Stallman, aktivist za svobodni *softwa-re per se* (stallman.org/amazon). Kindle je poimenoval *Swindle*, torej nateg, goljufija. Naprava je poceni, ker Amazon v večinski meri služi od prodaje e-knjig, vendar svojim klientom z nakupom ne pripiše la-stništva. Uporabnik je ob nakupu e-knjige primoran odkljukati, da se strinja z licenco, ki omejuje njeno prosto uporabo, tudi če zanj plača!

Ilustrativni primer ala Stallman: doma imam knjigo *Slapstick* av-torja Kurta Vonneguta, anonimno sem jo z gotovino kupila v knjigar-ni, zanj odštela nekje okoli deset evrov, lahko jo kopiram, posodim, podarim ali prodam komurkoli in kadarkoli. Čeprav sem za vsebino knjige že plačala in lahko rečem, da je vsaj fizično moja, je ne morem uporabiti kot dokaz za lastništvo taiste vsebine v *e-book* formatu, če se mi slučajno zahoče, da bi knjigo raje brala v elektronski obliki (in jo seveda potegnila iz torrenta). Recimo, da imam rada čiste račune in jo še enkrat kupim prek Amazona. Ker imam Kindla, moram imeti tudi svoj Amazon uporabniški račun, torej moj nakup ni anonimen, e-knji-ga je nekaj evrov dražja, brez predhodne najave je ne morem posoditi, kaj šele podariti, prodati ali kopirati. Obstaja celo možnost, da mi jo Amazon meni nič tebi nič izbriše iz Kindla.

Naslednja logična poteza je torej popoln bojkot tovrstnega lastni-škega monopola in vrnitev k prejšnjemu problemu tovorjenja knjig ali pa korak dlje v srž problema – shekati Kindla. Naj se sliši še tako mikavno, z *jailbreak*-om elektronskega bralnika ni moč ugonobiti Amazonovega absolutizma, ampak na napravi odkleniti nekatere funkcije, kot sta uporaba formata e-pub in HTML, ki jih Kindle sicer ne podpira. Vsaj nekaj za začetek.

Na festivalu Haip so poleg skenerja knjig, *book sharinga* in ostalih podukov o javnih knjižnicah izvedli tudi delavnico odklepanja Kin-dla. Vsaj napovedovali so jo tako, čeprav je mentor Dobrica Pavlinu-šić izvedel zgolj kratko predstavitev o *how-to-do* priročniku in novih funkcijah, ki jih odklep omogoča. Med drugim je razkril, da se Amazon zaveda rastoče heking-Kindle-manije, vendar ga njihovo delovanje za-enkrat ne moti. Poleg možnosti branja že omenjenih formatov lahko shekan Kindle Keyboard (četrte verzije Kindla so zaenkrat še nedota-kljive) deluje kot dodatni računalniški zaslon ali emulator *gameboy* igrice, z inštalacijo lastne programske opreme pa se lahko doseže eno-stavnejše branje PDF-datotek, sploh tistih z besedilom v dveh stolpcih, ki znajo na malem Kindlu povzročati precej težav. Za bolj spimpan heking je na napravo moč dodati tudi svoje fonte in ohranjevalnike zaslona ter *shuffle* funkcijo na MP3 predvajalnik.

O težavnosti hekanja Kindla raje ne bom govorila, verjetno nič laž-jega za večše programerje, predavanja in vseh teh kodiranj pa nisem niti malo razumela. Že pred časom sva s prijateljem odprla mojo zlo-mljeno mašino in s težkim srcem sem spremljala postopek počasnega demontiranja, čeprav sem v mislih kazala fige Amazonu – naprava oziroma to, kar je od nje ostalo, je vsaj zdaj čisto moja. Pomnite: *»If you don't root your device, you don't own it!«* ∞

Digitalno delo in teorija vrednosti: *Marx 2.0*?

PIŠE TIBOR RUTAR

Redkokdo še zanika, kako bliskovita in silovita je dinamika digitalnega, kako močno na naše vsakdanje življenje vpliva-ta tako oprijemljiva kot virtualna tehnologija. Globalni internetni promet naj bi se do leta 2015, ko bo vanj vpet že skoraj vsak drugi Zemljan, četveril, takrat pa naj bi internetna prodaja prehitela celo konvencionalne prodajne kanale. Ne glede na naše morebitne reakcionarne ugovore in druge (potencialno upravičene) zadržke moramo priznati, da postaja svet subsumiran pod logiko virtualnega ter da sta internet konkretno in digitalno nasploh že danes najbolj verjetna katalizatorja prihodnosti. Zato ne čudi, da se predvsem komunikologi intenzivno ukvarjajo z razvijanjem ali posodabljanjem teoretskih orodij za koncipiranje (množičnih) medijev in digitalnega.

Eden takšnih je profesor Christian Fuchs, urednik prostodostopne revije *tripleC*, katere neskromna misija je proizvesti *forum za diskusijo o izzivih, s katero se sooča človeštvo v času današnje informacijske družbe*. Kar je zanimivejše, Fuchs v nekaterih svojih tekstih skuša obuditi, reafirmirati in nemara celo posodobiti Smythovo kritiko politične ekonomije medijev in komunikacije, ki se poslužuje Marxove teorije vrednosti, da bi mislila sodobne fenomene na področju množičnih medijev in komuniciranja. V eni izmed letošnjih izdaj revije *tripleC* je Fuchs objavil zanimivo prolegomeno k prav posebni varianti delovne teorije vrednosti – teoriji vrednosti, katere podlaga je digitalno delo. Njegov uvodni sestavek je zanimiv vsaj zato, (a) ker je poskus posodobitve teorije vrednosti, ki naj bi nam pomagal razumeti izkoriščanje dela v digitalni sferi, tj. na internetu, in (b) ker se ima za nedogmatično interpretacijo Marxove teorije, ki pa naj vseeno ne bi od nje vulgarno divergirala. V vsakem primeru gre torej za razburljivo pustolovščino, ki – četudi se ne konča srečno – je hvalevredna že zato, ker Marxa ne obsoja na smetišče zgodovine kar v izhodišču, temveč ga deklarativno poskuša reaplicirati v enaindvajsetem stoletju.

Esencialni mehanizem, ki tiči v jedru teorije vrednosti, je zakon vrednosti, tj. zakon, ki razlaga dinamiko blagovne menjave. Vendar konzumiranje internetnih storitev, npr. Facebooka in Googla, ni podvrženo okrutnosti zakona vrednosti, saj striktno gledano ne poteka v okviru blagovne menjave.

Sestavek je dolg, nekoliko nekoherenten in močno fragmentiran, saj med drugim naslavlja ogromno (preveč) kritičnih in naklonjenih avtorjev, zaradi česar je težko, če ne nemogoče izluščiti vse Fuchsove nadgradnje, pomisleke in prispevke, jih povzeti in se jim izčrpno posvetiti. Vseeno pa se lahko osredotočimo na tiste najbolj kontroverzne poteze njegove aplikacije Marxove teorije vrednosti na sfero digitalnega, ki bolj ali manj emanirajo iz branja že omenjenega Dallasa Smytha ter se na eni strani nanašajo na koncipiranje vrednosti in produktivnega dela, na drugi pa na distinkcijo med blagovnimi in neblagovnimi procesi. Fuchsov argument teče nekako takole: medijski kapitalisti nasploh in internetni mediji, kot je Facebook, konkretno prodajajo običajnim kapitalistom (ali oglaševalskim podjetjem, ki jih ti najamejo) prav specifično blago – občinstva. Občinstva, pravi Fuchs (ko povzema Smytha), so posebna oblika blaga, ker proizvajajo vrednost tudi v času, ko ne delajo neposredno v produkcijskem procesu. Gledanje televizije, branje časopisov in brskanje po spletu so prostočasne aktivnosti, ki so podrejene logiki kapitala ne le neformalno, tj. tako, da ta zgolj zaznamuje njihovo formo, temveč tudi formalno, tj. tako, da dejansko proizvajajo vrednost. Zakaj proizvajajo vrednost? Zato, pojasnjujeta avtorja, ker je čas ljudi, ki opravljajo te aktivnosti (gledajo, poslušajo ali berejo oglase), prodan kot blago na trgu. To je prvi esencialni argument Smytha in Fuchsa. Ljudje, ki so izpostavljeni oglasom, so občinstva, ki si jih kapitalisti med seboj prodajajo kot blago. Obenem, nadaljuje Fuchs, je *par excellence* primer tega fenomena prav internetni medij. Brskanje po

Googlu, konzumiranje (in ustvarjanje) medijskih vsebin na Facebooku ter objavlanje in gledanje YouTube posnetkov – vse to je presežni delovni čas, ki ustvarja presežno vrednost za kapitaliste. Za razliko od konzumiranja konvencionalnih medijskih vsebin uporabniki storitev korporativnih spletnih medijev stalno soustvarjajo (*rekreirajo*) vsebino, ki je sredstvo in končni smoter korporacije. Povedano drugače, (neplačani) uporabniki Facebooka – ne pa zaposleni medijski delavci, kot to velja za televizijske, radijske in časopisne hiše – so tisti, ki neprestano ustvarjajo vsebino, osnovno platformo Facebooka, ta pa služi kot podlaga za oglaševanje drugih korporacij. Facebook lahko razumemo kot en velik oglaševalski prostor, katerega perpetuacija je v domeni neskončno izkoriščanih uporabnikov prav te (brezplačne) storitve; vsaka minuta na Facebooku je minuta presežne vrednosti.

Na neki točki Fuchs celo izračuna vrednost, ki je bila v preteklem letu proizvedena na Facebooku, in doda, da ima Facebook tako visoko profitno mero prav zato, ker njegovi nesojeni *delavci* – uporabniki – proizvajajo ogromno maso vrednosti. Že tu se zdi, da ne loči med apropiacijo vrednosti v menjavi in ustvarjanjem vrednosti v produkciji ter da pozablja, da so izjemno profitabilna podjetja – ki pa zaradi visoke organske sestave kapitala proizvajajo malo vrednosti – ne izjema, temveč pravilo v razvitem kapitalizmu. Poleg tega da so uporabniki v vsakem trenutku izpostavljeni plačanim oglasom, so tudi tisti edini element (če izvzamemo programerje, ki so platformo izvorno izumili, in delavce, ki popravljajo in posodablajo strežnike), zaradi katerega Facebook sploh še obstaja in privlači nove uporabnike. Občinstva (še posebej na internetu) so – tako kot ženske in moški, ki skrbijo za gospodinjstvo, pa za svoje delo niso nikoli plačani – izredno izkoriščana, ker proizvajajo samo presežno vrednost (s), njihove mezde (v) pa so ničelne; stopnja eksploatacije (s/v), pravi Fuchs, se torej približuje neskončnosti.

Vendar to ni Marxova teorija vrednosti. Fuchs seveda ima pravico do svoje teorije, ki je drugačna od Marxove – morebiti je celo bolj veljavna; *vendar to ni Marxova teorija vrednosti*. Fuchsovo razumevanje produktivnega dela, tj. dela, ki proizvaja vrednost, je fundamentalno drugačno od Marxovega, to pa je tudi vzrok za njegov (zmotni) logični sklep, in sicer da občinstva (uporabniki internetnih storitev) proizvajajo vrednost za kapitaliste. Vsekakor se lahko strinjamo, da je forma oglaševanja na internetu nek historični *novum*, ker je tako precizno ciljano uporabnikovim potrebam in željam in obenem tako vseprisotno, nikoli končano. Prav tako se lahko strinjamo, da so internetni uporabniki – tako kot neplačani gospodinjci idr. – v določenem smislu izredno izkoriščani in podrejeni logiki kapitala, a vendar te forme izkoriščanja ne moremo koncipirati skozi prizmo (Marxove) teorije vrednosti. Esencialni mehanizem, ki tiči v jedru teorije vrednosti, je zakon vrednosti, tj. zakon, ki razlaga dinamiko blagovne menjave. Vendar konzumiranje internetnih storitev, npr. Facebooka in Googla, *ni* podvrženo okrutnosti zakona vrednosti, saj striktno gledano ne poteka v okviru blagovne menjave.

Sicer drži, da so občinstva (uporabniki korporativnih internetnih storitev) izkoriščana, a niso izkoriščana ekonomsko, niso izkoriščana v terminih vrednosti. Tako kot neplačani gospodinjci, ki opravljajo zgolj konkretno, privatno delo, ki ni manifestirano kot abstraktno in družbeno, ker ga ni mediirala blagovna menjava na trgu, tudi občinstva na internetu *ne ustvarjajo vrednosti*, ker njihovo delo ne privzame dvojnega značaja, o katerem govori Marx. Četudi bi bilo *delo* občinstev nujnega pomena za kapitalistični produkcijski način, kot je na primer neplačano delo gospodinjecv, to ne bi spremenilo dejstva, da ne proizvaja vrednosti. Med kapita-

listi in neplačanimi uporabniki njihovih storitev namreč ni prišlo do blagovne menjave; kapitalisti so jih izkoriščali za svoje partikularne interese, vendar iz njih niso izželi presežne vrednosti – kapitalisti so izkoriščali delo uporabnikov v njegovi konkretni, ne abstraktni formi, tj. delo, ki proizvaja uporabno vrednost, ne vrednosti *per se*.

Fuchsov poskus mišljenja digitalnega izkoriščanja je temeljno nespravljiv z Marxovim konceptom vrednosti, pa vendar ob pravem času opozarja na nujnost kritičnega preučevanja internetnih medijev, ki so bolj gromozanski oglasni panoji kot pravi mediji.

Fuchs neke v svojem tekstu ugovarja kritikam Michaela Lebowitza, ki pravi, da je Smythova teorija občinstev zgolj nominalno marksistična, ne pa tudi substantivno. Fuchs se ne strinja z Lebowitzem, ki zatrjuje, da občinstva ne morejo ustvarjati vrednosti, saj jih (produktivni) kapital ne zaposluje v sferi produkcije; prvi pravi, da vrednost proizvajajo vsi – tudi neplačani gospodinjci in občinstva – in da je Lebowitz podlegel mezdnemu fetišizmu. Marx naj bi namreč govoril o izkoriščanju in presežnem delu kot o pojavu, ki ni specifičen le kapitalizmu. To vsekakor drži. Ne drži pa Fuchsova inferenca, po kateri naj bi obstoj (splošnega) izkoriščanja kot bistvenega elementa vseh razrednih družb (ne le kapitalizma) predpostavljal tudi takšen obstoj *vrednostnega izkoriščanja*, tj. neplačanega dela, ki proizvaja vrednost. Sužnji so bili gotovo brutalno izkoriščani in praktično ves delež njihovega dela je bil presežni; vendar noben resen marksist ne bi trdil, da so proizvajali vrednost, saj je ta forma bogastva specifična zgolj družbam, v katerih dominirata blagovna menjava in zakon vrednosti. Fuchs Lebowitza obtožuje meznega fetišizma, a dejansko je prav njegova (Fuchsova) teorija vrednosti vulgarna, ker pripisuje vrednosti in produktivnemu delu transhistorični značaj. Fuchs je prej levi ekvivalent Saya ali Bastiata kot pa kibernetična nadgradnja Marxa.

Zaradi nebrzdanega razvoja interneta in digitalnega oglaševanja, ki orwellovsko razgaljata našo zasebnost z neodobrenim zbiranjem podatkov, moramo na vsakem koraku oza-veščati in kritizirati to novo tržno invazijo. Fuchsov poskus mišljenja digitalnega izkoriščanja je temeljno nespravljiv z Marxovim konceptom vrednosti, pa vendar ob pravem času opozarja na nujnost kritičnega preučevanja internetnih medijev, ki so bolj gromozanski oglasni panoji kot pravi mediji. Komunikološke študije, ki so prevečkrat zgolj slab izgovor za akademsko zvenečo apologijo neustavljivega procesa komodifikacije in intrumentalizacije novih medijev – ki služijo kapitalu predvsem z utilizacijo oglaševanja in marketinga ter prek njiju pospešujejo realizacijo vrednosti na trgu in s tem obrat kapitala – bi morale večkrat ubrati subverzivno pot, na katero se je hrabro, čeprav ne najbolj uspešno podal Fuchs.

∞

Petdeset let slepote in norosti

Intervju s Kasio Malinowsko-Sempruch, direktorico Globalnega programa za politiko drog pri Open Society Foundations

SPRAŠUJE **LANA DURJAVA** ILUSTRAIJA **ALJAŽ KOŠIR - FEJZO**

Kasia Malinowska-Sempruch se s politiko drog ukvarja že več kot dve desetletji. Pod njenim vodstvom je bila v sklopu programa Open Society Foundations omogočena učinkovita implementacija preko dvestotih projektov zmanjševanja škode zaradi drog v državah vzhodne Evrope ter v bivših sovjetskih republikah, danes pa je direktorica Globalnega programa za politiko drog pri Open Society Foundations ter članica svetovalnega odbora Svetovne zdravstvene organizacije za HIV/aids. S Kasio smo govorili v Budimpešti, kamor je prišla na debato o nujni spremembi aktualne prohibitivne politike do drog.

Vojna proti drogam, teater kolektivnega zanikanja realnosti in perpetualnega nizanja ireverzibilnih napak. Patologija, spodletelost, paranoja, katastrofa, histerija, tragedija, zmota in norost. V čem je poanta tega iracionalnega projekta? Koliko trupel, mizerije in travme bo še treba, da se zadeve spremenijo? Kdaj bo tega agoničnega filma konec?

Torej preden odgovorim na vaša vprašanja, naj za začetek malce skiciram samo zgodovino aktualne, več kot evidentno popolnoma zgrešene politike do drog. Nekje petdeset let nazaj se je svet odločil za zelo specifičen pristop k problematiki drog, v sklopu katerega je bila kot edini legitimni cilj zastavljena popolna eradikacija ilegalnih psihoaktivnih substanc. Osnovna predpostavka tega pristopa je bila, da je uporaba drog v vsakem primeru in v vsakem kontekstu škodljiva ter da je ključnega pomena, da se je niti ne prakticira niti ne tolerira. Pred približno tridesetimi leti je bilo organizirano svetovno zasedanje, katerega tema je bila postopno ustvarjenje sveta brez drog. So bila takšna pričakovanja naivna? Vsekakor. Nerealistična? Prav tako. Vprašali boste, zakaj. Če pogledamo v zgodovino človeštva, zlahka najdemo dokaze, da so ljudje že od nekdaj uporabljali takšne in drugačne droge, in nerazumno je pričakovati, da se bo to kdajkoli bistveno spremenilo. Dejstvo je, da so direktive, ki so bile zastavljene s strani Organizacije združenih narodov, nerealne oziroma povsem nekompatibilne s človeškimi navadami oziroma s človeško naravo. Prohibitivno orientirana politika je bila v zadnjih petih desetletjih vsestransko preizkušena ter se je v svoji realizaciji izkazala za spodletelo rešitev, za rešitev, ki je skrajno kontraproduktivna. Kako vemo, da je ta strategija spodletela? Če pogledamo podatke, ki prikazujejo produkcijo

Rehabilitacijski centri, o katerih govorite, so praktično edine opcije zdravljenja odvisnosti v Vietnamu, česar ne gre interpretirati drugače kot popolno katastrofo. V teoriji gre za legitimne zdravstvene institucije, v praksi pa za delovne kampe, v katerih lahko proti svoji volji končaš tudi za tri do pet let.

ilegalnih drog, vidimo, da le-ta nezadržno raste. To velja tako za droge, ki se jih da gojiti – na primer marihuano, koko in opij – kot tudi za sintetizirane produkte, pri čemer je količinsko na prvem mestu predvsem produkcija amfetaminov. Omenjeni podatki jasno prikazujejo, da v svojem projektu ustvarjanja sveta brez drog nismo dosegli zastavljenih ciljev. Še več, upala bi si trditi, da s politiko ničelne tolerance ter ostre kriminalizacije situacije nismo izboljšali, pač pa smo jo občutno poslabšali.

Na kakšen način skuša Open Society Foundations posegati v aktualno politiko drog? Ali menite, da gre kot prioriteto jemati agitiranje za spremembo nacionalnih zakonov ali predvsem mednarodnih konvencij?

Če nas je zgodovina politike drog karkoli naučila, je to dejstvo, da na tem področju ni ene same strategije, ki bi delovala za vse. Open Society Foundations poudarja pomen preizkušanja različnih opcij ter na podlagi njihovega uspeha formiranje direktiv, kako nadaljevati. Naša mreža prvenstveno deluje na področju spodbujanja debate o primernejši politiki do drog na nacionalni ravni, kajti nacionalni zakoni so tisti, zaradi katerih so ljudje inkarcerirani, nadlegovani in perpetualno in sistematično ovirani pri dostopu do zdravljenja. Seveda je pomembna tudi sprememba konvencije o narkotikih, toda ko govorimo o konvenciji Organizacije združenih narodov, se je nujno treba vprašati: koliko časa, energije in finančnih virov bo dejansko potrebnih za spremembo konvencije? Me-

nim, da veliko in da bi naše prioritete, posebej glede na to, da imamo omejeno količino časa in denarja, morale biti na prizadevanju za spremembo nacionalnih zakonov. Če pa že govoriva o mednarodnih direktivah, kaj bi bilo bistveno storiti za izboljšanje trenutne situacije? Osebnostno mislim, da bi bilo treba priti do nekega splošnega konsenza posameznih držav, da je v konvenciji dovolj fleksibilnosti za spremembo nacionalnih politik do drog, in če temu ni tako, potem je pač treba modificirati tiste dele konvencije, ki takšno spremembo onemogočajo. Imam sicer veliko kolegov, ki menijo, da bi bila nujno potrebna popolna eradikacija konvencije in da bi to moral biti primarni fokus naše dejavnosti, vendar se bojim, da na ta način zanemarjamo dogodke, do katerih prihaja na čisto praktični ravni – kot recimo dejstvo, da se množično zapira in kriminalizira ljudi zavoľjo posesti majhne količine drog za osebno uporabo, kot primer naj omenim svojo rojstno Poljsko, kjer mlade osebe zaradi posesti marihuane dobivajo kartoteke za deset let, v veliko državah ZDA pa na primer velja tudi, da ko si bil enkrat inkarceriran zavoľjo drog, nikoli več ne moreš voliti. Kakorkoli, če povzamem – v svojem boju za spremembe moramo temeljito premisliti glede tega, kam usmerjamo svoje vire, in čeravno so potrebne spremembe na obeh ravneh, zagovarjam mnenje, da se je treba prvenstveno fokusirati na nacionalno raven.

Ko že govoriva o nacionalnih zakonih, je dejstvo, da med posameznimi državami obstajajo ogromne razlike, kar zadeva njihovo obravnavo uživalcev drog. Na eni strani imamo na primer Švico, ki odvisnikom nudi opcijo heroína na recept ter ki ima po številnih mestih prostore za varno injiciranje. Popolnoma druga zgodba pa je recimo na Kitajskem, kjer vsako leto 26. junija, torej na dan boja zoper uporabo ter tihotapljenje drog, organizirajo množične eksekucije ljudi, ki so obsojeni za zločine, povezane z drogami, in obenem te državno sponzorirane poboje predvajajo kar po nacionalni televiziji. Katere države bi, kar zadeva tretma uživalcev in preprodajalcev drog, izpostavili kot najbolj rigorozne?

Tukaj bi najprej želela omeniti, da zakoni o drogah zajemajo izjemno široko območje – gre za vprašanje kriminalizacije posesti, za človekove pravice, za socialno pomoč, za dostop do zdravstvenih storitev. Obstaja nezanemarljivo število držav, v katerih je zakonodaja glede ene izmed omenjenih komponent razumna, glede drugih pa popolnoma šokantna in nesprejemljiva. Prepričana sem, da je najbolj prezenten primer kršitve človekovih pravic na področju drog vsekakor smrtna kazen – pomislimo samo na Singapur, Malezijo ali Iran. Vendar pa tukaj ne gre samo za formalno zakonodajo, pač pa tudi in morda celo predvsem za to, kako in na kom je zakon dejansko implementiran. Ko sem bila v Maleziji, je bilo v tistem času v zaporih približno dvesto ljudi, ki so čakali na smrtno kazen zavoľjo zločinov, povezanih z drogami. Kdo so bili ti ljudje? Prva stvar, ki se jo je dalo opaziti, je, da to niso bile velike ribe. Na usmrnitev skoraj po pravilu čakajo nemočni, revni in marginalizirani ljudje, ki si ne morejo privoščiti odvetnika, ki se jih da z lahkoto izkoristiti ter ki so potemtakem za mafijce in njihove posle z drogami nad vse uporabni. Že tako povsem nesprejemljiva zakonodaja, ki omogoča smrtno kazen, je potem implementirana še na skrajno problematičen in diskriminatoren način. Tukaj govorimo o načelu proporcionalnosti: če nekdo dobi doživljenjsko kazen za tono kokaina, kaj bi potem moral dobiti tisti, ki je bil ujet s kilogramom? Takšna selektivna implementacija zakonov o drogah pa se ne dogaja samo v državah tretjega sveta. Za primer pogledaj recimo Italijo, ki ima zapore prenapolnjene s pretežno migranti. Dejstvo je, da če si bogat Italijan, zakoni v zvezi z drogami delujejo zate, popolnoma druga zgodba pa je, če si reven in po možnosti še ilegalni imigrant. V tem primeru lahko računaš na to, da boš konstantno nadlegovan s strani policije, in čeravno je italijanski zakon v osnovi relativno mil, postane skrajno rigorozen, ko si enkrat obravnavan kot povratnik. Ko je govora o nacionalnih zakonih glede drog, je treba nujno pogledati praktične primere – in tukaj kaj hitro postane evidentno, da gre pri imple-

mentaciji teh zakonov za blatantni rasizem. Tipičen primer je tudi Brazilija, kjer sama zakonodaja ni pretirano kaznovavno orientirana, a slika postane precej drugačna, ko človek enkrat pogleda, na kom se zakoni dejansko prakticirajo. Seveda ne gre za belce iz Copacabane, pač pa za črnce iz favel.

Omenili ste vprašanje dostopa uživalcev drog do zdravstvenih storitev, pri čemer so izjemno problematični tako imenovani rehabilitacijski centri – na primer v Vietnamu – kjer se pod pretvezo zdravljenja na dnevni bazi izvajajo sistematična mučenja in posiljevanja ljudi, da ne govorimo o prisilnem delu, ki je v teh centrih tako ali tako povsem normalna praksa.

Rehabilitacijski centri, o katerih govorite, so praktično edine opcije zdravljenja odvisnosti v Vietnamu, česar ne gre interpretirati drugače kot popolno katastrofo. V teoriji gre za legitimne zdravstvene institucije, v praksi pa za delovne kampe, v katerih lahko proti svoji volji končaš tudi za tri do pet let. V sklopu svojega dela sem imela priložnost slišati grozljive zgodbe staršev, ki so dali svoje otroke v kakšnega izmed teh centrov in pri tem naivno mislili, da gre za klinike za zdravljenje odvisnosti. Da ne bo pomote, kot take so priznane tudi s strani državnih organov. Kakorkoli, 36 mesecev kasneje ti starši nimajo kontakta s svojimi otroki, nobenih informacij ne morejo dobiti o tem, kaj se z njimi dogaja, v končni fazi ne vedo niti, ali so otroci živi ali mrtvi. Ko človek vstopi v takšno ustanovo, s tem avtomatično izgubi praktično vse pravice. Menim, da je to veliko hujše kot zapor – ko greš v zapor, namreč veš, zakaj si zaprt, tukaj sta bila v proces obsojbe vključena, vsaj upajmo da, sodnik in tožilec. Obenem veš, zakaj si kaznovan ter nenazadnje tudi za kako dolgo. Ko pa greš v te kvazirehabilitacijske centre, so kriteriji popolnoma nejasni, nihče ne ve, kaj se ti bo zgodilo in kdaj boš spet na prostosti – menda se razume samo po sebi, da po lastni volji oditi seveda ne moreš ... Sprašujem se, kaj ti je kot odvisniku sploh za storiti v državi, kjer so takšni centri praktično edina ponujena možnost zdravljenja.

Potem imamo tukaj seveda Rusijo z izjemno epidemijo HIV-a, kjer je trenutno okuženih že več kot milijon ljudi, pri čemer je večina novih okužb povezanih z intravenoznim uživanjem drog, obenem pa je v državi zakonsko prepovedano substitucijsko zdravljenje, torej tretma, ki je na seznamu Svetovne zdravstvene organizacije naveden kot ena izmed devetih znanstveno potrjenih in dokazano učinkovitih opcij preprečevanja novih okužb s HIV-om ter zmanjševanja škode zavoľjo uporabe drog. Načeloma naj bi za države članice Svetovne zdravstvene organizacije in Organizacije združenih narodov veljal nek splošen konsenz, da ko je enkrat v sklopu teh organizacij neka zadeva znanstveno priznana, potem naj bi bila na nacionalni ravni tudi implementirana. Spet se moram vprašati, kaj je posamezniku za storiti, ko je tisto zdravljenje, ki je dostopno, skrajno neefektivno, tisto, ki bi funkcioniralo, pa zakonsko prepovedano. To je blatantna kršitev človekovih pravic in takšne kršitve so nemalokrat izdatno financirane s strani Organizacije združenih narodov in Evropske unije. Ali se države donatorke sploh zavedajo, v kaj dejansko investirajo svoj denar? To so primeri, s kakršnimi se ukvarja Open Society Foundations.

Pred kratkim sem brala članek o situaciji v Iranu, ko zahodne države s svojimi donacijami dejansko financirajo državno izvajanje pobijanja ljudi, obsojenih za zločine, povezane z drogami.

Situacija v Iranu je izjemno zapletena. Še nekaj let nazaj je imel Iran zakonodajo, ki je implementirala smrtno kazen izjemno strogo, potem pa se je v času desetih let razvilo obširno gibanje, ki je promoviralo predvsem pristop zmanjševanja škode. Če boste pogledali informacije nevladnih organizacij, lahko zasledite odprtje t. i. Triangular klinik, ki se fokusirajo na tretma okuženih z virusom HIV, na seksualno zdravje ter na zdravljenje odvisnosti. V Iranu so pravilno in hitro reagirali na izbruh okužb z virusom HIV ter pravočasno uvedli substitucijsko zdravljenje ter celo programe izmenja-

ve sterilnega pribora v zaporih – gre za prakso, ki je redka tudi v zahodnih državah, v Aziji pa mislim, da je Iran tako ali tako edina država, ki to omogoča. Vidimo torej, da je po eni strani v tej državi prakticirana izjemno progresivna politika, kar zadeva droge, obenem pa sta bila v istem času zaprta dva zdravnika, ki sta bila advokata programov zmanjševanja škode, eden za 22 mesecev, drugi za 36, in hkrati se v Iranu pobija ljudi zavoljo zločinov zaradi drog. Situacija je dejansko kontradiktorna in popolnoma absurdna.

Predvsem v tretjem svetu veljajo zapori za pravo leglo bolezni, od HIV-a pa do hepatitisa C ter tuberkuloze. V Rusiji je na primer kar 25-krat večja verjetnost, da se inkarceriran posameznik okuži s HIV-om, obenem pa zapornikom ni omogočen dostop do kondomov, sterilnega pribora ali substitucijskega zdravljenja.

Glede zaporov je treba vedeti nekaj: ko v deželi zavlada politična turbolenca, so prvi, ki plačajo za to, prav zapori in po dokaze za to nam ni treba v nerazviti svet. Poglejte na primer Nemčijo: veliko let je bila dobra praksa v zaporih, kar zadeva preventivo okužb s HIV-om in hepatitisom C, in ta praksa je vključevala tudi sterilni pribor. Potem se je zamenjala vlada, desnica je izvajala intenziven pritisk, levica pa je popustila. Danes imamo zgolj en zapor v celi Nemčiji, ki omogoča dostop do sterilnega pribora. Podobna situacija je v Španiji, kjer

Ko sem bila v Maleziji, je bilo v tistem času v zaporih približno dvesto ljudi, ki so čakali na smrtno kazen zavoljo zločinov, povezanih z drogami. Kdo so bili ti ljudje? Na usmrtitev skoraj po pravilu čakajo ne-močni, revni in marginalizirani ljudje, ki si ne morejo privoščiti odvetnika, ki se jih da z lahkoto izkoristiti ter ki so potemta-kem za mafijce in njihove posle z drogami nadvse uporabni.

varčevalni zakoni postavljajo pod vprašaj prav vse programe v zaporih. Najhujša situacija je seveda, kot ste pravilno izpostavili, prav v Rusiji, ki je trenutno glavni epicenter epidemije HIV-a, najhujša nevarnost okužbe pa grozi prav zaprtim posameznikom. Kakorkoli, na kratko povedano: zapori za časa krize postanejo polje, na katerem se politični konflikti prevajajo v redukcijo programov, kar ima za posledico na tisoče novih okužb, ki zavoljo nedostopnosti zdravljenja pogosto rezultirajo v smrti.

Organizacija združenih narodov je nekaj tednov nazaj izdala svoje letno poročilo, v katerem navaja, da ima Rusija že preko milijon okuženih s HIV-om ter da je poleg Ukrajine in Centralne Azije edino področje na svetu, kjer število okužb še zmerom epidemično narašča. Kakšna je verjetnost, da se bodo vodilni v politiki zganili in končno sprejeli ukrepe, ki bi, če ne drugega, vsaj obvladali nadaljnje nenadzorovano širjenje okužb?

Žal menim, da je verjetnost precej majhna, kajti v tej državi več kot očitno ni prav nobene politične volje za spremembe. Poglejte, dejstvo je, da se HIV-epidemiji v Rusiji sploh ne bi bilo treba zgoditi. Za primerjavo, če govorimo recimo o podsaharski Afriki, so v njej politične, družbene, kulturne in ekonomske realnosti takšne, da je izjemno težko ostati neokužen – in še tukaj je epidemija HIV-a postala relativno obvladljiva. Druga zgodba je z Rusijo – že preden je prišlo do alarmantnega širjenja okužb, je bilo na voljo veliko informacij z Zahoda, kako učinkovito preprečiti epidemijo HIV-a med intravenoznimi uživalci drog. Dvajset let nazaj v Rusiji HIV-a sploh ni bilo, in ko so se pojavili jasni znaki grožnje epidemije, smo vedeli, kako jo preprečiti, pa je bila politična odločitev, da se tega ne stori. Naj dam primer, ki ga po vseh teh letih nikakor ne morem pozabiti: situacija zanikanja realnosti me je izjemno frustrirala, in ko sem na nekem večerem sprejemu govorila z enim izmed ruskih vodilnih ljudi na področju zdravstva, sem ga vprašala: čemu ne reagirate na grožnjo, dokler je ta še relativno obvladljiva? Ali res potrebujete milijon inficiranih ljudi, da spoznate, da se to dejan-

sko dogaja ter da je nujno treba ukrepati? Pogledal me je in dejal: milijon ljudi v Rusiji? Tega pa res ne gre interpretirati kot nekaj alarmantnega. Bila sem, milo rečeno, šokirana. In sedaj, 15 let kasneje, smo v situaciji, ki smo jo napovedovali: v Rusiji je okuženih že več kot milijon ljudi, obeti pa so še veliko slabši. In danes ugotavljam, da je imel omenjen človek prav: tudi milijon ljudi v Rusiji ni dovolj, da bi reagirali, kajti v Rusiji je bilo vedno vsaj milijon ljudi, ki so zaradi nečesa umirali. Pomislimo samo na vojne in gulage. In kar je nesprejemljivo in obenem tragično, je, da je to stališče vodilne politike in edini odgovor, ki ga le-ta ponuja, je, da je vsega kriv Afganistan. Če le Afganistanci ne bi producirali vsega tega opija ter obenem tihotapili heroina v državo, epidemije v Rusiji po njihovih besedah sploh ne bi bilo.

Glavni problem aktualne politike do drog je, da je zbazirana na naivnem prepričanju, da bomo ob zmanjšanju ponudbe dosegli tudi eradikacijo povpraševanja, toda vse, kar s takšno strategijo dosežemo, je, da se na trgu pojavi alternativni produkt, ki je pogosto še bolj škodljiv kot tisti, ki smo se ga skušali znebiti v izhodišču. Pa vendar obstajajo tudi države, ki so se odločile za drugo, mnogo bolj učinkovito strategijo, katere bistvo je: drog ne moremo izkoreniniti, lahko pa minimaliziramo škodo, ki je rezultat njihove uporabe.

Res je, ta pristop se je izkazal za pravzaprav najbolj učinkovitega in popolnoma nerazumno je, da ga veliko držav še vedno zavrača. Kaj uživalcu drog s programi zmanjševanja škode dejansko sporočamo? Sporočamo mu to, da ni vseeno, če živi ali umre. Tukaj bi izpostavila Švico, ki je ne moremo imeti ravno za neko blazno liberalno državo, pa je kljub temu sprejela odločitev, da so uživalci, ki po parkih na veliko injicirajo opiate, precej slaba ideja in posledično uvedla možnost heroina na recept. Potem imamo Nizozemsko in coffee shope, katerih glavna ideja je bila zmanjšati ilegalno prekupečevanje z marihuano ter uživalcem kanabisa preprečiti stike z dilerji, ki obenem prodajajo tudi na primer crack in crystal meth, in to za povrh še neznane kvalitete. Strategija se je obnesla – poglejte, koliko Nizozemcev danes kadi marihuano! Raziskave kažejo, da odstotkovno manj kot v vseh sosednjih državah. Napoved, da bodo ljudje ves čas zadrogirani, če se odločimo za dejanja v smeri legalizacije, je torej povsem napačna.

Odličen primer je tudi Portugalska: še deset let nazaj so imeli velike probleme s heroinom ter ogromno okužb s HIV-om, potem so sprejeli za tiste čase izjemno pogumno odločitev in dekriminalizirali posest in uporabo vseh substanc. Je to povzročilo neko splošno občutje strahu? Vsekakor, takrat so krožile črnogledne napovedi, da se bo uporaba drog drastično povečala ter da bo vsa Evropa množično prihajala na Portugalsko izključno zaradi drog. Toda kakšne rezultate je dekriminalizacija dejansko prinesla? Strategija se je več kot obnesla, okužbe s HIV-om so upadle, veliko ljudi pa se je odločilo za zdravljenje, kamor so bili preusmerjeni tudi finančni viri, ki so se prej porabili za prakticiranje kriminalizacije. Treba je vedeti nekaj: če ljudje čutijo pritisk in grožnjo inkarceracije, zdravstvenih servisov ne bodo uporabljali ali pa jih bodo vsaj uporabljali v veliko manjšem obsegu, kot bi jih sicer. Te tri države so torej dokaz, da obstajajo alternative ničelni toleranci do drog, in to alternative, ki dejansko prinašajo pozitivne rezultate. Kar potrebujemo, so torej pragmatične rešitve ter obenem politike, ki niso zgolj birokrati, ki ne sodelujejo v kolektivnem zanikanju realnosti in ki imajo hkrati dovolj poguma, da se z omenjenimi strategijami zoperstavijo strogo prohibitivno orientirani politiki ter da racionalno razložijo, zakaj je potrebna implementacija nove, drugačne prakse.

V zadnjem času prihajajo novice glede prizadevanj za spremembo politike do drog iz vsega sveta. Volivci v Washingtonu in Coloradu so izglasovali legalizacijo marihuane, vodilni predstavniki južnoameriških držav promovirajo in implementirajo spremembe zakonov v smeri dekriminalizacije in celo legalizacije še iz Singapurja, v države z izjemno rigoroznimi zakoni glede drog so pred kratkim prišle vsaj nekoliko pozitivne novice, ki napovedujejo možnost kaznovanja prekupevalcev z drogami s sicer dosmrtnim zaporom, a vsaj namesto pred tem obvezne smrtne kazni. Zelo redko pa slišimo o dogajanju na področju politike do drog v afriških državah. Kako bi opisali tamkajšnjo situacijo?

Na Open Society Foundations vedno znova ugotavljamo, da se debata o politiki do drog v Afriki žal sploh še ni pošteno začela. Vsi smo sicer videli Kofi Annana, sicer tudi enega izmed glavnih podpisnikov Dunajske deklaracije, ki je večkrat

govoril o potrebi po spremembah na tem področju ter obenem o tem, kako uničujoče posledice ima lahko trgovanje z drogami za tiste afriške države, ki šele prehajajo v demokracijo. Določeni deli Afrike imajo sicer že sedaj velike probleme zaradi drog. Če pogledamo Tanzanijo, vidimo, da je pred kratkim odprla prvi metadonski program, očitno gre torej za uporabo opiatov, sicer potrebe po programu seveda ne bi bilo. Lep primer relativno alarmantnega stanja sta tudi Nigerija in Kenija. Če to primerjamo s stalnim pritekanjem informacij iz drugih delov sveta, je seveda res, da prihaja iz afriških držav razmeroma majhna količina novic, vendar se vedno pogostejše pojavljajo jasni znaki, da droge tudi tukaj postajajo velik problem, za katerega je zgolj vprašanje časa, kdaj bo eksplodiral. V posebni nevarnosti so najrevnejše države – poglejte recimo Gvinejo Bissau, ki ima že sedaj velikanske težave s prekupečevanjem drog preko njenega ozemlja. In treba je poudariti, da ni nobeno presenečenje, da se to dogaja prav v tej državi. Gvineja Bissau je namreč izjemno revna in nerazvita, s tem pa postane lahka tarča preprodajalcev. Tukaj lahko vzpostavimo jasne paralele z revnimi južnoameriški-mi državami – poglejte na primer brazilske favele, v katerih mafija prevzema učinkovito oblast. Vprašajmo se, zakaj favele sploh obstajajo. Glavni problem je seveda revščina in tukaj je skrajni čas, da v razvitih državah spoznamo, da bo v primeru, če ne bomo investirali v revne dežele, akutna situacija dominacije organiziranega kriminala zgolj še naraščala. Namesto da bi uvideli številne dejavnike, ki omogočajo obstoj mafije, zadevo interpretiramo zgolj kot problem zaradi drog. Gre za začaran krog: namesto da bi vlagali denar v razvoj teh držav, ga vlagamo v preganjanje drog, obenem pa puščamo prebivalce živeti v ekstremni revščini brez dostopa do izobrazbe in zdravstva ter hkrati brez priložnosti, da bi se iz svoje bede potegnili po legalni poti. In potem se še čudimo, zakaj se zatekajo v kriminal!

Glavno vprašanje se torej še zmerom glasi: kakšno rešitev ponuditi, da se izkopljemo iz aktualne situacije na področju politike do drog? Za začetek bi, kot sem malo prej omenila, predlagala obširno vlaganje v razvoj revnih držav, obenem pa intenzivno aplikacijo programov zmanjševanja škode ter premike v smeri legalizacije in neke formalne regulacije. Zadeva je preprosta: če vzameš denar od gangsterjev in ga daš ljudem, ki so najbolj ranljivi za gojenje in tihotapstvo, boš s tem dejansko zmanjšal stopnjo revščine, kriminala in nasilja. Če obenem opustiš politiko ničelne tolerance, ki več kot očitno niti približno ni prinesla rezultatov, ki smo si jih obetali, in poskušaš minimalizirati škodo, ki nastaja zaradi uživanja drog, se lahko dejansko nadejaš manj smrtnih primerov, manj overdoz, manj okužb s hepatitisom in HIV-om ter manj dolgoročnih tragičnih zdravstvenih posledic. Bodo omenjene prakse dokončno rešile probleme, povezane z drogami? Žal moram reči, da ne verjamem, da obstaja kakršnakoli rešitev, ki bi stoodstotno odpravila te probleme, sem pa precej suverena v prepričanju, da bi omenjeni predlogi prinesli občutno boljše rezultate ter hkrati bistveno zmanjšali količino mizerije, ki jo v veliki meri generira prav prohibitivno naravnana politika do drog. ∞

Ali Androidi sanjajo električne evre?

PIŠE **BORUT TRPIN**

Ročni mobilni telefon je danes najbrž že dovolj star, da bi lahko bil stric. Rojstni klic je opravil slabih štirideset let nazaj, nato se je kot pravi stric zadrževal v ozadju, na začetku devetdesetih pa kot ceglomobil butnil v parlament žep malega človeka. No, mali človek je moral še malo počakati, ampak mobilni telefon medtem ni zapravljal časa. V ozadju je skrbel za svojo novo podobo. Odločil se je za šolanje. Osnovna šola IBM, 1992 (vpisno ime: Simon). Srednja šola Nokia, 1996 (vpisna št.: Nokia 9000). Na faksu na začetku tisočletja je potem postal malo shizofreničen in je hkrati obiskoval več konkurenčnih šol (Nokia Symbian, BlackBerry, Palm OS), podoktorsko pa se je potem izpopolnil pri Androidu, Applu ter Windowsu in s svojim študijem nadaljuje. Obstransko šolanje na stran, dejstvo je, da je naš stric mobilni telefon uradno pameten. In kot smartfon se je prikradel v življenje še tako malega človeka. Stric *par excellence*. (Pa še majhen je!)

Za našo zgodbo je zanimiva predvsem avantura z Androidom, ki temelji na kontinuiteti komunistične ideologije odprtokodnem principu. Odprtokodni princip pomeni, da lahko v Androidov softver vsakdo posega, ga prosto spreminja, distribuira naprej in uporablja za kakršnekoli namene. Ne gre za popolno anarhijo, saj določena pravila vseeno ostajajo. Android ima svoja pravila zapisana v t. i. Apache licenčni pogodbi, ki omogoča, da lahko izpeljave prenesemo ven iz Apache licence, ohraniti pa je treba vse patente in zaščitene dele kode. Zadeva deluje zelo uspešno, tako da je Android (ki ga je kmalu po njegovi ustanovitvi že leta 2005 kupil Google) kot operacijski sistem trenutno v polnem razcvetu. V tretjem letošnjem četrtletju že tri četrt pametnih mobilnih telefonov uporablja Android, v zadnjem letu pa je njegova razširjenost narasla za dobrih 90 odstotkov. Ta podatek je zanimiv predvsem zato, ker večina tekmecev (Nokijin Symbian, BlackBerry in drugi na Linuxu osnovani sistemi) doživlja velik upad v razširjenosti, močno rasteta le še Windowsov mobilni operacijski sistem (ki pa še vedno ostaja na zgolj 2 % napravah) in Applov iOS (Androidov največji tekmeček, ki je prisoten na 15 % iPametnjakovih). In kakšen je bil ključ do uspeha Androida? Tri leta nazaj je bil namreč prisoten na zgolj nekaj odstotkih naprav, sedaj pa je že preko večine, potrebne za ustavne spremembe. Glavni razlog, da so ga proizvajalci mobilnih telefonov sprejeli z odprtimi rokami, je njegov izvor v odprti kodi, ki je predvsem zastoj, omogoča pa tudi hitre izboljšave in razvoj. Pa je Android res odprt, zastojniški in komunajzarski stric?

Na poti do odgovora se velja ustaviti v vzhodni Afriki na safariju velikih zverin, med katerimi je trenutno najbolj pogosto (po populaciji in biomasi) videti gnuje oz. divje pošasti/divja teleta (glede na to, ali žival tolmačimo po nizozemskem ali afrikanskem pomenu *Wildebeest*). GNU je sicer tudi ime za pomemben in še vedno aktiven projekt, ki se je začel že leta 1983: da bi vsi zainteresirani razvili dovolj prostega softvera, s katerim bi lahko nadomestili vse, kar omogoča neprost softver. Terminologija se mogoče sliši nenaravno (prost – neprost), ampak je ključnega pomena za razumevanje. Ne gre namreč za zgolj zastoj (tj. neplačljivo) programje, ampak tudi za prosto (»svobodno«) programje, kar pomeni, da se programje razvija z mislijo na svobodo uporabnika. Projekt GNU (pod okriljem vplivnega Richarda Stallmana) se je najprej konkretno izkazal v izdelavi operacijskega sistema GNU (okrajšava za *GNU's Not Unix*). Kot je že iz okrajšave razvidno, je GNU gradil svoj operacijski sistem v opoziciji z Unixom, ki je bil popularen operacijski sistem v osemdesetih. Problem je bil v tem, da je bil Unix, ki se je v sedemdesetih in osemdesetih razširil po akademskih sferah, zaprtokodni (*in per definitionem* neproste) narave. Konkretne težave, ki so se uporabnikom tako dogajale, so bile, da je imel npr. nekdo probleme s hroščevim (*buggy*) tiskalnikom – te pa bi z malo truda popravil, če bi imel dostop do kode procesa, ki je uravnaval stik med računalnikom in tiskalnikom.

GNU se je tako začel kot sistem, ki bi bil podoben in v veliki meri tudi kompatibilen z Unix sistemi, pisati pa so ga začeli od začetka, da bi bil lahko zares ustvarjen povsem neodvisno od Unixa. Prva dokončna rešitev se je pojavila šele čez slabih deset let, na začetku devetdesetih, ko je Linus Torvalds razvil Linux kernel (računalnikovo češeriko, del, ki skrbi za stik med dušo in telesom, med mehkim in trdim, med programjem in strojno opremo). Kernel je bil zadnji kos sestavljanke, ki je GNU-ju na poti do povsem neodvisnega prostega sistema manjkal. Linux (ki je ime zgolj za jedro, kernel, uporablja pa se ga danes v večini alternativ zaprtim sistemom) sicer ni del projekta GNU, je pa z njim močno povezan, saj je bil že v osnovi izdan pod GPL-licenco, ki je plod projekta GNU in šele v povezavi s programjem GNU-ja tvori operacijski sistem. GNU projekt je namreč poleg izdelave neodvisnega operacijskega sistema in poleg svojih političnih ter družbenih implikacij znan predvsem po GPL-licenci. Gre za eno najbolj razširjenih licenc na področju odprtega programja, njena posebna značilnost pa je, da je *copyleft* (v opoziciji s *copyright*). To pomeni, da lahko kodo, ki je zaščitena po GPL-licenci, prosto redistribuiramo in spreminjamo, moramo pa novo kodo prav tako pustiti prosto dostopno (in ne zaprto) po isti licenci (nova koda ne sme biti *copyright*).

V tem se kaže tudi glavna razlika med prostim programjem, kot ga je uvedel projekt GNU, in odprto kodo. Pri odprti kodi gre za način programiranja, pri katerem je cilj čim bolj kvalitetna koda, kar zagotavlja že sam princip, da

lahko vsakdo posega vanjo, ni pa odprta koda že garant, da gre za prosto programje. Razlika je subtilna, vendar velika. Pokaže se npr. na primeru med znanimi GNU/Linux operacijskimi sistemi, ki so popularno znani kot Linuxi (»*Ej, un tip je gik, on fura Linuxe.*«), in Androidom (»*Ej, un tip je car, ker ima najnovejšega Androida na Galaxy XVII.*«). Android ni prost operacijski sistem, čeprav temelji na odprti kodi in uporablja Linux jedro (češeriko, kernel), ne uporablja pa GNU-ja. V Androidu, ki temelji na Apache licenci, Linux kernel deluje ločeno pod drugo licenco (GPL), saj sta ti dve licenci nezdružljivi. Ključna razlika je v tem, da je Apache licenca prepustna in ne *copyleft*. Kodo, ki je zaščitena z Apache licenco, lahko tako modificiramo in izdamo pod drugo licenco (tudi zaprtokodno). Poleg tega da je Google prvotno zadržal npr. kodo Androida 3.0, je Android neprost sistem tudi zato, ker običajno vsebuje neproste aplikacije (npr. Youtube, Googleove zemljevide), Googleovo trgovino za aplikacije (tudi neproste) in mnoge neproste knjižnice, ki sicer niso del sistema, vendar brez njih izgubi mnogo funkcionalnosti. Google tako podoba Androida

Pri odprti kodi gre za način programiranja, pri katerem je cilj čim bolj kvalitetna koda, kar zagotavlja že sam princip, da lahko vsakdo posega vanjo, ni pa odprta koda že garant, da gre za prosto programje. Razlika je subtilna, vendar velika. Pokaže se npr. na primeru med znanimi GNU/Linux operacijskimi sistemi, ki so popularno znani kot Linuxi (»Ej, un tip je gik, on fura Linuxe.«), in Androidom (»Ej, un tip je car, ker ima najnovejšega Androida na Galaxy XVII.«).

gradi na zmedo med odprto kodo in prostim programjem, čeprav ni zares prost sistem, postavlja pa ga v jasno opozicijo z glavnim tekmečem, Applom zelo restriktivnim iOS sistemom, čeprav gre v obeh primerih predvsem za dobiček. Google v Androidu večino dobička ustvari prek oglaševanja v zastoj aplikacijah (za razliko od Appli, ki večino dobička na ravni sistema ustvari s prodajo aplikacij), proizvajalci Android telefonov pa v sistem pogosto posežejo z neprostitimi dodatki. Pomemben Androidov obrat od prostega programja so tudi patentne vojne, te pomenijo popolno nasprotje GNU-jevski viziji, ki je absolutno proti patentiranju softverskih rešitev. Android izobraževanje je tako našega strica naučilo, da se včasih dobesedno izplača furat prosti ~~*cuba libre che guevara*~~ imidž, saj so tako proizvajalci kot kupci zadovoljni, kupčki pa rastejo.

Kot odziv na to, da Android ni grajen z mislijo na prostost, ampak predvsem razširjenost in dobiček, je nastal projekt Replicant, ki podobno kot GNU (*GNU's Not Unix*) temelji na opoziciji glede na uveljavljene distribucije Androida. Vse neproste dele (npr. aplikacije, knjižnice) skušajo napisati na novo, vendar stvar zaenkrat deluje samo na omejenem številu modelov, tako da je proces do pravega prostega Androida še zelo dolg. Stričev izobraževalni kolega, *true* anarhist, ima tako še dolgo pot do dokončnega formiranja.

Kdo je torej pravi stric iz ozadja te zgodbe? Očitno ne pametni mobilni telefon, ki smo ga v uvodu označili za strica (mislim, da trenutno pripravlja odprto pismo s protestom, da ni noben stric iz ozadja), ampak korporacije, kot so Google in proizvajalci Androidnih naprav, ki se skrivajo pod masko odprtokodnosti (ki ni nujno proste narave), čeprav so njihovi nameni (le kdo bi kaj takega predvidel?) povsem drugačni kot izvorni nameni odprte kode – prostost. Pri tem je očitno, zakaj se že ves čas govori o stricih tako v demokraciji kot v tem članku; v obeh primerih se skuša usmerjati javno mnenje, širiti svoj vpliv in se pri tem zakriti. In ne glede na to, če strici iz ozadja sploh ostajajo, sedaj tudi mobilni telefoni narodov že uradno sporočajo: »*Hočemo opravičilo, ker nismo strici iz ozadja.*« ∞

Open the crap, the access, the what?

Prenos informacij, uporaba jezika in politika s(r)anja

PIŠE **SAMI AL-DAGHISTANI**, ILUSTRACIJA **DALIBOR KAZIJA**

Knjiga lahko osmisli življenje ali pa ga pahne v pogubo. Ko je prebral knjigo, je menda spremenil svoje življenje na bolje, a se je vseeno vrgel skozi okno. Vkolikor knjiga bogati, potem proizvaja smisel in proizvaja ga prek zapisane besede. Branje omogoča vrsto besednih dejavnosti, določeno rabo jezika, fenomena, ki je človeku najbolj soroden. *Die Sprache ist das Haus des Seins*. Potemtakem rek »Beri knjigo, beri življenje« držali ali kakor piše Alberto Manguel: »*Branje knjige je lahko tudi metafora za branje življenja.*« Facebook, ostale šlamparije in totalnost podatkov

Civilizacija branja, civilizacija znanja? Kako se razume-mo? Kako smo razumljeni in kako smo razumeli? Splet in dostop informacij. Nedvoumno. Celo prenatrpane informacije, s katerimi se lahko napolni sleherna polica tridelne omare v spalnici. Splet, abstrakcija in nadzor. Zagotovo. V procesu razdajanja se zmeraj najde oprijem monitoringa, ki premeteno bdi nad funkcioniranjem sistema. Ta rov sistema pa je skrit pred uporabniki. Do njega se ne da priti. On pride do tebe. Potrka na vrata in te prime za vrat. *Smartphoni in portable gadgeti postajajo izredno osebni. Tako zelo osebni, da so povsem transparentni v svoji funkcionalnosti. Izkušnja novodobne tehnologije je ne-alienacija do/od naprave, ki pa je regulirana in nadzorovana prek nečloveške svetovne mreže.* Sistem preži. Tam ... zunaj je.

Julian Assange trdi, da je pripravljena vsa infrastruktura za totalitarizem spletnega omrežja. Razne državne agencije in privatne korporacije namreč lahko vskočijo v naše virtualno življenje in nadzorujejo naše ideje ter komunikacijo. Dejstvo, da imajo državne službe dostop do spletnih komunikacij, je problematično, saj pomeni direkten vpogled v zasebne prostore posameznic in posameznikov. To pa ni kaj dosti drugače od dejavnosti tajnih služb, prisluškovanj policije in podobnih državnih »varnostnih oprijemov«. Internetni totalitarizem se kaže v najčistejši luči demokracije kot svoboda do komunikacije, uporabe in delitev mnenja ter medsebojnega povezovanja in potemtakem igra določeno vlogo – vlogo Facebook (internetne) ideologije nadzorovanja pod pretvezo svobode oglaševanja osebnega življenja. Režimi, kakor sta v Saudski Arabiji, kjer deluje izredno močen državno-verski aparat nadzorovanja populacije, in Iranu – kjer vlada že nekaj let razvija svoje lastno domače spletno omrežje, s katerim bi lahko do neke mere nadomestila svetovni splet, in to zavoljo preprečevanja »pohujševanja iranske mladine z virusom, ki prihaja z Zahoda« – delujejo nasilno in povsem eksplisitno, saj onemogočajo virtualne sprehode po prepovedanih vsebinah in preprečujejo posameznikom vznik raznovrstnih grupacij in dejavnosti. A to nas ne sme zaslepiti. Tako imenovane »demokratske države« (države, kjer naj bi bila demokracija kot oblika politične oblasti glavno vodilo) pod pretvezo višjih ciljev in plemenitih dejanj (politično nabijanje zahodnih vlad množicam o potrebi po reševanju stanja iz krize, ki se odraža prek zategovanja socialne države v obliki privlačnih floskul) izrabljajo obliko demokracije za raznovrstne politične in ekonomske namene. Tam, kjer je totalitarizem neizprosno, nečloveški in nadvse krut, prav tam je popačena oblika tega, kar imenujemo dan današnji demokracija, subtilno perverzna in nevarno uničujoča. Alternativa *mainstream* spletu je torej nekaj podobnega, kar ustvarja prav iranski režim – avtonomna, samostalna spletna mreža, neodvisna od ostalih spletnih agencij. Avtonomna celo od samega državnega sistema, da se razumemo. (?)

Dostop do informacij in egiptovski boj za državno besedo

Google, Twitter, FB in mnoge ostale spletne aplikacije ter brskalniki povzročajo nemalo vzklikov na strani njihovih privržencev, rušijo obstoječ način komuniciranja in na novo osmišljajo naravo komunikacij med posamezniki in družbo. Eden izmed mejnikov podpore spletnim medijem je bila tako imenovana »arabska pomlad« (izredno kontroverzen, dvoumen! pojem, ki predpostavlja naslednje: 1. kot da je celoten arabski narod monofluiden in monokulturen, 2. kot da so do nedavnega arabski narodi spali, tj. bili v stanju politične, ekonomske in predvsem socialne otopenosti, 3. nakazovanje, da so upori v arabskem svetu dokončen proces revolucije, ki se je že zgodil, itd.), spletni mediji pa so na ulice pognali na stotine vladnih protestnikov. FB, Twitter, Al Jazeera in ostali mediji so brez dvoma odigrali določeno vlogo v prenosu dogodkov in informacij. Predvsem Al Jazeera Arabic je tisti medij, ki je bil dan in noč prisoten na Tahrirju in v živo prenašal dogajanje s trga. A že kratka analiza dogajanja in uporabe medijev sporoča, da navkljub mobilizaciji in obveščanju pre-

bivalstva, ki so ju spletni mediji v Egiptu med upori leta 2011 povzročili, le-tem ne gre pripisovati prevelike vloge. Glavni momentum v Kairu je bil namreč dosežen ravno takrat, ko je režim celoten splet v državi izključil. Prav manko spleta je dokončno mobiliziral ljudstvo na ulice, na Tahrir, na usodno pot rušitve režima. Moč leži v ljudstvu, splet je lahko le postranski produkt aktivizma. To, da egiptovska mladina uporablja Facebook, ker želi biti podobna vrstnikom z Zahoda, in da hrepeni po idealih, ki jih živimo v čudoviti Evropi in ZDA, je falsificiranje egiptovske revolucije, ki se jo skuša prikazati kot upor *middle classa*. *Ljudje živijo z 2 \$ na dan. Lačni so. Dol jim visi za malomeščanske šminke, silikone in popevke tedna.*

Leto in nekaj po egiptovski »revoluciji« se lahko osvobodimo metaforike. Voli svojega voditelja in poplačan boš za svoj aktivni angažma. Muslimanska bratovščina je v Egiptu po padcu Mubaraka postala dostopna vsem državljanom. Prilezla je iz podzemnih rogov in ugledala nebo. Po neuradnih podatkih naj bi dobivala več kot 50-% podporo med Egipčani po državi. Ko sem se med upori pomladi leta 2011 z vsem začudenjem nad hkratno nevarnostjo in neposrednostjo življenja potikal po egiptovskem dvajsetmilijonskem mestu, se nisem mogel upreti misli, da je zdaj resnično prišel čas bratovščine. Tu so. Politično pripravljeni. Socialno angažirani, islamsko obarvani, ki bodo zagotovili tako enim kakor drugim. Žal, morda prihodnjič. Akademik, politični aktivist, dolgoletni prebivalec Kaira in človek, ki je sodno preganjal Gi-ja teksaškega Walkerja Busha, Ian Douglas, pravi, da v boju za legitimnost nikdar ne zmagas, dokler ne prepričaš svojega nasprotnika ... Mursi skuša prepričati, saj se je po kvazidiplomatski spravi v Gazi postavil po robu pravnemu sistemu v Egiptu, in to s podporo vojske. Zdi se, kot da želi Ustavo napisati sam. Imenoval se je za novega faraona. Egipt je ekonomsko oslabiljen in si ne more privoščiti političnega nelagodja, a prav to se dogaja, saj se Mursi očitno čuti dovolj močnega, da se spravi nad interne zajedavce in združenja. Vlada sporoča. Povsem iskreno. Nedvoumno. Ljudstvo je razdeljeno. Bratovščina in salafisti so za. *Četudi so vsak petek lanskega leta na Tahrirju bobnali za svobodo, revolucijo in prihodnost ...* Vrhovno sodišče v Kairu je odločilo odlok na Ustavo. Parlament je odločil, da bo o tem glasovalo ljudstvo. Referendum bo. Ljudstvo, ki nosi breme 35-% nepismenosti, bo odločalo o svoji usodi. Na podlagi česa? Dostopnosti do informacij? Da, seveda, ljudje bodo začeli vneto prebirati ... Preži nevarnost impoziranja Ustave enega človeka. Začasna diktatura vodi v permanentno diktaturo. Proti odloku strukture bo treba iti ... Proti ali z informacijami, Facebooki in ostalo nesnago ...**Razmerja med branjem in bralko/bralcem**

»Die ihn [sc. den Menschen] aufbrechenden Begriffe sind nur dann verstehbar, wenn sie nicht als Bedeutung von Beschaffenheiten und Ausstattungen eines Vorhandenen genommen werden, sondern als Anzeige dafür, dass das Verstehen erst den vulgären Auffassungen des Seienden sich entwenden und eigens sich in das Da-sein in ihm verwandeln muss.«

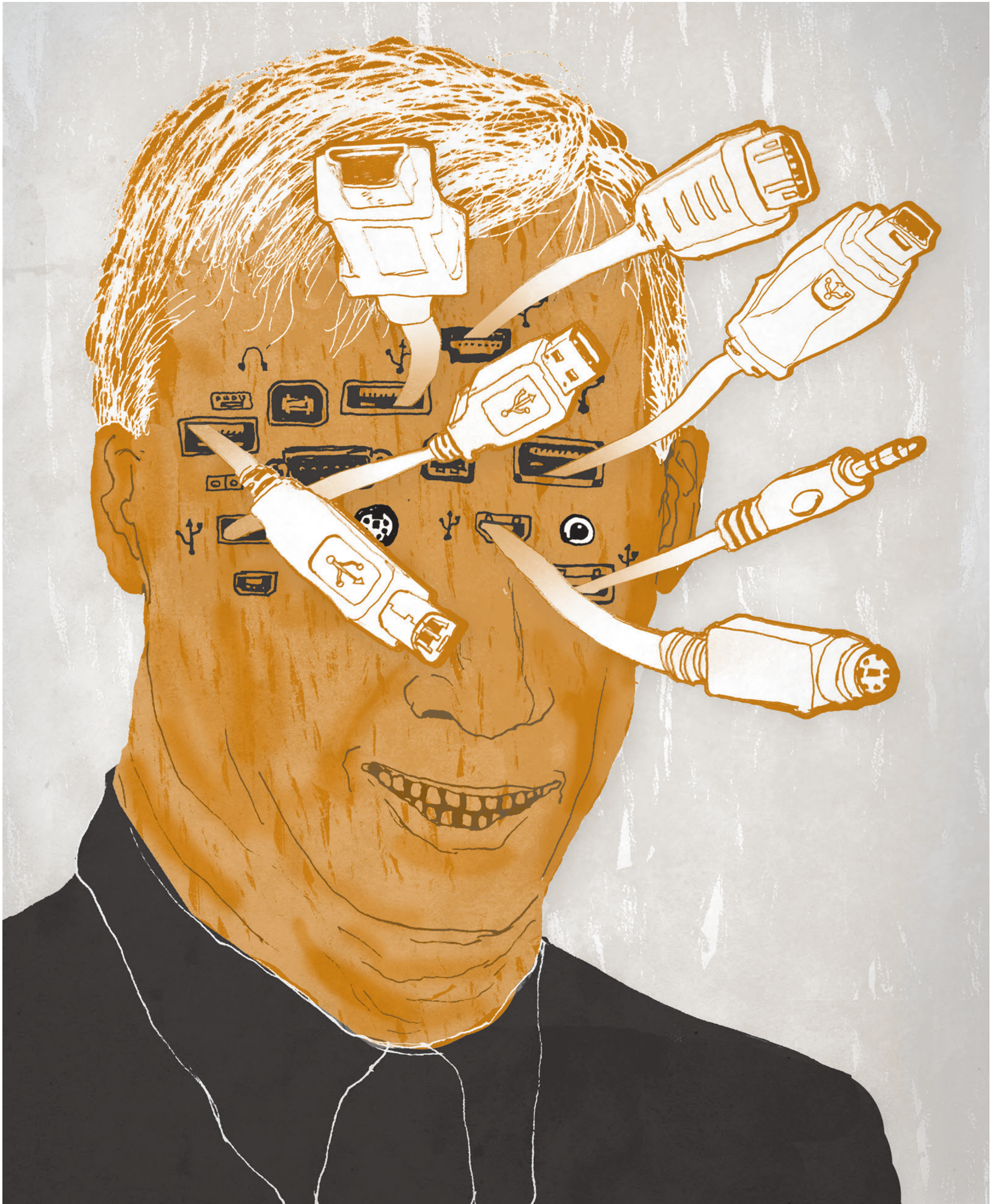
Hm Was sprichst du »alta«? Bist du bescheuert oder was!? Izrazi torej ne kažejo direktno na določen objekt, temveč se nahajajo v strukturi časa, za katero enostavno vemo, da obstaja – izrazi se nahajajo v eksistenci in prek nje. Jezik nam je torej blizu, zelo blizu, najbližje naši eksistenci, prek katere se izpovedujemo, dajemo, razdajamo, napajamo in zavajamo. Včasih ne zavajamo namerno, temveč nas jezik sam obvladuje, pa ne da se to zgodi tako pogosto na politični ravni? Uporaba jezika. Eksplikacija misli. Namera subjekta. Tarča objekta. Prenos laži. Medijsko obarvana objektivnost znanstvene snovi. Padec integritete. Upor ljudi.

Včasih jezik zavaja torej nas in ne mi jezika. Ob tvorjenju stavkov in strukturiranju misli moramo biti namreč pozorni na jasnost sporočila. Ali pa pač ne. V tem primeru zadene-mo ob dvoumje v jeziku, ki kognitivne točke zapisane besede (ne)posrečeno popači in preusmeri. Na primer stavek »Zaradi nepredvidenih razlogov je združenje jasnovidcev odložilo nocojšnji sestanek.« lahko deluje kot resna zagata visoko kvalificiranih posameznikov z nadnaravnimi sposobnostmi ali pa kot lep primer jezikovne dvoumnosti. Dvoumje je kulturno bogastvo, možnost operiranja z jezikom na visoko frekvenčni ravni zapopadanja pojavnega sveta. Že, že, a včasih je na udaru človeško življenje – napis na vratih mesnice: »Jutri bom klal. Pravočasno se postavite v vrsto« :/ Menda eden od tako imenovanih aksiomov nevrolingvističnega programiranja (NLP) pravi naslednje: »*Pomen sporočil ni v tem, kaj smo želeli povedati, temveč v tem, kako jih drugi razumejo.*« **Open access – Palestina dostopna svetu**

Bravo! »Demokratske vlade predvidevajo, da ...« Bla bla bla ... Čemu ploskate, bôlan?! Palestina je namreč dobila svoje mesto v hiši *biti Združenih narodov* ... Zgodovinski trenutek za človeštvo, Palestino, svet. 140 držav je podprlo glasovanje in ploskalo (o *morebitni hinavščini držav, ki so se vzdržale glasovanja*, ne gre izgubljati besed, med drugimi je to tudi Slovenija). Zakaj že morajo Palestinci postati odvisniki ameriških dolarjev? Do zdaj so ZDA hlinile vlogo brokerja. A tega je zdaj konec. Pomoč ZDA Palestini je zmeraj obstajala, predvsem v obdobju 2007–2011, ki se je sprevrglo v politično delovanje kot način izvajanja pritiska, in z namenom nadzorovanja Palestinecev, da bi od tega imeli neposredno korist prav ZDA in Izrael. Palestinske oblasti so neposredna ovira na poti do nacionalne osvoboditve Palestine. Zdaj gre zares ...Palestina je spolzela korak nazaj v permanentno destrukcijo pred obličjem sveta. Pred-obličjem-sveta. In oni so ploskali ... Palestina je zgodovinski simbol potlačitve vseh (arabskih) narodov. Je transnacionalni simbol pojenjanja nekega ljudstva, s katerim trpimo vsi. Desetletja. Kmalu bo stoletje. In svet ploska. In se smehlja. S peteršiljem med zobmi. »*A UN decision to recognize Palestine as a nation creates an obstacle, granted a constitutional one, before a single bi-national nation. The decision also rules, 65 years after the UN resolution on Israel, that the land shall be divided: The Jewish nation gets 78% and the Arab nation gets 22%, roughly half of what it received in 1947. After six wars and two intifadas, that is an important victory for Zionism.*« — Gideon Levy. Temu ploskamo. A štekaš?

Struktura časa je položila dvoumje v samo osrčje mednarodne politične scene. 29. novembra 1947 so ZN glasovali za particiranje Palestine pri palestinskih in na pretežno evropsko-judovskih kolonizatorjih. Ta načrt je zagotovil eni tretjini prebivalstva (judom) 57 % zemlje, dvema tretjinama (Palestincem) pa 43 %. 30. novembra istega leta so kolonizatorji izvedli vojaški napad na Palestino in izgnali na tisoče ljudi. Svojo državo so povsem neoporečno razglasili 14. maja 1948. Načrt (ZN) je še predvideval, da 47 % nekdane palestinske države preplavi judovska država, medtem ko bi palestinski del vseboval le 1 % judovskega prebivalstva. Za ZN je judovska država pomenila mačo nacionalistično judovsko diskriminiranje Nejudov, etnično čiščenje ... Po izraelskemu zavajanju leta 1967 je ostalo le 22 % Palestine. Leta 1974 so ZN potrdili obstoj Palestinske osvobodilne organizacije (PLO) kot edinega legitimnega predstavnika Palestinecev. 29. novembra 2012 pa je generalna skupščina ZN glasovala za pridobitev statusa opazovalke. Ta glas je geografsko Palestino skrčil na 43 % zgodovinske Palestine in potrdil znižanje populacije z 12 na 2,4 milijone. Glas je *updejt* načrta 1947, ko so ZN judovskim kolonizatorjem zagotovili 85 % zemlje. Glas ZN je potrdil etnično čiščenje Palestink in Palestinecev. Temu ploskate ...Politično, informativno, grafično, številčno, črkovno, nacionalistično, ideološko, uradno, osebno, perverzno in latentno dvoumje, ki je dostopno vsem nam. Celemu svetu. In svet seveda navdušeno prikimava. Čemu informacije, če ni prebliska, čemu knjige, internet in vsa golazen človeške industrije, če se ne premakne? No, pa preberi še tale paragraf, ki ga je pred 14 leti zapisal pomemben mož: »*The disadvantages of declaring a state seem to me far to outweigh the advantages. Most important, a state declared on the autonomous territories would definitively divide the Palestinian population and its cause more or less forever. Residents of Jerusalem, now annexed by Israel, can play no part, nor be, in the state. An equally underserving fate awaits Palestinian citizens of Israel, who would also be excluded, as would Palestinians in the Diaspora, whose theoretical right of return would practically be annulled. Far from uniting Palestinians, therefore, the declaration of a Palestinian state would in fact divide them more than they have ever been before, rendering the notion of one Palestinian people more or less void. In whose interest is such a result? Certainly not the Palestinians.*« – Edward Said, 1998.

»Beri« dogodka, »beri« svet, »beri« sceno! Oziroma *Iqra! Iqra bismirabbika alladi halaqa ... halaqa insana min 'alaqa... iqra wa rabbuka akram ... alladi allama bil qalam ... 'allamal insana ma lam ya'lam (beri v imenu ... ki ustvarja človeka od strdka krvi ... ki ga je naučil pisati ... naučil tistega, česar ne ve ...). Jah, navsezadnje pa bo le treba »brati«, pa četudi za ceno življenja ... ∞*

Rdeča Ostriga

Klubska scena, deveti del

PIŠE **DANIEL SHEPPARD**, FOTOGRAFIJA **ANDREJ LAMUT**

Oditi iz Škofje Loke je težje kot pa vanjo priti. To ni misel zafrustrirane najstniške duše, ki ujeta v njej premajhnem napol mestnem, napol vaškem naselju sanjari o odhodu v širni svet, niti ni ljubezenska izpoved zaprisežene mestne srajce pomirjujočemu odzvenu tlakovcev ozkih škofjeloških ulic pod petami. Gre za preprosto opažanje neavtomobiliziranca, ki bi na sončno sobotno popoldne rad naredil kratek skok iz Ljubljane v Škofjo Loko, zvečer malo zažural in se ponoči enkrat zavlekel na bus domov. Ne ne, javni prevozi se od oka zaključijo nekje ob padcu mraka. Bemtiš.

Pa dobro, nismo tu za bentenje o vseslovenskem manku razumevanja med žurersko in javnopravno populacijo. Se je našel avto, se je šlo. Kake pol ure cijazenja po lokalnih cestah in si tam. Na levo je avtobusna postaja in osrednji trg, na desno, malo gor v hrib in za nekimi bajtami, je Rdeča Ostriga, tokratna tarča Tribune miniserije o mladinskih kulturnih centrih. Škofjeloške ulice so na lep sončen dan okoli šestih popoldne nerazumljivo zapuščene, vse dokler se ne razprejo duri glavne cerkve in na plano izbljuvajo vernike. Maša, valda, vzvišeno prikimamo ponosni ateisti, nevedoč, da se bomo tisti večer maše udeležili tudi mi.

»Jaz dojemam to kot neke vrste obletno mašo v fotrovem stilu,« mi kasneje dogodek In Memoriam prof. Peter Hafner, ki je letos potekal četrto leto, namreč obrazloži Tine Hafner, programski vodja Rdeče Ostrige in sin preminulega profesorja matematike in aktivista. V dvorani se je po zadnjem koncertu večera, za mešalko poskakujoče-plešočem Helahirnu, pričel afterparty, midva pa sediva v temnem kotu letnega vrta, kamor se lahko natrpa kakih 500 ljudi »ali še več, če so čisto stisnjeni. Na otvoritvi letos, na Klemnu Klemnu, smo hoteli delati na vrtu, pa je potem padal dež in smo delali v dvorani. Prodali smo čez 300 kart, ampak niso vsi prišli v dvorano. Vanjo se lahko zgužva 200, 250 ljudi, ampak res ne moreš dihat.«

Nocoj ni te skrbi. Dvorana se je še najbolj napolnila ob Moveknnowledgement, preostali štirje nastopajoči drugega večera dvodnevnega dogodka pa so bolj ali manj samevali. »V določeni meri me je razočaralo, vsaj s strani starejše populacije. Prvič je bilo ful starejših, potem pa vsako leto manj. Danes jih je nekaj prišlo. Pri neki srednji generaciji, med 25 in 35 let, se zadeva na primer prijema, drugače pa se mi zdi, da vseeno dobiva na imenu tudi širše, zunaj Loke. Jaz tudi upam, da bo vsako leto več ljudi to prepoznalo ne le kot samo nek žur, ampak kot nekako tako srečanje. Tudi včeraj se je srečalo dosti bivših fotrovih dijakov in sodelavcev, ampak si vedno želiš, da bi jih bilo več. Včeraj mi je bilo tudi ful bolj všeč, da so ljudje podpirali vse bende.«

Lokal Pri Rdeči Ostrigi, kot je uradno ime bivše vojašnice, ki jo je občina leta 1995 dala v upravljanje Klubu škofjeloških študentov, je bil ob pričetku precej manjši. »V bistvu je bila ena manjša sobica, ki se jo je uporabljalo za druženje, za kakšen minižur. Z leti se je podrla kakšna stena, naenkrat je nastala tudi nova sekcija Ostriga – no, saj se ji je že na začetku reklo Ostriga – leta 2000 ali pa 1999 je bil pa ustanovljen Zavod O, da se da to v neko drugačno, samosvojo obliko organiziranja. Znotraj zavoda je kasneje nastal tudi Multimedijski center Pulsar, ki zdaj deluje na Mestnem trgu, vzporedno z Ostrigo pa je takrat nastajal tudi Atelje CLOBB, ki se je, kot je meni znano, začel razvijati tako, da je pripravljaj scenografijo za večere v Ostrigi.«

Predstavljaš si, to je čisto ista scena, kot če se ti na Metelkovi pojavijo Kingstoni. Mi bi lahko tukaj obračali denar, če bi rekli, boli nas kurac za Ostrigo kot institucijo. A mislim, da se je vredno boriti. Če ne bomo preživel, bomo pa vsaj umrli s stilom.«

Danes Ostriga zajema notranjo dvorano s šankom, moški čučevac, ženski baje na školjko in letni vrt omenjenih kapacitet, obiskovalcu nevidni pa so še pisarna Zavoda O, bekstejdž in WC za zaposlene, vsebnost školjk neznana. Notranjost je lepo urejena, seveda v rdeči barvi, zunanje stene vrta pa krasijo nagrafitirani Snorkci, ki delujejo precej bolj PG-18, kot jih pomnim iz otroštva, a so seveda še vedno cortkani, iii. Ena stran letnega vrta je urejena v terasice, za skupni učinek nekakšnega križanca amfiteatra in nasada trte, le da se tu vino precej laže konzumira kot pa prideluje. Na zunanjem šanku pod nama se peče odličen pomfri, pogled pa razkrije tudi zavrženo WC školjko – morda ravno tisto, ki je izginila iz moškega WC-ja, le da sedaj iz nje dehtijo rože, ne drek. Veteranu Metelkove primerjava med Galo Halo in Rdečo Ostrigo ne more uiti.

»Začetniki, ki so to furali, niso bili klasični študentje – gremo delat Pera Lovšina pa tako naprej, ampak Ano Pupe-dan, Marka Breclja, Janija Kovačiča. Jani Kovačič je bil celo prvi koncert tule, se mi zdi. Legendarna štorija, ko je zamutil in je prišel en dan prezgodaj, a se je vseeno napolnilo, ker

je folk klical naokoli, kao 'Jani je tukaj',« pravi Tine. »Z Metelkove se je prinašalo vplive, potem pa se je prenašalo na naslednje generacije. Tudi jaz sem, še preden sem prišel sem, Ostrigo dojemal kot nek tak metelkovski prostor, ki lahko ponudi nekaj, česar v radiju 24 kilometrov, recimo do Ljubljane, ne dobiš.«

Ostriga je bil vedno ta metelkovski princip, vedno je bilo nekako tako, 'Bo že, bomo že, jebeš to. Se bo že zrihtalo sčasoma, saj če ne zrihtamo pa ne težijo ...' in tako naprej. Do pred dveh let smo bili brez uporabnega dovoljenja. Potem smo pa 2010 imeli napad inšpekcij, mislim, da je bilo dva meseca kasneje na Metelkovi isto tako. Deset policajev, vsi možni inšpektorji na kupu.

Legalizacije se je Ostriga uspešno branila do pred dvema letoma. »Če grem nazaj – zelo je zmotno enačiti Klub škofjeloških študentov in Ostrigo. Saj sodelujemo in nas tudi podpirajo, ampak nekako sta to, vsaj v zadnjih dveh letih, ločeni entiteti. Ostriga je imela vedno metelkovski princip, vedno je bilo nekako tako: 'Bo že, bomo že, jebeš to. Se bo že zrihtalo sčasoma, saj če ne zrihtamo, pa ne težijo ...' in tako naprej. Do pred dvema letoma smo bili brez uporabnega dovoljenja. Potem smo imeli pa leta 2010 napad inšpekcij, mislim, da je bilo dva meseca kasneje na Metelkovi isto tako. Deset policajev, vsi možni inšpektorji na kupu. Takrat je bil to tak pritisk, da smo se potem legalizirali, kar je pa ful slabo. Če mene vprašaš, bi bil raje brez teh dovoljenj, čisto samo zaradi tega, ker če preračunaš, na koncu plačaš kršenje javnega reda in miru, morebiti še kakšno kazen in je to to. Tako pa, vsaj jaz imam take izkušnje, odkar smo legalni, inšpektorji težijo za vsak drek. Čisto en tak banalen primer: imeli smo večer s prostim vstopom, pridejo inšpektorji, težijo, zakaj tam pri vhodu piše VSTOPNINA. Pa mi pravimo: »Ne pobiramo, saj piše na plakatih.« »Ja, piše na plakatih VSTOP PROST, tukaj notri piše pa na vratih VSTOPNINA.« To je samo tako označen prostor za takrat, ko SE pobira vstopnina. Cel problem je nastal zaradi tega. Če pa ne bi imeli napisano VSTOPNINA, bi se pa vtaknili, kaj je to nek neoznačen prostor.

Kakršna je situacija trenutno, kakršna je podpora obiskovalcev, tebe varnostnik stane. Praktično daš velikokrat za varnostnika dvakrat več kot za bend. Denar nam tako stalno polzi iz rok, če pa enkrat ne bi imeli varnostnika, bomo pa pač fasali dva jurja. A imamo odgovorno osebo, Zavod O, težko se gremo nekaj takega. Kje drugje, kjer ni odgovornih oseb oz. ni pravne osebe, se lahko malo zajebavaš oziroma furaš skvot princip, tukaj se pa mi lahko delamo budale, ampak na koncu bo ... Tako da ne vem, meni osebno je ta legalizacija prinesla več slabega kot dobrega. Sicer OK, zdaj nam policija ne teži, a kar je kakšnih inšpekcij, so pa pač malo sitne.«

Podjebavanje s strani oblasti je že znana stalnica tovrstnih prostorov, še zlasti v luči tega, da so Ostrigo lokalni veljaki do pred par leti nazaj pojmovali bolj kot obredni oltar satanistov. »Dobro, malo bom pretiraval, če bom rekel satanisti, ampak tako – pijanci, levičarji, narkomani. Zdaj se je izboljšalo, za kakšno občinsko prireditev tudi posodimo ozvočenje in tehnike. Sodelujemo. Od nekaj let nazaj tudi nekaj malega finančnega prispevajo, sicer ni veliko, ampak je.« Sprememba odnosa, morda presenetljivo, ni bila posledica legalizacije prostora. »Prišlo je do nekega premika, tudi do pritiska z naše strani na občini, da čisto brez podpore se težko gremo. Kar se tiče mestne oblasti, se je precej izboljšalo. Kar se pa lokalcev tiče, kaj jaz vem. Meni se zdi, da je problem, da je Loka tako – malo večja vas. Prej bomo morali tak dogodek, kot je danes, delati desetkrat, pa da bo desetkrat poln, pa da bodo prišli ljudje iz cele Slovenije, potem bo šele prišla Škofja Loka. Saj imamo nekaj stalne publike, nas podpirajo, ampak tako ... Saj potem smo v bistvu že v širšem problemu mlajših generacij. Za starejše generacije smo itak katastrofa. Če bo občina delala isto prireditev kot mi, bo tam veliko folka, tukaj pa ne. Tukaj smo po moje še vedno stigmatizirani, kar se starejših tiče.«

Kljub stigmatizaciji se na Ostrigini spletni strani bohotijo logotipi tako uglednih lokalnih podjetij, kot sta Loka kava

in Gorenjski glas, vendar gre po Tinetovih besedah bolj za ostanke izpred mnogih let. Finančno skuša Ostriga biti samozadostna, četudi ji ne uspeva povsem. »Malo smo zagnali paniko nekje na začetku leta 2010, ko se je ugotovil enormen minus. Nekdo se je takrat končno lotil financ, kot se zagre, pregledal – in je bila katastrofa. Od takrat naprej poskušamo iz vstopnine pokriti bende, iz šanka pa delavce, tehnike, varnostnike itd. Kar se drugih finančnih virov tiče, nekaj malega da občina, nekaj malega KŠŠ. Potem pa razni razpisi – Urad za mladino, Evropska prostovoljna služba, Ministrstvo za kulturo itd.«

Pogled po dvorani ob zenitu obiskanosti pokaže zastopnost večine starostnih skupin, vendar gre to verjetno pripisati predvsem naravi dogodka. Ostriga se sicer trudi skrbeti za raznovrstne okuse in interese. V izogib prekrivanju dogodkov in medsebojnemu odžiranju obiskovalcev se programsko usklajuje tudi s kranjskim Trainstation Squotom, pazi pa tudi na dogajanje v Ljubljani. »Tudi če pomagam kakemu bendu s povezavami po samoniklih prizoriščih, se vedno poskušamo nekako tako zmeniti, da če je koncert tukaj, je potem naslednji dan v Celju ali Mariboru ali Kopru. Ni fajn, če je v Ljubljani, ker pobere preveč publike. Verjetno tam odžre manj publike, a tu se to precej pozna.«

Na programu se znajdejo seveda predvsem koncerti, od pričakovanih kitarskih izpeljank do presenetljivo pestre elektronske ponudbe in jazza, najde se tudi cikel večerov nekonvencionalne glasbe ZaGvišnGodba, ne manjkajo pa niti projekcije filmov, razstave, okrogle mize in potopisna predavanja. Kultura v vseh možnih oblikah, skratka.

»Poskušamo se držati nekega nivoja. Saj je tudi kak tak splošen žur za rajo, v tem ne vidim nič slabega. En čas sem jaz tudi Metelkovo zelo idealiziral, ampak zdaj vidim, da to, kar smo jaz in drugi dojemali kot komercialno, delajo tudi Gromka in Gala Hala. Neke nenapisane smernice sicer imamo. Da poskušamo ponuditi čim več zanimivega, tudi kaj, česar niti v Ljubljani ni bilo, kar prvič v Slovenijo pripeljemo, so pa seveda omejitve. To ni plac, kjer bo igrala Big Foot Mama. Najbolj mainstream, kar se gremo, je bilo recimo brucovanje z Elvisom Jacksonom. Tak, bom rekel, v redu mainstream, ki še vedno izhaja iz alternativnega sveta.

Jaz imam zadnje cajte ful nekih notranjih bojev. A je bilo prav, recimo, da smo začeli elektroniko delati? Seveda gre za žanr kot žanr, tudi znotraj elektronike se najde ful hudih stvari. So pa ljudje tukaj tudi tako zaprti, da grejo potem raje na koncert tja v Loški pub, ker so 'tam vsaj zvesti kitaram, kurac gleda Ostrigo.' Iste borbe so tudi s tem, a delat neka mainstream imena, ki bi sicer lahko napolnila ta vrt, ampak na koncu bomo pa, vsaj jaz imam tako videnje, izgubili kredibilnost še pri tistih, ki nas podpirajo.

Moto mojega delovanja zadnjih nekaj let tukaj je nekako: mi smo tukaj, da vzgajamo, ne pa da se prilagajamo. Ker če se gremo prilagajat, je to nivo večine javnih zavodov, MKC-jev. Izgubi identiteto. Predstavljaš si, to je čisto ista scena, kot če se ti na Metelkovi pojavijo Kingstoni. Mi bi lahko tukaj obračali denar, če bi rekli, boli nas kurac za Ostrigo kot institucijo. A mislim, da se je vredno boriti. Če ne bomo preživel, bomo pa vsaj umrli s stilom.«

Čeprav se ostrigovci zdaj že nekaj časa ne ukvarjajo z aktivističnimi akcijami, pa se na programu znajde tudi politična kultura kot razkrije brskanja po arhivih dogodkov. Leta 2007 so se v Ostrigi v sklopu predvolilne kampanje tako recimo oglasili predsedniški kandidati. Trenutni programski vodja je sicer odločno proti ponovitvi česa takega. »Že tako zasedajo medije, zakaj bi še tu potrošil večer za to. Saj verjetno bi bilo ljudi, a se mi zdi, da tukaj politično nima kaj početi. Butasto se mi zdi.«

Noč se, vsaj za nas, počasi zaključuje. Čas je, da spokamo svoje riti nazaj v avto in odidemo iz Škofje Loke, v kateri smo se tekom večera kaj hitro udomačili, tudi zavoljo prijaznosti Ostriginega osebja. Je pa zanimivo, da iz Ostrige ne odhajam z občutkom, da sem bil v MKC-ju, kot jih poznamo drugod, temveč v pravem pravcatem klubu, tako zaradi vzdušja kot tudi zaradi bolj razvedrilno usmerjenega poslanstva. Ali je to dobro ali ne, naj presodi vsak sam.

Aja, še to, seveda – od kod sploh ime? »Najbolj pogosta zgodba je, da gre za zajebancijo na Blue Oyster Bar, ampak ne vem, zakaj rdeča. Čeprav če se pravilno spomnim, kdo je bil od začetka tu, potem mi je dosti jasno, zakaj rdeča,« se za konec namuzne Tine. ∞

Zasnitek: Odprte finance akademskega (e-)papirja

PIŠETA **DAVID POTOČNIK, GORAN BEČIREVIČ**

»*A library's function is to give the public in the quickest and cheapest way information, inspiration, and recreation. If a better way than the book can be found, we should use it.*«
Melvil Dewey (1851–1931), ameriški bibliotekarski pionir, izumitelj Deweyeve decimalne klasifikacije

»Skupni projekt obeh ministrstev želi razširiti tudi bralno kulturo, da ne bo kultura računalnika ogrožala kulture knjige.«
Milan Zver, Minister za šolstvo in šport (2006)

Delovna teza:

S prehodom na e-založništvo v veliki meri zmanjšamo stroške objave in izdaje ter lahko omogočimo prost dostop do javno financiranih akademskih izdaj. Javna sredstva so hvalevreden in dolgo vzpostavljen slovenski kulturni institut ter krijejo večino – če ne včasih kar vseh – stroškov priprave akademskih izdaj. Cena zasebnega izvoda v knjigarni pa, bolj ali manj, le strošek tiska in distribucije.

Zakaj se akademske založbe še vedno oklepajo papirja?
Predlagamo: Javno financiranje naj zahteva javno izdajo: elektronsko knjigo. Papirna knjiga s povezanimi stroški reprodukcije naj obstane kot zasebno plačano luksuzno blago, druga možna izbira.

#navigacija

Prispevek je skica pregleda situacije & akcijskega načrta s povabilom k sodelovanju.
Razširjen-odprt-javno nastajajoč prispevek: http://text.totalism.org/

#openjournalism #openfinance ODPRT RECEPT: RAZISKOVANJE

Protokol:

Preveri javno razpoložljive podatke o založbah: pregled financiranja: [supervizor.kpk-rs.si/](#), ocena obsega dejavnosti: COBISS, spletne strani založbe. Pozovi k javni objavi finančne strukture projektov (mejl, klic, obisk; kot odgovorni v založbi: poskus odgovora). Pozovi k javni objavi e-izdaj. [knowyourmeme.com/memes/PROFIT!](#)

Naključno smo začeli s Studia Humanitatis. Verzija spodnjih vprašanj je bila poslana v obliki dopisa, kot raziskava v okviru kulturne redakcije Radia Študent. Brez odgovora. »Delam na novinarski raziskavi finančnih struktur javno financirane-ga znanstvenega tiska pri nas v luči možnosti elektronskega založništva in dostopnosti teh publikacij v digitalni obliki na spletu. Zanimajo me odgovori na naslednja vprašanja: Ali so podatki finančne konstrukcije pri izdajah posameznih knjig (koliko denarja, od kod, honorarji, kolikšen izkupiček od prodaje?) s strani vaše založbe javno dostopni? Lahko delite čim več teh podatkov po projektih iz zadnjih nekaj let delovanja? Kakšni sta organizacijska oblika in lastniška struktura vaše založbe? Ali je založba profitna ali neprofitna? Kakšno je povprečno razmerje med stroškom tiska in izkupičkom prodaje knjige? Koliko na izvod ostane po stroških tiska in distribucije papirnega izvoda? Kakšni so (s stani ministrstev, Javne agencije za knjigo RS ipd.) pogoji za javno financiranja izdaje – so tu všteti tudi rezultati prodaje izdelkov? Kako so izdaje vaše založbe odvisne od prodaje? Kako urejate prenos avtorskih pravic (tudi prevodov itn.)? Lahko delite vzorec tipične avtorske pogodbe? Lahko naštejete razloge, zaradi katerih vaše izdaje niso dostopne tudi v digitalni obliki prek spleta?

SITUACIJA: DELNA SLIKA

Od kod pride denar? Kam gre? Pride predvsem od Javne agencije za knjigo (JAK). Seznam za obdobje: december 2011–december 2012 (izbor) <http://supervizor.kpk-rs.si/organ/16527/>

Študentska založba 396.858,08
MK založba, d. d. 274.257,88
CZ–Z, d. o. o. [cankarjeva založba – založništvo] 180.000,00
kulturno-umetniško društvo Apokalipsa 117.000,00
Založba Sanje, d. o. o. 104.422,96
društvo Slovenska matica 90.000,00
Založba Krtina, Ljubljana 90.000,00
Založba Sophia 79.000,00
Društvo za teoretsko psihoanalizo Ljubljana 78.000,00
Studia humanitatis, Ljubljana 65.000,00
Založba cf. 60.000,00
Franc-franc, d. o. o. 51.500,00
Aristej, d. o. o. 50.000,00
Maska Ljubljana 47.000,00 ...

#case #hipoteza

Založba Krtina
~4,5 izdaj letno (Vir: katalog).
Javnega denarja ~ 90.000 € leto (Vir: Supervizor).
Na izdajo torej 20.000 € minus operativni stroški založbe?

#tisk #keš

Za vzorčno knjigo: ~300 strani, 15 €, naklada 1000 izvodov: za 10 kos ~ 30 €/kos; za 1000 kos ~ 20 €/kos.
Cena izvoda torej pokriva tisk?
(Vira: [demago.si](#), [arma-tisk.si](#))

#case #openfinance #keš #fail

Korespondenca na mailing listi MSU: s prof. Rajkom Muršičem ter prof. Jako Repičem (oba kulturna antropologija, FF).
RM: »... prej pa sem sprva kot urednik Zupaničeve knjižnice, kasneje kot predstojnik oddelka spremljal izdaje ... Tipičen primer je naslednja konstrukcija (gre za eno izmed knjig ... iz leta 2008):

+ 2.226,78 € (razpis ARRS) + 2.000,00 € (razpis ZIFF) = (+ 4.226,78 €) – 3.200,00 € (tisk) – 1.620,00 € (priprava za tisk) – 552,71 € (uredniško delo) – 1.555,65 € (lektoriranje) – 500,00 € (poštšina) = 3.201,58 € na plečih oddelka.«
(> 50 % s papirjem povezanih stroškov.)

D: »Če bi se torej v navedenem primeru ... knjigo izdalo samo v elektronski obliki, sledi, da od subvencije ostane 498,42 € ?«
JR: »Ni tako enostavno. Sredstva Ziff so namenska za tisk, ARRS oz. JAK znanstveni tisk pa je zelo nezanesljiv vir in ga je kronično premalo.«
RM: »Izdaje, ki jih poznam, kljub javnim subvencijam v glavnem niso profitabilne ... Vedno smo jih morali podpreti še z lastnim vložkom »hiše«. Niti prodaja niti subvencije jih niso pokrile.«

#openfinance #case

Tribuna (vir: Jurij Smrke, urednik)

Po številki (mesečno):
~2–3 k €: tisk (5000 izvodov, 32 strani, odvisno od števila barv)
~1,5 k €: uredništvo (5 glav)
~1–1,5 k €: pisci + ilustratorji
~500 €: distribucija (»od beznic do NUK-a, nekje 300 točk po Sloveniji, tudi fluidne lokacije, odvisno od dogajanja«)
Tiska: Ednas print. Distribucija: »Pol zmenjena z DPG, pol je partizanska (folk pride iskat in pelje v svoja sela al pa damo na avtobus), pol je pa po pošti.«
Total: ~5–6 k €. Tisk in distribucija ~ 50 % stroškov.
Od letnega budgeta (~65 k€) prispeva ŠOU ~55 k€, ostalo iz razpisov.

#case

»Ko si želim od tebe sposoditi Ano Karenino, kako mi jo boš posodil, če imaš elektronsko knjigo? Mi boš posodil svoj bralnik? Boš imel dodaten bralnik, da mi ga posodiš?« (po spominu) + Miha.Kovač: Trenutni direktor Cankarjeve založbe, bivši direktor MK. Prof. na bibliotekarstvu, FF. Slovenski strokovnjak za e-literaturo. Vidi jo izključno skozi ohranitev obstoječega založniškega aparata. Romantika knjig? Založniške hiše so podjetja in operirajo po logiki lastnega prosperiranja. Definitivno se ne vzamejo iz enačbe in trenutno kurijo samoohranitveni adrenalin.

2011, »Založniki za plačevanje uporabnine e-gradiva«
<http://www.delo.si/clanek/153523>
+ Igor.Lukšič: »Minister za šolstvo Igor Lukšič dogajanje komentira: »Gre za kampanjo založnikov, ki je usmerjena v to, da bi povečali profit. Pritiskajo, da bi od države ali od staršev na račun učencev dobili od 20 do 40 milijonov evrov dodatnih sredstev ... Vendar bo treba na ministrstvu pridobiti koruptivno ekipo, ki bo temu ustregla.«
MK: »To bo uničilo učbeniški trg in ogrozilo profesionalno produkcijo učbenikov, založniki bomo morali tudi razmisliti, kaj narediti z zaposlenimi, saj ti kmalu ne bodo več imeli kaj delati.«

#case

Prigoda: @Slovenska matica

Pred kratkim naletiva na tajnika in glavnega urednika, g. Draga Jančarja. Predlagava, da bi lahko založbi pomagala z digitalizacijo. Založba nima denarja. Toda naredila bi zastoj! Žal, tudi časa manjka. Naredila bi brez njihove pomoči, potrebujeva le podpisi! »Še vedno zaslužiimo kar nekaj denarja s knjigami ...« (po spominu)

Lahko je še huje: Elsevier & co, industrija akademskega založništva. To je druga zgodba.

#projekt #nepokorščina #DIY #zakonodaja

Mlajše generacije se ekstenzivno poslužujejo piratskih vsebin. Spreminjanje javne podobe piratstva.
+ Lawrence.Lessig: »Avtorske pravice/Copyright imajo pomembno družbeno vlogo, toda ne smemo se sprijazniti s tem, da vzgajamo generacijo kriminalcev po sistemu, ki je mnogo starejši od nje.«

#kul #univerza #open •MIT

»MIT OpenCourseWare is seen as being consistent with MIT's mission (to advance knowledge and educate students in science, technology, and other areas of scholarship that will best serve the nation and the world in the 21st century) and is true to MIT's values of excellence, innovation, and leadership ... annual cost ... is about \$3.5 million per year.«

POSEG V SITUACIJO: DELOVNI NAČRT

#finance #politika #zakonodaja

Prizadevanja za sprememba politike financiranja založništva. Analiza, formacija predloga.

#epub #openfinance #hipoteza #trg

Spremembe v kotaciji sistemskih institucij.
(–) knjigarne (~1/3 marže za distribucijo),
Najbrž pomeni zaprtje večine tradicionalnih, nediferenciranih knjigarn.
(–) logistika – pošta itn. itn.,
(–) tiskarne (~2/3 cene izvoda knjige),
Tiskarne na procesirana mrtva drevesa že 20 let izgubljajo svojo pozicijo.
(–) večja založniška profitna podjetja,
(?) založniški odbori, uredniki, honorarci,
(+) industrija, trgovina e-bralnikov,
(+) javnost!

#projekt #cc #univerza #licence

Prenos avtorskih pravic iz zasebne lasti v javno dobro. Identifikacija ključne literature. Izhajanje iz potreb, predvsem na fakultetah.
Promocija CC (»Ustvarjalna gmajna«) in drugih prostih licenc. Kdo si sploh lasti avtorske pravice za dana dela – založbe? Avtorji? AP prehajajo na dediče (npr. prevodi klasikov). Kako priti v stik z njimi?
Kaj lastniki pravic želijo za predajo licence v CC? Če denar – koliko?
[unglue.it](#) ponuja crowdfunding platformo. Avtorji lahko svoje delo ponudijo javnosti »v odkup«, kjer se ob dosegu določenega zneska pravice do uporabe na vse načine prenesejo v domeno Kreativne gmajne.
Kickstarter/Indiegogo za knjige. Glej tudi: [creativecommons.si](#)
http://en.wikipedia.org/wiki/Global_Text

#projekt #politika

http://jakrs.si/portal_znanstvenih_in_literarnih_revij/

»JAK je na podlagi obširnih priprav v letu 2011 oblikovala predlog digitalnega portala znanstvenih in literarnih revij, ki se opira na ekspertizo Izvedbeni načrt spletnega portala znanstvenih in literarnih revij ...« (Yay!)
»... Glede na predlagano drastično rezanje programskih in materialnih sredstev JAK izvedba digitalnega portala trenutno ni mogoča oz. so zaustavljena vsa konkretna opravila v zvezi s forumom urednikov in vzpostavitevijo portala.« (... ah.)

Kako organizirati javen, odprt sistem digitalne produkcije in distribucije?

Poskrbeti za več, kvalitetnejše izdaje? Boljše honorarje? Iskanje novega modela zastonjske dostopnosti v digitalni obliki.
Skica: Spotify za teorijo?
... mesečni prispevek ~10 € (cena knjige) ... zainteresiranih 1000 študentov FF na generacijo ... nekje 50.000 Slovencev ...
== 5 mio na leto. 500 povprečno velikih knjižnih projektov?
Ali celo kot splošna obveznost: javni prispevek (model RTV prispevka).

#projekt #Slovenija •NUK

»Za digitalizacijo vse Slovenije bi potrebovali 45 mio €.«
mag. Zoran Krstulović, finančnimi pomočnik ravnatelja NUK

O libidinalni kalkulaciji v socialistični družbi

ODGOVARJA **MUDWIG VON LISES**

#projekt #univerza •Stane.Pejovnik

Organiziran & subvencioniran nakup bralnih naprav za študente. Velikostni razred: 100.000 študentov x 100 € za bralnik = 10 mio €. Koliko se prihrani s kopiranjem in odsotnostjo tiska? Smešno je, da si kot študent odvisen od knjižnic, ki so včasih odprte, predvsem pa so ponoči zaprte. Popolna dostopnost knjig.

#global #biz #kapitalizem #trg #ZDA

Kultura e-branja je dober posel za Amazon (Kindle), Apple (iPad) itn. Korporacije potiskajo napredek in računajo velike marže. V ZDA je trg e-knjig že večji od p-knjig. Vzpostavljen je že 5 let; v Sloveniji ne obstaja. »As for actual book sales, the Association of American Publishers reported ebooks in the U.S. brought in \$70 million last January, a 116% increase from the same month last year, while adult paperback sales fell from \$104.2 million to \$83.6 million during the same period.« (2011)

#projekt #nepokorščina #DIY

Problem: na netu tako rekoč ni piratskih verzij knjig v slovenščini.

lastno digitaliziranje knjig

Potrebuješ: nož za knjige (knjigi odrežeš hrbet), skener s samopodajalnikom (t. i. »ADF«). Primer: vsak moderen kopirni stroj, OCR rešitev. Serviraj v odprtem formatu. Deli s prijatelji! Več info: Desk Tribune.

#projekt #nepokorščina #DIY

ZBIRANJE 2013

Potrebuješ:

spletni strežnik s primerno programsko opremo, sodelujoče prijatelje za F2F omrežje, Library Genesis (libgen.info) itn., urejanje zbirke. Skupinsko branje, upload. Download.

#projekt #epub #openaccess #f2f #sharing

TEXT.TOTALISM

text.totalism.org/whatis.txt

»... je poskus vzpostavitve platforme & tudi vsebine zaključene hipertekstualne zbirke na digitalnem substratu (»TTarchive«) s friend-to-friend (F2F) širjenjem in dostopom do vsebin ter možnostjo latentnega referenciranja kateregakoli teksta (»LinkRoute«) in predvsem študij naprednih oblik branja (»HyperReader«): anotiranje, plasti, »vsako branje je interpretacija, je teoretski prispevek«, remix, so&proti-postavitve verzij. Hkrati se preiskuje tudi samo logiko izbire (»kaj brati«) – sistem je grajen proti »you might also like« ter zavrača arbitarnost vlečenja s polic v knjižnici/knjigarni, s tem da aktivno napotuje na naslednjo izmed tistih 1000 knjig (izmed 100 mio.), ki jih boš prebral v življenju. Tukaj išče nove odvode med znanimi zapovedanimi »seznami literature« na faksih, sledenjem referenc v kul tekstih ter priporočili z vseh smeri.«

#papir #tisk

Toda papirne knjige so še vedno pomembne. Ne smemo pojmovati strogo v opoziciji, oba sistema morata sobivati. Predlog za ohranitev in izboljšanje papirne knjige: vsaka knjiga se tiska po naročilu (»just-in-time«). Tisk je neprofiten. Stroški so tehnološko minimizirani in transparentni. Ureja: univerza/JAK. To rešuje probleme fiksnih naklad in špekuliranja s številom izdanih zvitkov mrtvih dreves (preveč, premalo). ∞

Pričujoči sestavek je odgovor na članek *Uvod v razpravo o ljubezenskem računu,*

ki ga je v erotiki posvečeni oktobrski številki časopisa *Tribuna* objavil kolektiv,

imenovan *Raziskovalna skupina za materialistično teorijo zmenkanja*. Gre za

eklatanten primer kolektivističnih tendenc, ki so se žal zadnje čase ponovno

pojavile tudi v diskusijah intelektualne narave. Sam, nasprotno, že vse življenje

ostajam neomajen zagovornik individualnih svoboščin in čutim, da je moja

dolžnost opozoriti na zmote in nevarnosti, ki jih zagovarjajo materialistični

dejtologi iz omenjenega kolektiva.

Članek, ki ga tu kritiziram, začenja s poudarkom, da je način, na katerega se artikulira vsakokratna libidinalna kalkulacija – se pravi način, na katerega posameznik išče in, upamo, pridobi ustreznega partnerja v zadevah čustvene ali erotične narave – vedno družbeno in zgodovinsko specifičen. S takšnim poudarkom ni seveda nič narobe, toda avtorji članka nam nato naslikajo podobo atomizirane in desocializirane ameriške družbe, v kateri je družbe željan, vendar odtujen posameznik prisiljen v zmenkanje, po sodbi avtorjev sprevržen potrošniški ritual, ki ljudem, pregnanim iz skupnosti in izoliranim za štirimi stenami lastnega domovanja, ne pušča drugega kot – *vnajprej dogovoriti se za zmenek*.

Sam vam bom naslikal drugačno sliko, sliko družbe izbire in blagostanja, v kateri si lahko posameznik poišče družbo na tisočero različnih načinov. Res je, za ameriško družbo je reprezentativen proces suburbanizacije. Toda mar je katerikoli državljan prisiljen ostati zaprt v svojem kraju bivanja? Nikakor, za ameriško družbo je značilna ena izmed najvišjih stopenj mobilnosti in prebivalci lahko izvršujejo libidinalno kalkulacijo povsod, zjutraj na poti v *downtown*, dopoldne na delovnem mestu, popoldne v svoji priljubljeni kavarni ali zvečer na premnogih zabavah. Ameriški način življenja ne zatira spontanosti, nasprotno, s svojim dinamičnim značajem jo spodbuja. Ravno nasprotno od, recimo, avtoritarnih družb realsocializma, ki so vsakršno družabnost videle kot sumljivo in jo preganjale. Resnično, če je kdo ostal zaprt med štirimi stenami, so bile to družine v sovjetskih *komunalkah* – toda mar bomo dejstvu, da si nihče ni mogel privoščiti lastnega stanovanja, rekli družabnost?

Kot so pravilno izpostavili moji nasprotniki, dilema ni planirati ali ne planirati. Vsakdo planira. Pravo vprašanje, tu se lahko strinjamo, je, kako planirati optimalno. Trdim, da je planiranje s strani mnogoterih individualnih akterjev neprimerljivo bolj optimalno kot planiranje s strani nekažnega centralnega aparata, ki dogovorno (ali pač ukazovalno) uravnava libidinalno kalkulacijo. Sam trdim, da je takšen centralni račun za alokacijo partnerjev iluzoren, saj odpravlja trg zmenkov (*dating market*), ki je edini resnično racionalen in učinkovit alokacijski mehanizem za povezovanje libidinalnih virov z najproduktivnejšimi uporabniki.

Drži, kar trdijo materialistični dejtologi, da trg zmenkov ni popoln mehanizem. Očitajo mu, da pogosto vodi v iracionalno alokacijo libidinalne energije in v obdobja »brezposelnosti«, očitajo mu, da generira ciklična obdobja romantične krize, in očitajo mu, da povečuje po eni strani rezervno armado kronično samskih, po drugi strani pa izgorelost vezanih parčkov.

Vse to se dogaja. Ponavljam, trg ni popoln, saj nihče ne poseduje dovolj informacij, da bi vselej sprejemal pravilne odločitve. Toda šele ko bi odstranili ta resda nepopolni mehanizem, bi resnično taval v temi. Trdim namreč, da brez trga zmenkov ne bi bilo funkcionalnega sistema cen, kar pomeni, da nihče ne bi vedel, kakšna je njegova vrednost in kakšne možnosti ima v brezkompromisnem lovu na libidinalne vire.

Navsezadnje gre za vprašanje ponudbe in povpraševanja. V ceno sta vpisani tako informacija o razpoložljivosti kot tudi o zaželenosti neke ponudbe na trgu – kdor je iskan, tako ve, da je na dobri poti, kdor je pogosto zavržen, sprevidi, da je treba nekaj spremeniti. Brez tržnega sistema cen, ki vse akterje postavi na skupni imenovalc zaželenosti, posameznik nima nikakršne informacije, s pomočjo katere bi lahko planiral najvišji met v iskanju zmenka, za katerega še vedno ostane verjetno, da mu bo uspel. Tej točki rečemo točka mejne koristnosti (*marginal utility*).

Mejna koristnost je izjemnega pomena za libidinalno kalkulacijo posameznika, saj mu omogoča, da sicer intrinzično subjektivne vrednosti posameznih libidinalnih virov med seboj objektivno ureja. Libidinalni viri namreč nimajo objektivne vrednosti, kar, kot bom pokazal malo kasneje, predpostavljajo materialistični dejtologi. Nasprotno, lepota je v očeh opazovalca oziroma vsak izvrševalec libidinalne kalkulacije pripisuje viru svojevoljno, subjektivno vrednost, pač v skladu s trenutnimi željami in potrebami. Še več, kot postulira prvi Gossenov zakon, posamične mejne koristnosti niso niti konstantne, ampak skozi čas in uporabo upadajo. Zato je točka mejne koristnosti tako pomembna – opozori, kdaj menjaš prezgodaj (dvom v pravilnost svoje izbire) ali prepozno (obžalovanje odločitve, ki bi jo lahko sprejel tudi prej). (*Navedena primera veljata za monogamno libidinalno kalkulacijo. V poligamiji je situacija sicer malo bolj kompleksna, vendar v principu enaka.*)

Centralno planiranje materialističnih dejtologov pa implicira, da obstaja nekakšna apriorna in abstrahirana objektivna vrednost, libidialnemu viru pripisana neodvisno od perspektive konkretnega posameznika, kar je absurdno. Čeprav je ta predpostavka absurdna, pa je potrebna, saj ni ambicija mojih nasprotnikov nič manj kot vnajprej predvideti celoto potencialnih povezav in njihovih izidov, na osnovi katere hočejo nato suvereno zatrditi: »*Ta alokacija je optimalna!*«

Seveda bi jim morali verjeti na besedo (ali pač ubogati ukaz?), saj ne bi bilo trga, ki bi lahko falzificiral njihove trditve in obenem dosegel optimalnejši izplen.

Ne pustite se zavesti obetom teh lažnih prerokov, ki mislijo, da bodo našli idealen načrt. Na koncu ste kapitan vi, uporabnik. Uporabniki odločate, kaj se ponuja, v kakšni kvaliteti in v kakšni kvantiteti. Vi ste neusmiljeni egoistični šefi, polni muh in kapric, spremenljivi in nepredvidljivi. Za vas ne šteje nič drugega kot lastna zadovoljitev. V vlogi kupcev in uporabnikov ste trdosrčni in brezbrizni, brez ozira na ostale. Ponudniki lahko ohranijo in izboljšajo svoje obete zgolj tako, da zahteve uporabnikov ubogajo najboljše, kot znajo. V opravljanju svojih afer morajo biti brezkompromisni in trdosrčni, kajti uporabniki, njihovi šefi, ste ravno takšni.

In prav je tako! ∞

konec je in ti si skuštrana

Vidva bi morala mal hodit (pikico mam kje, maš pipo, da ne boš neumnosti pisal. Brez pipe ne bo nč. Ne – mam še mandarino.) Zdej? Neeeee, k je zuni pa mrzlo. No, razen če mu je odvandal ummmmm, razen če greva na kebabbb, ne ne, blo je, hamburger, rekel sem hamburger vsi si želimo joysticka! Jaz ne grem na kebab! uuu jointpečica, jaz ne grem na hamburger, je dejal nooo, razen če

1. kamoli damoli

2. *where are your fingers? in the honey pot?*

Lep mi je za pismo državi za pismo državi: »Država! Konec je in ti si skuštrana!« Kamoli je pa fejest lepa beseda inspajred nju na nji na nuuunuu nju na ni na nuunuu nju na ni na nuu nuu nju na ni na nuu nuu nju na ni na nuu wadaj madr uiki navr ju uit ader wiki nerd ju uit adr wiki nerd blabalibalibali blabalibalibali (tu je sredina misli, bil sem na njej) ODLIČEN UVODNIK! *let her do her things we all have our things* ugriznil sem ga v stegno, to si bom dala za zvonjenje. Najjači komad. Bilalilabilalialil, mogoče se pa misel naprej nadaljuje, samo ne na papirju ... Z mehurčki v ananasu.

Použ k reče mau meow mijav mew, kam si se zaletu, pizda (tukaj se misel nadaljuje – jaz bi označil to mesto, na tvojem mestu) a si to napisuuuuuu zdaj sva na konju, štekate, čačing kuk geto geto na meto tako kot v starih časih bi lahko šla po vodo in jo prinesla v lesenih čebrih.

Jaaaaaasna, je po voooooaaasaooodo šla.

Še debelejši puno pa še trava pride, cuj pa te je on velki dis iz d four people joint jo je podučil izpod učečih očal, pardon oči.

Vse sem povedal, kar je za povedat na tem svetu, vse sem povedal, kar je za povedat na tem svetu, vse sem povedal, kar je za povedat na tem svetu, vse sem povedal, kar je za povedat na tem svetu, vse sem povedal, kar je za povedat na tem svetu, vse sem povedal, kar je za povedat na tem svetu, vse sem povedal, kar je za povedat na tem svetu, tolk o vodi.

Štekaš! Zabil me je, nadaljuješ čukačukaču o fak té tü njaij (potem tu jenjaj) bili smo dodobra opeti, še neki so skušali pet, prijatelja se ne pusti na cedilu in tudi kaj je damoli? Primer: kajpak ni imel ne alkohola kamoli trave DAMOLI gobic *that's how italian was made*, kar primeren trenutek je, da to z jezikom delaš OOOO PEKID stimulira domišljijo pragost!!

Pa naj bo maj, naj bo sanjavi september, mama ma malinino marmelado za namazat mamamamalininomarmeladozanamazat mamama mamama mamama ma ma mamama poukr fejs mama *poukrfejs we need zees nooow ju hev d poukr fejs uen jur pouking mi!*

Oni to rade javno, da ne bi izgledalo tajno, *I lick you belinda the ninja made a movement.*

Veste tiste roza tabletko, k ste bili majhni pa je prišla zobozdravniška sestra v šolo pa jih je dala za jest, da so vam pobarvale zobe na rdeče? Zdaj jih ne bo več, ker država špara, ŠPARA! A je vredno? Pokaži dobro voljo malomarno-milo-ma-najmanj-mamil marljiva mravlja marmornata mravlja maria mariana mrmranje čmrljev *we have a mystery word and we can't even pronounce it* penghujungnya na ctrlju je in potem jo zvabiš ven, tako da pritisneš še v.

»Kaj bo naše zadnje sporočilo kapitalizmu? – Pofuki me.« *We are under control and we fuckin like it* – življenje ni potica, pa tudi praznik ni, razen takrat, ko je praznik in jemo potico.

Hasta la vista, el capitano!